

**ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

**Ο κοινωνικός αποκλεισμός στον εθνικό καταμερισμό
εργασίας : Επαγγελματική κινητικότητα.**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ζερικιώτη Παναγιώτα

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:
Ιορδάνης Ψημμένος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Επιβλέπων
Δέσποινα Παπαδοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Θεοδοσία Ανθοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2015

Copyright © Ζερικιώτη Παναγιώτα, 2015

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Ι. Ψημμένο, τον επιβλέπων καθηγητή μου που πάντα ήταν εκεί όταν τον χρειαζόμουν, δείχνοντας μεγάλη υπομονή και επιμονή. Αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για εμένα και για την επίτευξη των στόχων μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ABSTRACT

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Θεωρίες κοινωνικού αποκλεισμού και επαγγελματικής κινητικότητας

Το Πρόβλημα	9
1.1 Τι είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός	
1.1.1 Θεωρίες σύγκρουσης και κοινωνικός αποκλεισμός	10
1.1.2 Σχολή του Σικάγου και Λειτουργιστικές αναλύσεις	15
1.2 Ο ρόλος του κοινωνικού αποκλεισμού στην επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα-Θεωρίες σύγκρουσης και κοινωνικός αποκλεισμός	
1.2.1 Εργασιακό επίπεδο	18
1.2.2 Θεσμικό επίπεδο	22
1.2.3 Τύποι αξιολόγησης του Κοινωνικού Αποκλεισμού-Δείκτες	24
1.3 Ο ρόλος του κοινωνικού αποκλεισμού στην επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα - Σχολή του Σικάγου και Λειτουργιστικές αναλύσεις	
1.3.1 Εργασιακό επίπεδο	28
1.3.2 Θεσμικό επίπεδο	30
1.3.3 Τύποι αξιολόγησης του Κοινωνικού Αποκλεισμού-Δείκτες	31
1.3 Μηχανισμοί κοινωνικού αποκλεισμού	
1.3.1 Φυλετικός ρατσισμός και προκατάληψη	33
1.3.2 Θεωρίες στίγματος	36
1.4 Εμπειρία βίωσης του κοινωνικού αποκλεισμού	
1.4.1 Η Ελληνική εμπειρία	38
1.4.2 Αμερικάνικη εμπειρία για τις κοινωνικές ανισότητες και τον αποκλεισμό	42
1.4.3 Αμερικάνικη εμπειρία για την κοινωνική τάξη, φυλή και κάστα	46

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Μεθοδολογία της έρευνας

2.1 Χρήση Δεικτών	54
2.2 Πληθυσμός- Δείγμα	55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ανάλυση δεδομένων

3.1 Προσδοκίες και Πρότυπα	56
3.2 Ιστορικό της Απασχόλησης	61
3.3 Τι χαρακτηριστικά δίνει στην εργασία του	65
3.4 Οικονομικά Χαρακτηριστικά	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ :4 Συμπεράσματα	72

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ABSTRACT

The subject investigated is the social exclusion of ethnic groups in the context of the division of labor. The majority of studies concentrate on variables that separate the immigrant population according to gender, religion, ethnicity and legal status (i.e. residence permits, work permits etc.). The current environment has further exaggerated areas of exclusion in particular groups facing unemployment, underemployment, poverty, urban poverty and social exclusion. In this paper we will approach this phenomenon of ostracization from a different perspective. We will seek to analyze the mechanics of social exclusion, such as stigmatization and/or ethnic stereotyping to understand why this is a problem and where the ethnic factor is evidenced to be a deterrent for particular groups in specific areas of occupation.

To further inundate, we find the existence of "closed professions" where persons of particular ethnic groups are "herded" into specific types of work or labour environments. Viewed through the experience of American stratification, we observe that Blacks were deviated to a lower 'caste', solely on the basis of their colour, which, over the course of time, has curtailed their mobility, thus allowing them a much limited professional horizon. In fact, "Black" professions have been, by definition, temporary and segregated from "Whites". What we witness today in Greek society runs along parallel lines, where as a result of stigmatization and negative stereotyping, persons of particular ethnic, social or religious groups are trapped in very specific types of employment and labour environments. For example, Filipinos are considered to be better "live-in" domestic help than Albanians, who are, by and large, retained as "outside" help. This is mainly due to misconceptions of unreliability and sometimes violent transgressions of their fellow countrymen due to the reproduction of negative stereotypes. This generates inequalities, discrimination leading to marginalization.

On an empirical level, this research focuses on certain thematic priorities to demonstrate the economic and social position of respondents and the degree of influence from their own perceptions and experiences. The intent is to execute an empirical study by implementing semi-structured interviews or sessions with people that belong to the middle social class and aged between 24 to 30 in an attempt to understand how social exclusion and stereotyping affects various social, ethnic or religious groups.

It is our hope that this modest work will serve as an incentive for further

studies in future that could approach the changes in the social division of labor and occupations in times of economic crisis.

Key words: social exclusion, ethnicity, social division of labor.

Περίληψη

Το ζήτημα που διερευνάται είναι η σχέση του κοινωνικού αποκλεισμού εθνικοτήτων στο πλαίσιο του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, οι περισσότερες μελέτες εστιάζουν σε μεταβλητές που διαχωρίζουν το μεταναστευτικό πληθυσμό αναλόγως το φύλο, τη θρησκεία, την εθνική καταγωγή αλλά και αν έχουν άδεια παραμονής. Σήμερα δημιουργούνται χώροι αποκλεισμού και ομάδων ανθρώπων, οι οποίοι αντιμετωπίζουν ανεργία, υποαπασχόληση, ετεροαπασχόληση, φτώχεια, αστική εξαθλίωση και κοινωνικούς αποκλεισμούς. Θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε τους μηχανισμούς του κοινωνικού αποκλεισμού από μια διαφορετική οπτική, όπως ο στιγματισμός, τα εθνικά στερεότυπα ώστε να γίνει κατανοητό γιατί αποτελεί πρόβλημα και περιορίζει εθνικότητες σε συγκεκριμένα επαγγέλματα.

Πιο συγκεκριμένα, το πρόβλημα σε θεωρητικό επίπεδο που δημιουργείται είναι τα «κλειστά επαγγέλματα». Άτομα συγκεκριμένων εθνικών ομάδων «σπρώχνονται» σε συγκεκριμένες εργασίες. Αυτό μπορεί να γίνει κατανοητό μέσα από το παράδειγμα της Αμερικάνικης στρωμάτωσης. Παρατηρείται ότι οι νέγροι αποκλείονταν στην κατώτερη κάστα, αυτή των νέγων λόγω χρώματος και με την πάροδο των χρόνων, περιόρισε την κινητικότητά τους, επιτρέποντάς τους έναν πολύ περιορισμένο επαγγελματικό ορίζοντα. Μάλιστα, περιορίζονταν στα «νέγρικα» επαγγέλματα κάνοντας παροδικές εργασίες ενώ απαγορευόταν η εργασία με λευκούς. Κάτι παρόμοιο βλέπουμε και σήμερα στην Ελληνική κοινωνία αφού λόγω στίγματος και αναπαραγωγής αρνητικών στερεοτύπων, άτομα συγκεκριμένης εθνικότητας πλαισιώνονται σε ορισμένες εργασίες. Για παράδειγμα, οι Φιλιππινέζες θεωρούνται ικανές εσωτερικές οικιακές εργάτριες σε σχέση με τις Αλβανίδες, οι οποίες θεωρούνται ικανές ως εξωτερικές μόνο. Αυτό διότι υπάρχει ο φόβος της αναξιοπιστίας και μερικές φορές των παραβατικών ενεργειών των συμπατριωτών τους, εξαιτίας της αναπαραγωγής των αρνητικών στερεοτύπων. Όλα αυτά προκαλούν ανισότητες, διακρίσεις και οδηγούν στην περιθωριοποίηση.

Σε εμπειρικό επίπεδο, η έρευνα εστιάζει σε κάποιες θεματικές και άξονες

ώστε να διαπιστωθεί η οικονομική και κοινωνική θέση των ερωτωμένων αλλά και ο βαθμός επιρροής από τις δικές τους αντιλήψεις και εμπειρίες. Πραγματοποιήθηκε εμπειρική διερεύνηση με τη χρήση ημι-δομημένων συνεντεύξεων σε άτομα που ανήκουν στη μεσαία κοινωνική κατηγορία, ηλικίες 24 ως 30 ετών ώστε να γίνει μια προσπάθεια προσέγγισης στο τρόπο που ο κοινωνικός αποκλεισμός και τα στερεότυπα επηρεάζουν κοινωνικές, εθνικές ή θρησκευτικές ομάδες.

Κλείνοντας, η εργασία θα μπορούσε να λειτουργήσει και ως κίνητρο για άλλες μελλοντικές έρευνες που θα μπορούσαν να προσεγγίσουν τις αλλαγές στον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας και στα επαγγέλματα σε περιόδους οικονομικής κρίσης.

Λέξεις- Κλειδιά: κοινωνικός αποκλεισμός, εθνικότητα, κοινωνικός καταμερισμός εργασίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το αντικείμενο της εργασίας μου πραγματεύεται το πώς ο κοινωνικός αποκλεισμός αναπαράγει τον εθνικό- κοινωνικό καταμερισμό εργασίας. Στόχος της παρούσης έρευνας αποτελεί η μελέτη και η ανάλυση των χαρακτηριστικών των ατόμων και των οικογενειών τους ώστε να διαπιστωθούν οι παράγοντες που επηρεάζουν τη σύνδεση της οικονομικής κατάστασης με την κοινωνική θέση και αντίστροφα.

Μέσα από βιβλιογραφική επισκόπηση θα αναζητήσουμε θεωρητικές προσεγγίσεις του κοινωνικού αποκλεισμού και κυρίως τους παράγοντες που οδηγούν σε εργασίες χαμηλού κύρους και πώς επηρεάζουν την κοινωνική διαστρωμάτωση. Στη συνέχεια, θα διερευνηθεί ο ρόλος των προκαταλήψεων και του στίγματος στην επιλογή του επαγγέλματος αλλά και της εθνικότητας μέσα από παραδείγματα της Ελληνικής και Αμερικάνικης πραγματικότητας.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι θεωρητικές προσεγγίσεις για την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού και της επαγγελματικής κινητικότητας από τη σχολή της σύγκρουσης(μαρξιστές-βεμπεριανοί) και τη λειτουργιστική σχολή(φιλελεύθεροι). Ο διαχωρισμός έγινε με αυτό τον τρόπο διότι κάποιοι θεωρητικοί ανήκαν σε παραπάνω από μια ομάδα. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στους μηχανισμούς του κοινωνικού αποκλεισμού που «εγκλωβίζουν» άτομα συγκεκριμένων εθνικοτήτων σε ορισμένες εργασίες και ο ρόλος του στίγματος και των στερεοτύπων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο ακολουθεί η μεθοδολογία της ερευνητικής προσέγγισης, με τη χρήση συνεντεύξεων και ερμηνειών για να αναδειχθεί η επιρροή που ασκεί ο κοινωνικός αποκλεισμός στις διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Μέσα από ερωτήματα για α) την οικονομία και το εισόδημα, β) τις παροχές, γ) τα δίκτυα δ) την κοινωνική συμμετοχή που θα μας πληροφορήσουν για τον εθνικό καταμερισμό εργασίας και την κοινωνική κινητικότητα. Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί ότι κάποιες μεταβλητές λόγω της κρίσης και της ανεργίας και κάποια δεδομένα από το θεωρητικό πλαίσιο έχουν αλλάξει, κάτι που θα αναλυθεί στο τέλος.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται η ανάλυση των δεδομένων με κάποιες παρατηρήσεις. Πιο συγκεκριμένα σήμερα δεν αποκλείονται από χαμηλού κύρους και

ανειδίκευτες εργασίες κατά αποκλειστικότητα οι μετανάστες αλλά και οι γηγενείς. Δημιουργούνται χώροι από-ειδίκευσης παρά ειδίκευσης αφού άτομα με τίτλους σπουδών πλαισιώνονται σε εργασίες ανειδίκευτες και χαμηλότερου κύρους. Οι κοινωνικές συλλογικότητες έχουν κερματιστεί με αποτέλεσμα να παίρνουν τη μορφή λέσχων (clubs) σε όλους τομείς της κοινωνικής ζωής, αυξάνοντας την ανισότητα και τις διακρίσεις. Τέλος, το γεγονός ότι δεν διεκδικούν τα δικαιώματά τους και δεν ανήκουν σε κάποιο σωματείο ή σύλλογο λήψεως αποφάσεων προκαλεί την περαιτέρω εκμετάλλευσή τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Θεωρίες κοινωνικού αποκλεισμού και επαγγελματικής κινητικότητας

Το πρόβλημα

Το πρόβλημα που στην παρούσα εργασία θέλουμε να μελετήσουμε είναι το πως ο κοινωνικός αποκλεισμός επηρεάζεται από την επαγγελματική στρωμάτωση στον εθνικό καταμερισμό εργασίας. Έχει μεγάλη σημασία ο ρόλος του για την εξέλιξη του ανθρώπου στην κοινωνία και στο περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα, ο ρόλος του κοινωνικού αποκλεισμού έχει σημαντική θέση στην πτώχευση του εργατικού δυναμικού, δηλαδή στην προετοιμασία του για εργασίες χαμηλού κύρους, στην κατανομή του εργατικού δυναμικού στην αγορά εργασίας, στον έλεγχο του εργατικού δυναμικού μέσα από την κοινωνικοποίησή του στις δουλειές αυτές και στην κοινωνική κινητικότητα. Δεν τους δίνεται η δυνατότητα ανέλιξης από τη στιγμή που αποκλείονται σε εργασίες που οι ντόπιοι δεν θέλουν να αναλάβουν, με αποτέλεσμα να μένουν στην ίδια κοινωνική θέση.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί πρόβλημα αφού περιορίζει την κοινωνική δικαιοσύνη, θέτει εμπόδια και περιορισμούς στη ζωή των ατόμων, αναπαράγει ανισότητες ως προς τις επαγγελματικές και εκπαιδευτικές ευκαιρίες, υπομονεύοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι χαμηλόμισθες θέσεις καταναλώνονται από τους μετανάστες για μείωση του κόστους εργασίας. Αυτές οι θέσεις προέρχονται κυρίως λόγω από-ειδίκευσης και ελαστικοποίησης του εργασιακού καθεστώτος. Έτσι, διαμορφώνονται «στεγανές» αγορές, κοινωνικές θέσεις και διακριτές

ταυτότητες με συνέπεια, τη δημιουργία έμφυλων και φυλετικών αγορών απασχόλησης, εντείνοντας τις συνθήκες ανισότητας. Παράλληλα, οι κοινωνικές διακρίσεις εμποδίζουν την απορρόφηση κοινωνικών και δημοσίων αγαθών(ιατρική περίθαλψη κ.α.), επηρεάζοντας περισσότερο τον αποκλεισμό τους.

Σύμφωνα με τους φιλελεύθερους ο κοινωνικός αποκλεισμός των εθνικών ομάδων δημιουργεί «κλειστή οικονομία» και «κλειστά επαγγέλματα» λόγω υπολειμματικότητας του κράτους και ασυμμετριών της αγοράς. Η κοινωνική ανισότητα εμφανίζεται όταν τα πιο προσοντούχα άτομα καλύπτουν καίριες θέσεις λόγω των πιο «επιτυχημένων» ατομικών βιογραφιών (εργασία, εκπαίδευση κ.α.). Από την πλευρά των μαρξιστών, πρόβλημα αποτελεί το «κεφάλαιο», το οποίο χρησιμοποιεί «εθνικά στερεότυπα», άτομα ανάλογα την εθνικότητά τους περιορίζονται σε συγκεκριμένες εργασίες, αλλά και οι πατριαρχικές δομές στην εργασία που προωθούν την γκετοποίησή τους. Οι Βεμπεριανοί μιλούν για «κλειστές ομάδες», οι οποίες έχουν μονοπωλήσει μέσω εξαγοραίων μηχανισμών(οικογενειακή-εθνοτική καταγωγή, μόρφωση, κύρος) στην πρόσβαση σε πόρους , υπηρεσίες , αγαθά και στον αποκλεισμό άλλων. Τέλος, οι Βεμπεριανοί και οι Μαρξιστές θεωρούν ότι η ανισότητα προκύπτει μέσα από την ιεραρχία και την αναπαραγωγή του εργατικού δυναμικού.

Εμείς στην παρούσα εργασία θα μελετήσουμε πως ο κοινωνικός αποκλεισμός δημιουργείται, γιατί αποτελεί πρόβλημα και με ποιους μηχανισμούς «σπρώχνει» στον εθνικό καταμερισμό εργασίας και επηρεάζει την επαγγελματική κινητικότητα.

1.1 Τι είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός

1.1.1 Θεωρίες σύγκρουσης και κοινωνικός αποκλεισμός

Οι Βεμπεριανές και Μαρξιστικές προσεγγίσεις γνωστές και ως θεωρίες της σύγκρουσης μιλούν για κοινωνικό αποκλεισμό δίνοντας έμφαση σε οικονομικούς και πολιτισμικούς παράγοντες. Σύμφωνα με τους Βεμπεριανούς ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι συνυφασμένος με το καπιταλιστικό σύστημα και η αγορά δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει εάν ήταν ανοιχτή προς όλους. Μέσα από την ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων, κύρους, μορφωτικού επιπέδου, γοήτρου τα άτομα έχουν πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες ή αποκλείονται από αυτά και ωθούνται σε συγκεκριμένα επαγγέλματα. Οι Μαρξιστές θεωρούν ότι η οργάνωση της εργασίας

στηρίζεται σε πατριαρχικές δομές και έτσι προκαλείται μια γκετοποίηση. Σπρώχνονται σε εργασίες χαμηλού κύρους λόγω μεταβίβασης της ευθύνης της κοινωνικής προστασίας στα άτομα και λόγω αυξημένης άτυπης εργασίας. Όλα αυτά διαμορφώνουν φυλετικές και έμφυλες αγορές εργασίας, όπου το κεφάλαιο δημιουργεί εθνικά στερεότυπα.

Βέβαια, πρέπει να γίνει γνωστό ότι σαν έννοια «κοινωνικός αποκλεισμός» οι ορισμοί που δίνονται αφθονούν. Μερικοί μελετητές αναφέρονται σε αδυναμία να ασκηθούν τα κοινωνικά δικαιώματα του πολίτη, συμπεριλαμβανομένου το δικαίωμα για ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο και αυτό προκαλεί αποκλεισμούς. Αυτές οι προσεγγίσεις βλέπουν τον κοινωνικό αποκλεισμό ως συνώνυμο με τη φτώχεια και τη στέρηση, και, συνεπώς, ως μια πτυχή της κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Άλλες προσεγγίσεις, ειδικά στη Βρετανία, υπογραμμίζουν τη σημασία της ατομικής επιλογής, για ένα άτομο που δεν μπορεί να αποκλείεται, αν η ένταξη είναι προσβάσιμη αλλά μη επιθυμητή.

Η αρχική έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού τονίζει την κοινωνική απόσταση, περιθωριοποίηση. Ο κοινωνικός αποκλεισμός συχνά ορίζεται από πολλούς θεωρητικούς σε αντίθεση με τη φτώχεια. Παρόλο που η φτώχεια μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνικό αποκλεισμό, καθώς και αντίστροφα, μπορεί κανείς εύκολα να φανταστεί πλούσια μέλη των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων. Έτσι, δεν γίνεται αντιληπτός λόγω της ανεπάρκειας των υλικών πόρων. Υπάρχει σαφώς και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με τον Westergaard χρησιμοποιήθηκε ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού για την περιθωριοποιημένη φτώχεια ώστε να αναδείξει τη μειοψηφία του πληθυσμού που είναι παγιδευμένη είτε λόγω πολιτισμικής παρακμής είτε λόγω οικονομικής αποστέρησης (Westergaard 1999:576).

Ο αποκλεισμός δίνει μια χωρική διαφοροποίηση του «μέσα» και του «έξω», «εντός» της κοινωνίας και «εκτός». Με το έξω ορίζονται τα χαρακτηριστικά που αναιρούν την κοινωνία και δημιουργούν προβλήματα: φτώχεια, περιθωριοποίηση, εξάρσεις κ.α. Πιο συγκεκριμένα, με βάση την ανάλυση του Jordan οι αποκλεισμένοι βρίσκονται στη δύναμη των ισχυρών αυτών της ελίτ που αποφασίζουν ποιοι βρίσκονται εκτός και εντός (John Hills, Julian Le Grand, and David Piachaud, 2002:4). Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1980 μιλούν για μια ομάδα, η οποία λόγω της αποβιομηχανοποίησης, βρίσκεται αποκλεισμένη από το «κύριο ρεύμα της κοινωνίας», σαφώς όμως τέτοια φαινόμενα παρατηρούνται από πολύ παλιότερα. Η κοινωνία από δυο στρώματα, τις μεγάλες ομάδες ανθρώπων που βρίσκονται σε

ελάχιστα καλύτερη θέση και εκείνους που θεωρούνται αποκλεισμένοι.

Το φαινόμενο αυτό το βλέπουμε και το 1964 με τον Gunnar Myrdal , ο οποίος μίλησε για την έννοια μιας κατώτερης τάξης ,μιας “underclass” στην Αμερική. Αυτή η έννοια περιλάμβανε οικογένειες και άτομα που τοποθετούνταν στο χαμηλότερο οικονομικό στρώμα της Αμερικάνικης κοινωνίας. Το πρόβλημα για εκείνον προκύπτει από τη διαρθρωτική ανεργία εξαιτίας της απαίτησης για αυξημένες δεξιότητες ή εκπαίδευση που ήταν απαραίτητα για τις περισσότερες εργασίες. Έτσι, επηρέαζε η ανεργία τους λιγότερο μορφωμένους και εκείνους που ήταν ήδη φτωχοί. Η μειοψηφία μάλιστα των φτωχών ήταν πολύ πιο περιορισμένη από ότι άλλες ομάδες λόγω της πρόσθετης επιβάρυνσης των διακρίσεων που αντιμετώπιζαν. Θεωρούσε ότι ρόλο σε αυτή την κατάσταση είχε η υλική στέρηση αυτών των ατόμων και η έλλειψη τρόπων κινητικότητας για αυτούς που βρίσκονταν στην κατώτερη κάστα. Πιο συγκεκριμένα, οι ικανότητές τους είχαν υποτιμηθεί, και η κατώτερη τάξη τοποθετήθηκε στο κάτω μέρος της κοινωνικο-οικονομικής ιεραρχίας της κοινωνίας, διαχωρισμένη από το υπόλοιπο μέρος της με μια αυξανόμενη κοινωνικά απόσταση και αδιαπέραστα κοινωνικά όρια. Τα «Urban Black» γκέτο υπήρχαν λόγω της αυξανόμενης “underclass” παρόλο που δεν ήταν αποκλειστικά αντιπροσωπευτικά. Μεγάλη φτώχεια χαρακτήριζε τη ζωή στα γκέτο, μια φτώχεια που ήταν πιθανό να αναπαραγόταν από γενιά σε γενιά. Για τον Myrdal αυτή η κατώτερη τάξη προέκυψε από την αλλαγή των οικονομικών δομών. Ο αποκλεισμός των μαύρων Αμερικάνων σε αντίθεση με άλλες εθνικότητες εδραιώνεται στο ότι είναι «έγχρωμοι» και έχουν κατώτερο κοινωνικό στάτους. Δεν τους δόθηκε ποτέ η δυνατότητα να ασκήσουν τα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά δικαιώματα που εμπεριείχονταν και στο Αμερικάνικο Δόγμα.

Η πολιτιστική αντίφαση ανάμεσα στο Αμερικάνικο Δόγμα¹ και η υπόθεση της κατωτερότητας της κάστας δημιουργεί προβλήματα στους μαύρους Αμερικάνους και εντείνει τις οικονομικές δυσκολίες. Λέγοντας απλά ότι ανήκουν στην κατώτερη κάστα αυτό από μόνο του αρκούσε για τον αποκλεισμό τους.

1.“American Creed”, είναι βασικό για τον Αμερικάνικο εθνικισμό και δίνει στους Αμερικάνους ιδέες για την Αμερικάνικη ιστορική αποστολή ή την μοίρα της ως κοινωνία. Εμπεριέχονται ιδέες ισότητας, ελευθερίας , υπηκοότητας και εμπεριέχονται όλες οι αρχές που πρέπει όλοι οι Αμερικάνοι να κατέχουν. Διδάσκεται στα σχολεία, στα δικαστήρια και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης(Myrdal ,1944).

Το πρόβλημα δεν προκαλείται επειδή είναι φτωχοί ή ανειδίκευτοι αλλά γιατί είναι μαύροι και η ίδια η κάστα τους είναι αυτή που τους κρατά ανειδίκευτους και φτωχούς(Myrdal ,1944:669).Ο Du Bois με τη σειρά του ήταν από τους πρώτους που πραγματοποίησε κοινωνική έρευνα για τους μαύρους της Φιλαδέλφειας.

Απέδειξε ότι τα κοινωνικά προβλήματα του μαύρου πληθυσμού δεν ήταν αποτέλεσμα των βιολογικών χαρακτηριστικών αλλά των οικονομικών συνθηκών που ζούσαν και βίωναν διαχωρισμό, αδικία και αποκλεισμό. Όπως χαρακτηριστικά ο ίδιος τόνισε, στις περισσότερες δραστηριότητες προτιμούνταν οι Αμερικάνοι και αποκλείονταν οι μαύροι ακόμη και αν σε μερικές περιπτώσεις είχαν μεγαλύτερο εκπαιδευτικό επίπεδο, αφού το πραγματικό κοινωνικό πρόβλημα ήταν ο ρατσισμός. Τόνιζε πως θα έπρεπε να δούμε τη «φυλή» σαν κοινωνική κατασκευή που επιβλήθηκε στα άτομα και καθόρισε την ταυτότητά τους. Μοιράζονταν κοινά πολιτιστικά χαρακτηριστικά οι Αφροαμερικανοί, μια ιστορία δουλείας, αδικίας και μειονεκτημάτων. Από την άλλη, ανέπτυξαν και μια διπλή συνείδηση, δηλαδή έβλεπαν τον εαυτό τους ως «έγχρωμο» αλλά και ως «Αμερικάνο»(Dubois, 1899:320-327).

Σύμφωνα με τον Brian Barry ο κοινωνικός αποκλεισμός μεταξύ των ομάδων μπορεί να συμβεί κυρίως εάν δεν διακρίνεται η μια από την άλλη οικονομικά αισθητά. Ο Brian Barry θεωρεί ότι κάποιος είναι αποκλεισμένος εάν α) είναι γεωγραφικά κάτοικος μιας κοινωνίας , β) εάν δεν μπορεί να συμμετάσχει σε κανονικές δραστηριότητες των πολιτών της κοινωνίας, γ) εάν θα ήθελε να συμμετάσχει , αλλά εμποδίζεται από παράγοντες πέρα του ελέγχου του(Burchardt, Le Grand and Piachaud, 1999 :229).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν πρέπει να συνδέεται με την εθελοντική απομόνωση. Κάποιος που τη βιώνει εθελοντικά δεν θα μπορούσαμε να πούμε ότι βιώνει τον κοινωνικό αποκλεισμό. Το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού επηρεάζει αυτούς που δεν έχουν την ικανότητα να συμμετέχουν σε θεσμούς ή όργανα ,όπου κυριαρχεί η πλειοψηφία(Barry, 1998).

Ο Weber χρησιμοποίησε τον όρο «social closure», δηλαδή, «κοινωνική κλειστότητα» ως εναλλακτικό όρο των Μαρξιστικών και Λειτουργιστικών αναλύσεων, των θεωριών της στρωμάτωσης και της ανισότητας. Υποστήριξε ότι η «κοινωνική κλειστότητα» είναι κεντρικός μηχανισμός με τον οποίο, εμπορικές και περιουσιακές τάξεις νομιμοποιούν την κοινωνική τους θέση και διασφαλίζουν την κοινωνική και πολιτική κυριαρχία. Οι λειτουργίες της κοινωνικής κλειστότητας

πραγματοποιούνται μέσα από τη διαδικασία του αποκλεισμού(δεν αφήνει να μουν οι ξένοι) και των ενταγμένων. Η διαδικασία της κοινωνικής κλειστότητας είναι ένας τρόπος για κάποιες ομάδες να παραμείνουν στην εξουσία και να αρνηθούν την πρόσβαση αγαθών και επιθυμητών πηγών για αυτούς που βρίσκονται εκτός “outsiders”. Οι αποκλεισμένοι και οι ενταγμένοι εξαρτώνται από διάφορους παράγοντες, όπως πολιτικούς, φυλής, θρησκείας κ.α. Με τον καθορισμό των μελών των ομάδων η «κοινωνική κλειστότητα» ενισχύει την ανισότητα και όσον αφορά την κυριαρχία, «οι ξένοι» δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση στα οφέλη της ένταξης. Αυτό νομιμοποιεί περαιτέρω την ανισότητα, κατασκευάζοντας διακρίσεις μεταξύ των ομάδων. Έτσι, η «κοινωνική κλειστότητα» διευκολύνει την περιθωριοποίηση ή την ενσωμάτωση της ομάδας.

Βασική θεωρία του Jordan για τον κοινωνικό αποκλεισμό είναι ότι αποτελεί τμήμα της μεγάλης διάλυσης του μεταπολεμικού σοσιαλδημοκρατικού κράτους πρόνοιας. Παραδοσιακά όλες οι κοινωνικές συλλογικότητες έχουν κατακερματιστεί, αυτές τείνουν να γίνονται ιδιαίτερα στρωματοποιημένες και επιλεκτικές και περισσότερο ή λιγότερο αποκλειστικές «λέσχες» (“clubs”) σε διάφορες μορφές. Τα οφέλη των μελών εξασφαλίζονται από τη συγκέντρωση πόρων και αναμνηστικών συνεισφορών, με εξωτερίκευση τυχόν εξόδων και με τον αποκλεισμό εκείνων που μπορεί να κοστίσουν περισσότερο ή περιορίζουν το συλλογικό όφελος. Ο Jordan υποστηρίζει ότι πολλές πτυχές της κοινωνικής ζωής και των κοινωνικών ιδρυμάτων λαμβάνουν όλο και περισσότερο μορφές λέσχων “clubs”, συμπεριλαμβανομένων, για παράδειγμα, την αγορά εργασίας, τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και την οικιστική πόλωση. Η αλληλεγγύη σε «λέσχες» χρησιμεύει στο να αποκλείει εκείνους που δεν μπορούν να κάνουν τις απαιτούμενες εισφορές της ιδιότητας του μέλους, επειδή στερούνται υλικούς πόρους και άλλες ικανότητες και επειδή αντιμετωπίζουν μεγαλύτερους κινδύνους. Αυτή η ιδέα στηρίχθηκε στις κοινωνιολογικές έννοιες της «κοινωνικής κλειστότητας» ή «κοινωνικής ομοιότητας». Σε αυτές τις περιπτώσεις οι άνθρωποι τείνουν να συνδέονται με ένα παρόμοιο τρόπο ζωής και με κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά, προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν τη θέση και την ισχύ τους, ώστε να έχουν πρόσβαση σε συγκεκριμένους πόρους, θέτοντας τα όρια για να αποκλείσει ή να περιθωριοποιήσει άλλους(Jordan, 2010: 201).

Ποιοι είναι όμως μέσα και ποιοι έξω από την κοινωνία . Η κοινωνία έχει μια μακράν παράδοση αποκλεισμών και προσεγγίζεται στα πλαίσια πάντα μιας θεωρίας. Για παράδειγμα, ο αποκλεισμός των μαύρων από την κοινωνία των λευκών μπορεί να

προσεγγισθεί είτε στα πλαίσια μιας θεωρίας για τις φυλετικές διακρίσεις είτε στα πλαίσια μιας θεωρίας για την ανωτερότητα της λευκής φυλής. Αυτά τα θεωρητικά συστήματα στα οποία εντάσσονται οι ερμηνείες των αποκλεισμών εμπεριέχουν στοιχεία νομιμοποίησης επιλογών(Πετράκη, 1998). Ο αποκλεισμός αποτελεί μια σύνθετη κοινωνική διαδικασία , συνδεδεμένη με τη δομή της κοινωνικής οργάνωσης, της οικονομικής διάρθρωσης, του πολιτικού οικοδομήματος και της ταξικής οργάνωσης.

1.1.2 Σχολή του Σικάγου και Λειτουργιστικές αναλύσεις

Σύμφωνα με τη σχολή του Σικάγου και τους Λειτουργιστές ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέεται κυρίως με οικονομικά κριτήρια και με την απασχόληση. Η αδυναμία των ατόμων να συμμετέχουν σε βασικές πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές λειτουργίες ή, με άλλα λόγια, η αποστέρηση του ατόμου από θεμελιώδη πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα συνιστά τον πυρήνα της έννοιας του κοινωνικού αποκλεισμού. Ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται στην αδυναμία πρόσβασης σε βασικούς κοινωνικούς θεσμούς, όπως είναι η αγορά εργασίας, το σύστημα υγείας, το εκπαιδευτικό σύστημα, το κράτος, η κοινότητα. (Byrne, 1999· Haan, 1998· Silver, 1994·). Η κοινωνική ανισότητα σύμφωνα με τους λειτουργιστές εμφανίζεται και όταν τα πιο προσοντούχα άτομα καλύπτουν σημαντικές θέσεις λόγω μορφωτικού επιπέδου, εκπαίδευσης κ.α.

Ο R. Park (1924) μίλησε για «κοινωνική απόσταση» την οποία έχουμε προς τα άτομα που ερχόμαστε σε επαφή αλλά επίσης με άλλες τάξεις και φυλές. Με αυτό το τρόπο αποκτούμε συνείδηση πάνω σε τέτοια θέματα και μας βοηθούν να τροποποιήσουμε και να διαχωρίσουμε τις προσωπικές σχέσεις. Για παράδειγμα, οι Νέγροι βρίσκονται στη θέση τους και το ίδιο ισχύει για κάθε φυλή, τάξη ή κατηγορία, οι στάσεις μας είναι φτιαγμένες, συμβατικές με τις ανθρώπινες σχέσεις. Όλοι φαίνεται ότι είναι ικανοί να τα πάνε καλά με τους άλλους κρατώντας κατάλληλες αποστάσεις. Η δημοκρατία απεχθάνεται τις κοινωνικές διακρίσεις αλλά τις διατηρεί. Η διαφορά της με άλλων ειδών κοινωνίας είναι ότι αρνείται να προβεί σε κατηγορίες φυλής και γενικά σε διακρίσεις ομάδων. Αυτές οι αποστάσεις και οι διακρίσεις έχουν καθαρά προσωπικό και ατομικό χαρακτήρα. Σε μια ατομικιστική κοινωνία σαν τη δική μας κάθε άνθρωπος θεωρητικά αντιμετωπίζεται ως άτομο και ξεκινούν οι

διακρίσεις (Park 1924:342).

Στη θεώρηση του Ε. Ντυρκέμ οι εγγενείς στον καπιταλιστικό καταμερισμό εργασίας αντιθέσεις ερμηνεύονται ως παθολογικές μορφές, ως δυσλειτουργίες του καταμερισμού εργασίας που ευνοεί την αποδέσμευση των ατόμων από την κοινωνία της «μηχανικής αλληλεγγύης²». Αυτό ενισχύει την ατομικότητα, που είναι προϋπόθεση για την ανάπτυξη της ουσιαστικής αλληλεγγύης («οργανική αλληλεγγύη»). Συνεπώς η πλέον σημαντική πλευρά του καταμερισμού εργασίας δεν έχει να κάνει με την αύξηση της αποδοτικότητας των επιμέρους λειτουργιών και την εξοικονόμηση πόρων, όπως πίστευε ο Α. Smith, αλλά με το ότι καθιστά αυτές τις λειτουργίες αλληλέγγυες. Για τον Ε. Ντυρκέμ ο καταμερισμός εργασίας συνιστά και τη βασική πηγή κοινωνικής αλληλεγγύης, συμβάλλοντας στην κοινωνική συνοχή. Η κοινωνική παθολογία, η οποία ενδέχεται να προσλαμβάνει ανομικά χαρακτηριστικά (οικονομικές κρίσεις, ανεργία, αποκλεισμοί κλπ.), επέρχεται από την υπόσκαψη της κοινωνικής ηθικής, από τις εγωιστικές διαθέσεις και τις υπερβολικές αξιώσεις των ατόμων ή ομάδων (Αντωνοπούλου, 2008).

Η Κοινωνική Μονάδα Αποκλεισμού του Ηνωμένου Βασιλείου ορίζει τον αποκλεισμό ως ένα συνδυασμό συνδεδεμένων προβλημάτων και κάποιους άξονες που τον επηρεάζουν. Ωστόσο, αναλυτές διαφωνούν στο κατά πόσο ο αποκλεισμός είναι πάντα μια σωρευτική διαδικασία πολλαπλών, αλληλένδετων μειονεκτημάτων. Στη δεκαετία του 1970, όταν ο Rene Lenoir (1974) χρησιμοποίησε τον όρο, οι κοινωνικά αποκλεισμένοι αναφερόταν σε άτομα με ειδικές ανάγκες, χρήστες ναρκωτικών, ανήλικους παραβάτες, και αποκλίνουσες ομάδες. Το 1980, υπάρχει η μακροχρόνια ανεργία με την πετρελαϊκή κρίση, η έλλειψη στέγης, και ο ρατσισμός όπου πρόσθεσαν ακόμα περισσότερο την πολυπλοκότητα της έννοιας του κοινωνικού αποκλεισμού.

²Ο Durkheim διακρίνει δύο θεμελιώδεις μορφές ενσωμάτωσης, τη μηχανική και τη οργανική αλληλεγγύη για να ταξινομήσει τις κοινωνίες. Η πρώτη, αντιπροσωπεύει τις νεωτερικές. Η μηχανική αλληλεγγύη έχει ως κύριο χαρακτηριστικό την ομοιότητα των μελών μιας κοινότητας, ενώ η οργανική, τη διαφοροποίηση (Αντωνοπούλου, 2008).

Έτσι οδήγησε τη Γαλλία σε αντί νόμους αποκλεισμού που θεσπίστηκαν το 1988, το 1998, και το 2005. Στη δεκαετία του 1990, η Ευρωπαϊκή Ένωση το υιοθέτησε σαν όρο. Οι ηγέτες πέρασαν ψηφίσματα για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου.

Στην Ε.Ε. στην ανάλυση των δυο Λευκών Βίβλων υποστηρίζεται μια σύνδεση αποκλεισμού και ανεργίας και όχι φτώχειας χωρίς να αναζητούνται τα αίτια στη φύση του καπιταλισμού, τονίζεται ότι η αμειβόμενη εργασία αποτελεί μηχανισμό ενσωμάτωσης ή αποκλεισμού(Πετμεζίδου- Παπαθεοδώρου, 2004:205-207). Αλλά το να βλέπουμε την ενσωμάτωση ως αποκλειστικά επηρεαζόμενη από την αμειβόμενη εργασία είναι σαν να παραβλέπουμε το ότι η κοινωνική απασχόληση λαμβάνει χώρα έξω από την αγορά και ότι η κοινωνία είναι κάτι περισσότερο από μια αγορά.

Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού χαρακτηρίζεται από τέσσερα στοιχεία, τα οποία αναδεικνύουν την ιδιαιτερότητά του σε σχέση με τις υπόλοιπες παραδοσιακές έννοιες των κοινωνικών επιστημών. Σύμφωνα με την Δ. Παπαδοπούλου (2002 : 47), είναι: μία έννοια «πολυδιάστατη» , μία έννοια «πολιτικής διαχείρισης», μία έννοια «ορίζοντας», μία έννοια που αναφέρεται σε μία «διαδικασία» και όχι σε μία «κατάσταση». Πιο συγκεκριμένα, ως «πολυδιάστατη» έννοια χαρακτηρίζεται από πολλαπλά επίπεδα ανάλυσης και παραπέμπει σε διάφορα κοινωνικά φαινόμενα . Ο κοινωνικός αποκλεισμός μπορεί να έχει ως θύματα ανόμοια άτομα που βιώνουν την καθημερινότητά τους σε διαφορετικές συνθήκες. π.χ.: Ένας νεαρός μετανάστης, που ζει στην πόλη, δε βρίσκει εργασία και καταφεύγει στην παρανομία για να επιβιώσει. Από την άλλη πλευρά, ένα άτομο τρίτης ηλικίας που ζει στο χωριό και αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα επιβίωσης ή μια άγαμη μητέρα σε μια κλειστή κοινωνία. Όλα τα άτομα αυτά, βρίσκονται σε διαφορετικές πορείες κοινωνικού αποκλεισμού, για την αντιμετώπιση του οποίου, θα πρέπει να εξεταστούν κατά περίπτωση. Οι λόγοι, στις διαδικασίες κοινωνικού αποκλεισμού προσδιορίζονται από την ποικιλία των παραγόντων που επιδρούν στην κατασκευή προτύπων και στους διάφορους πόλους εξουσίας και πολύ λιγότερο από την αναζήτηση εκείνου του παράγοντα που με την εξάλειψή του, εξαλείφονται και οι διαδικασίες του αποκλεισμού.

Ως έννοια «πολιτικής διαχείρισης» έχει επισημανθεί τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Πολλοί ερευνητές, θεωρούν ότι οι όροι «αποκλεισμός» και «ένταξη» εξυπηρετούν την ανάγκη πολιτικής διαχείρισης των διαθρωτικών κοινωνικοοικονομικών αλλαγών και των πολιτικών κρίσεων που πληθαίνουν τα

τελευταία χρόνια στο δυτικό κόσμο. Οι όροι του ευρωπαϊκού πολιτισμού και του Χριστιανισμού όσον αφορά την αντίληψή τους για τον κόσμο, «καλός» και «κακός», «ανώτερος» και «κατώτερος», εμπλουτίστηκαν με όρους αξιολόγησης της κοινωνικής συμπεριφοράς του ατόμου που βρίσκεται «μέσα» ή «έξω», «ενταγμένος» ή «αποκλεισμένος» σ' ένα κοινωνικό σύνολο. Έτσι, κάθε φορά που αναφερόμαστε στην έννοια του αποκλεισμού αναπόφευκτα έχουμε στο νου μας μια διχοτομημένη κοινωνία. Άλλωστε τέτοιου τύπου κοινωνίες γεννούν τον αποκλεισμό και αξιολογούν ανάλογα τις συμπεριφορές ως «κοινωνικά ενταγμένες» ή «κοινωνικά αποκλεισμένες» (Παπαδοπούλου, 2002 :48-49).

Ως έννοια «ορίζοντας» ο κοινωνικός αποκλεισμός χαρακτηρίζεται, γιατί είναι μια έννοια που εγκαινιάζει νέα πεδία στην κοινωνική έρευνα και στην επιστημονική σκέψη. Οι ερευνητές έχουν καταλήξει ότι για κρίσιμες έννοιες που κατασκευάζονται συγκυριακά για να απαντήσουν σε κρίσιμα προβλήματα τις επικαιρότητας, δεν μπορούν να υπάρξουν ορισμοί. Είναι συνεπώς παράλογο να αναζητούμε ένα επιστημονικό ορισμό του αποκλεισμού, αδιαφορώντας για τις αξίες και τα ιστορικά στοιχεία που συγκροτούν κάθε κοινωνία.

Τέταρτο βασικό χαρακτηριστικό της έννοιας του αποκλεισμού είναι ότι αναφέρεται σε μια «διαδικασία» και όχι σε μια «κατάσταση». Είναι κάτι που αλλάζει και για να θεωρηθεί κάποιος αποκλεισμένος απαραίτητη είναι η συσσωρευμένη ανισότητα και εξαρτάται από κάποιους άξονες ώστε να θεωρηθεί κάποιος αποκλεισμένος (Παπαδοπούλου, 2002 :48-52).

1.2 Ο ρόλος του κοινωνικού αποκλεισμού στην επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα - Θεωρίες σύγκρουσης και κοινωνικός αποκλεισμός

1.2.1 Εργασιακό επίπεδο

Για να γίνουν κατανοητές οι σχέσεις αυτές, δηλαδή ο κοινωνικός αποκλεισμός σε σχέση με τον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας και την κοινωνική κινητικότητα , πρώτα από όλα πρέπει να γίνει κατανοητός ο ρόλος της τάξης, κάστας και στρώματος στην κοινωνία και πως αυτό επηρεάζει την εργασία. Η κοινωνική κινητικότητα είναι

ένα φαινόμενο το οποίο ξεκίνησε από τον προηγούμενο αιώνα αλλά σαν εμπειρική μελέτη παρατηρείται μετά τον 'B Παγκόσμιο Πόλεμο και συνδέεται με τις κοινωνικές διαρθρώσεις. Η κάθε θεωρητική σχολή ασχολήθηκε με μια συγκεκριμένη πλευρά της. Οι μαρξιστές επικεντρώθηκαν στο σχηματισμό των τάξεων και ενδιαφέρθηκαν λιγότερο για τις μετακινήσεις των ατόμων σε αυτές, θεωρώντας ότι αποτελούσαν ιδεολογική υποστήριξη προς το καπιταλιστικό σύστημα(Payne 1987:34). Εστίασαν κυρίως στις αφηρημένες δομές παραγωγής και όχι στις ατομικές περιπτώσεις. Από την άλλη, οι λειτουργιστές αποδεχόμενοι την κοινωνική στρωμάτωση ,ασχολήθηκαν με την μελέτη των ταξικών μετακινήσεων (Payne 1987:36).

Πιο συγκεκριμένα, ο Marx υποστήριξε ότι η ιδέα της τάξης στηρίζεται στο τρόπο και στις σχέσεις παραγωγής που κυριαρχούν στην κοινωνία κάθε φορά. Περάσαμε από τη δουλεία, στο φεουδαρχικό τρόπο παραγωγής και στη συνέχεια στον καπιταλισμό. Η κοινωνική στρωμάτωση που υπάρχει στον καπιταλισμό είναι η τάξη που κατέχει τα μέσα παραγωγής και η τάξη που πωλεί και θεμελιώνονται σε σχέση εκμετάλλευσης(Κασιμάτη, 2004:44). Οι κοινωνικές τάξεις στηρίζονται στην έννοια της προλεταριοποίησης, δηλαδή μεταβολή από αυτοαπασχολούμενο σε εξαρτημένο απασχολούμενο. Η όλο και περισσότερο εξειδίκευση του καταμερισμού εργασίας , οδηγεί τους εργάτες σε αποειδίκευση και υποβάθμιση του ρόλου τους. Η αλλοτρίωση προκαλείται επειδή οι εργάτες δεν έχουν έλεγχο σε αυτό που παράγουν, δεν παίρνουν ευχαρίστηση και οδηγούνται σε μονότονη εκτέλεση της εργασίας τους(B. Κασιμάτη, 2004:45-46). Ο Marx υποστήριξε την ταξική συνειδητότητα ως στοιχείο αναγνώρισης της κοινωνικής τάξης. Μάλιστα για εκείνον η κοινωνική κινητικότητα έχει δευτερεύουσα σημασία αφού αφορά τη στρατολόγηση των ατόμων στις τάξεις και όχι την ύπαρξη των τάξεων(Heath ,1981:14). Έτσι, εξασθενούνται τα όρια των τάξεων και αδυναμούν τα άτομα να αποκτήσουν ταξική συνείδηση αφού ενισχύεται η υπεροχή του κεφαλαίου και καθιστά το άτομο να στρατολογεί νέες δυνάμεις από τα άλλα στρώματα(Κασιμάτη, 2004:194).

Αρχική ήταν η θεώρηση του Marx για τις τάξεις και την οποία ο Wright ως νεομαρξιστής αναθεώρησε. Η εννοιολόγηση των ταξικών σχέσεων με όρους δύναμης, δηλαδή, ασυμμετρίας κεφαλαίου και εργασίας, επιτρέπει στον Wright να θεωρητικοποιήσει τις διαφορετικές καταστάσεις στον τεχνικό καταμερισμό εργασίας. Ονομάζει αυτές τις κοινωνικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των ομάδων , ως αντιφατικές ταξικές τοποθετήσεις(Wright 1985:89). Πραγματοποίησε δυο χαρτογραφήσεις των τάξεων. Στην πρώτη, μίλησε για «αντιφατικές ταξικές θέσεις» για να ταξινομήσει τις

νέες μεσαίες τάξεις. Αυτές ήταν οι α)διευθυντές , θεωρούσε ότι βρίσκονταν σε αντιφατική θέση ανάμεσα στους αστούς και προλετάριους , β)ημιαυτόνομοι εργάτες βρίσκονταν σε αντιφατική θέση ανάμεσα στα μικροαστικά στρώματα και στους προλετάριους και οι μικροί επιχειρηματίες βρίσκονταν σε αντιφατική θέση ανάμεσα στους αστούς και στους μικροαστούς. Θεώρησε ότι η διαφοροποίηση αυτή αποτελεί τη δυνατότητα ελέγχου στις επενδύσεις και στη διαδικασία συσσώρευσης πλούτου, στα μέσα παραγωγής και στην εργατική δύναμη(Edgell, 1993,1997:18). Στην συνέχεια, ο ίδιος τόνισε ότι ο όρος «αντίφαση» ήταν προβληματικός αφού οι αντιφατικές θέσεις μεταξύ τρόπων παραγωγής δεν είναι αντιφατικές , αλλά δυαδικές ή μεικτές και δηλώνεται περισσότερο μια σχέση κυριαρχίας παρά εκμετάλλευσης. Όχι μόνο οι καπιταλιστές εκμεταλλεύονται τους εργάτες αλλά και οι μη- ιδιοκτήτες τους άλλους μη ιδιοκτήτες(Crompton ,1998:72).

Έτσι, η ταύτιση της τάξης με στρώμα που ορίζεται ιεραρχικά στη βάση οικονομικών κριτηρίων , αποκρύβει μια κοινωνική σχέση σφετερισμού σε βάρος εκείνων που παράγουν. Χωρίς τη διάκριση ανάμεσα στην τάξη ως μορφή στρωμάτωσης και ως κοινωνική σχέση, προσεγγίζεται ως μορφή εξουσιαστικής σχέσης ή ως μορφή ανισότητας(νεομαρξιστές, μεταμαρξιστές κ.α.).

Το δεύτερο, σημαντικό σημείο είναι ότι οι κοινωνικές τάξεις σε αντίθεση με τις κάστες είναι κυρίως «οικονομικές ομάδες» και τα όρια τους είναι λιγότερο ευδιάκριτα. Το άτομο γεννιέται σε μια συγκεκριμένη τάξη ,όπως συμβαίνει στην κάστα ή με την περιουσία αλλά είναι λιγότερο πιθανό να παραμείνει στην κοινωνική τάξη που γεννήθηκε σε αντίθεση τις άλλες δυο καταστάσεις. Αν στη διάρκεια της ζωής του ανέβει στην ιεραρχία αυτό μπορεί να γίνει χωρίς κάποια επίσημη αναγνώριση που να επιβεβαιώνει τη νέα του κατάσταση, αρκεί να είναι πλούσιος και να έχει ένα συγκεκριμένο επαγγελματικό και οικονομικό ρόλο(Bottomore,1966:15-17).

Οι νεοβεμπεριανές προσεγγίσεις έδωσαν έμφαση στη διαφοροποίηση της κοινωνικής τάξης με βάση την εργασιακή κατάσταση κ.α. και αμφισβήτησαν το συνεκτικό ρόλο της τάξης. Μάλιστα ο κοινωνικός δεσμός συγκροτείται ξανά με οικονομίστικους όρους, τεκμαίροντας την κοινωνική τάξη από πρακτικές αποκλεισμού και «περίφραξης» συμφερόντων (social closure), όπως συμβαίνει στη νεοβεμπεριανή προσέγγιση του F. Parklin(1982). Έτσι η εκμετάλλευση ταυτίζεται πλέον με τη δύναμη των ατόμων στην αγορά και όχι τόσο με την εκμετάλλευσή τους.

Σήμερα, παρατηρείται διαφοροποίηση μεταξύ γηγενών εργατών και

μεταναστών. Από τη στιγμή, που οι πρώτοι συμμετέχουν σε εργατικά σωματεία και αποκτούν δεξιότητες –εξειδικεύσεις , ενώ οι δεύτεροι αντιμετωπίζουν άνιση μεταχείριση στο χώρο εργασίας αλλά και στο θέμα αμοιβών. Η εργατική τάξη χωρίζεται σε δυο στρώματα, στους ντόπιους που έχουν καλύτερη στρωμάτωση και στους μετανάστες, που αποτελούν το «lumpen-proletariat» (Κασιμάτη, 2004). Παρατηρείται ένας κοινωνικός καταμερισμός εργασίας, ο οποίος στηρίζεται στην καταγωγή(φύλο, χρώμα) και στην τάξη όπου το πρώτο επηρεάζει κυρίως το δεύτερο. Στις βιομηχανικές κοινωνίες καλύτερος δείκτης κοινωνικής τάξης αποτελεί το επάγγελμα. Τα μη χειρωνακτικά επαγγέλματα βρίσκονται υψηλότερα στην κλίμακα κοινωνικής διαβάθμισης από τα χειρωνακτικά αλλά από οικονομική άποψη μπορεί το άτομο να μην έχει μετακινηθεί οπότε πραγματοποιεί καθοδική κινητικότητα. Από την άλλη, σε κοινωνίες σοσιαλιστικού τύπου, η ανισότητα στην ποιότητα εργασίας αποτελεί κριτήριο επαγγελματικής ιεράρχησης. Διαχωρίζονται τα επαγγέλματα με βάση την υπευθυνότητα σε χειρωνακτικά ή σύνθετα και επαγγέλματα ρουτίνας ή σε διευθυντικά και υπαλληλικά και η κοινωνία σε διακεκριμένες κοινωνικές ομάδες και μέχρι να γίνει η κοινωνία αυτάρκης η ποσότητα και η ποιότητα εργασίας αποτελεί κριτήριο ιεράρχησης(Κασιμάτη, 2004:31-32).

Σύμφωνα μάλιστα με τον G. Myrdal(1944) έρχεται σε σύγκρουση η τάξη με την κάστα και έτσι διαμορφώνονται τα κλειστά επαγγέλματα. Οι διαφορές κάστας και τάξης συνδέονται με τη δυνατότητα κινήσεων. Στην πρώτη περίπτωση, η μετακίνηση είναι σχεδόν αδύνατη, υπάρχει μια σταθερότητα σε αντίθεση με τη δεύτερη, η οποία συνδέεται περισσότερο με το επάγγελμα και το εισόδημα και υπήρχε η δυνατότητα να ανέβει ή να κατέβει κάποιος ιεραρχικά στην κοινωνία. Αυτό μπορεί να γίνει κατανοητό μέσα από την μελέτη της Αμερικάνικης διαστρωμάτωσης. Πιο συγκεκριμένα, στην πρώτη περίπτωση , της κάστας, οι μαύροι στην Αμερική δεν είχαν δυνατότητα μετακίνησης σε άλλη κοινωνική θέση από τη στιγμή που βρίσκονταν στην χαμηλότερη κάστα επειδή ήταν μαύροι. Σε ελάχιστες περιπτώσεις τους δινόταν η δυνατότητα μετακίνησης, είτε σε περιπτώσεις μικρού ποσοστού νέγρικης καταγωγής, είτε λόγω εξαπάτησης των λευκών. Αυτή η δυνατότητα υπήρχε κυρίως στο Βορρά όπου κυριαρχούσε ανωνυμία και δεν υπήρχαν τόσοι νόμοι που να τους περιορίζουν, όπως στις αγροτικές περιοχές του Νότου. Η επιμιξία μάλιστα στο Νότο ήταν αντίθετη με τη γνησιότητα της φυλής και οι κυρώσεις μεγάλες εκεί βίωναν εντονότερα και τις συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού. Όλη αυτή η κοινωνική ανισότητα προκαλούσε οικονομική ανισότητα και αυτό με τη σειρά του, τους

απέκλειε από διάφορες δραστηριότητες. Δημιουργήθηκαν διακρίσεις και στην πολιτική και στη δικαιοσύνη για να τους κρατούν υποδεέστερους και στην κάστα τους. Αναπαράγονταν στερεότυπα γιατί τους έβλεπαν ως μέλη της νέγρικης ομάδας και όχι ως άτομα και δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που τους κατηγορούσαν για εγκληματική συμπεριφορά. Τέλος, τους προσέδιδαν αρνητικά χαρακτηριστικά για να αναδείξουν την κατωτερότητά τους και τα γενίκευαν σε ολόκληρο τον νέγρικο πληθυσμό. Όλα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα να δυσκολεύονται να πραγματοποιήσουν «μετακινήσεις», αφού ακόμη και σε περιπτώσεις ίδιου επιπέδου γνώσεων προτιμούνταν οι λευκοί έναντι των Νέγρων και υφίστανται διακρίσεις σε όλους τους τομείς.

1.2.2. Θεσμικό επίπεδο

Στη συνέχεια, η σύνδεση των κοινωνικών ανισοτήτων με την κοινωνική τάξη και τον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας επιβάλλεται και επειδή η έννοιά της συγχέεται με ποσοτικές διαφορές(κύρος, διάκριση, εισοδηματική και εργασιακή κατάσταση κ.α.) σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες σύμφωνα και με τους Βεμπεριανούς. Έτσι, απορρέουν διάφορες καταστάσεις επαγγελματικές και άνισες και εμφανίζονται οι κοινωνικές τάξεις και οι αποκλεισμοί.

Η ανισότητα για βελτίωση θέσης των ατόμων έχει τις ρίζες της στην κοινωνική διάρθρωση με αφετηρία την κοινωνική θέση των γονιών τους. Είναι επιλογή των ατόμων να μετακινούνται σε διαφορετική θέση, τάξη, στρώμα, στάτους από αυτό το οποίο γεννήθηκαν αλλά στο δρόμο τους συναντάνε προβλήματα και ανισότητες. Σύμφωνα με τον Runciman διακρίνονται στη α) «οικονομική ανισότητα», δηλαδή, η άνιση κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου, κυρίαρχη η έννοια της «τάξης» β) «κοινωνική ανισότητα», δηλαδή διαφορές σε κοινωνικά χαρακτηριστικά και τρόπους ζωής, κυριαρχεί το «στάτους» γ) «πολιτική ανισότητα», δηλαδή διαφορετική δομή κοινωνικής και πολιτικής δύναμης, κυριαρχεί η «δύναμη» (Κασιμάτη, 2004:24). Η ανισότητα δεν έχει να κάνει με ικανότητες των ατόμων αλλά εκφράζει κοινωνικό γεγονός.

Ο Weber προσθέτει στην ανάλυσή του τα μεσαία στρώματα που αποτελούνται από αυτούς που έχουν προσόντα και εξειδικεύσεις αλλά δεν τοποθετούν τον εαυτό τους ούτε στην τάξη των προλεταριάτων ούτε των καπιταλιστών. Μίλησε για άλλους τρόπους στρωμάτωσης που βασίζονται στο στάτους και όχι στις τάξεις. Αυτές οι ομάδες μοιράζονται κοινά πολιτισμικά πρότυπα και στάτους, τα οποία σχετίζονται με

το γόητρο και μπορεί να συγκρουστούν με τις δυνάμεις της αγοράς, να περιγράψουν καταναλωτικά πρότυπα ή τρόπους ζωής. Η συμμετοχή σε ομάδες με κοινά πολιτισμικά πρότυπα δίνει την αίσθηση ταυτότητας και αντιπροσώπευση ειδικών ευκαιριών ζωής(Crompton, 1998:35). Η θεωρητική του βάση για την ταξική ανάλυση στηρίζεται στην κατανάλωση παρά στην παραγωγή. Διέκρινε έτσι δυο τύπους «με θετικά προνόμια τάξεων» : τους «ιδιοκτήτες» , δηλαδή αυτοί που κατέχουν είδη ιδιοκτησίας γη, κτίρια κ.α. και τις «εμπορικές τάξεις» , δηλαδή αυτοί που κατέχουν υπηρεσίες, δεξιότητες και προσφέρουν στην αγορά, έμποροι, τραπεζίτες, επαγγελματίες και εργάτες. Στη συνέχεια, διέκρινε τρεις τύπους τάξεων αρνητικών προνομίων, όπως οι μη ελεύθεροι, οι ταξικά υποβαθμισμένοι και οι άποροι, αλλά και άλλες τρεις τάξεις του εμπορικού χώρου, οι ειδικευμένοι, ημι-ειδικευμένοι και οι ανειδίκευτοι εργάτες. Ανάμεσα στις τάξεις θετικών και αρνητικών προνομίων αναγνωρίζει τη μεσαία τάξη , τους βιοτέχνες, ιδιωτικούς, δημόσιους υπαλλήλους , ελεύθερους επαγγελματίες και εργάτες(Edgell,1993,1997:12-13). Στην πραγματικότητα σύγκρινε τη «τάξη κατόχων μέσων παραγωγής»(ιδιοκτήτες και εμπορικές τάξεις) σε σχέση με τη «τάξη της αγοράς» . Ο νέο-βεμπεριανός κοινωνιολόγος Bourdieu πρόσθεσε τέσσερα είδη κεφαλαίου που βοήθησαν στο σχηματισμό των τάξεων : α) το οικονομικό (ιδιοκτησία, περιουσιακά στοιχεία), β) το οργανωτικό , το οποίο είναι εξειδικευμένο και δεν μεταβιβάζεται εύκολα, γ) το πολιτισμικό, το οποίο μπορεί να αποκτηθεί ή να μεταβιβαστεί όχι βέβαια τόσο εύκολα όσο το οικονομικό(Crompton, 1998:148).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι λάθος και προκαλεί προβλήματα για τους εξής λόγους σύμφωνα με τον Barry. Πρώτα από όλα, περιορίζει την κοινωνική αλληλεγγύη, από τη στιγμή που εμποδίζονται οι αποκλεισμένοι από το να μοιράζονται κοινά εμπειρικά χαρακτηριστικά, που είναι και η βάση της κοινωνικής αλληλεγγύης. Χωρίς την κοινωνική αλληλεγγύη υπάρχει πρόβλημα χρήσης δημοκρατικών πολιτικών αφού δεν κυριαρχεί το συμφέρον της πλειοψηφίας. Άλλο πρόβλημα, αποτελεί το γεγονός ότι το θεωρεί κάτι το «άδικο». Η «αδικία» προκαλείται από τη στιγμή που εμφανίζεται ο κοινωνικός αποκλεισμός και δημιουργεί ανισότητες στις ευκαιρίες, ιδιαίτερα στον τομέα της εκπαίδευσης και της εργασίας. Άλλο, πρόβλημα αποτελεί, το ότι αποκόβονται από κοινωνικά δίκτυα κάτι ιδιαίτερα σημαντικό αν θέλει να βρει κάποιος δουλειά. Αυτό με τη σειρά του παρεμποδίζει τη γνώση και τη συμμετοχή τους στην πολιτική και στις εκλογές και επηρεάζεται και η δημοκρατία(Barry, 2002:20). Βέβαια, κάποιος ο οποίος λόγω δικής

του συνειδητής επιλογής αποφασίζει να μην ικανοποιήσει βασικές του ανάγκες, για παράδειγμα να εκπαιδευτεί, στο μέλλον θα έχει ως αποτέλεσμα, να είναι άνεργος και κοινωνικά αποκλεισμένος αλλά δεν είναι κάτι το άδικο ούτε προβληματικό από τη στιγμή που ήταν δική του επιλογή (Barry, 2002:23). Υποστηρίζεται επίσης, ότι εάν η κοινωνική αλληλεγγύη συμβάλλει στην καλή διαβίωση όλων, για κάποιους ο αποχωρισμός της συμβάλλει στη μείωση της καλής διαβίωσης και στις περιπτώσεις που αυτό αποτελεί συνειδητή επιλογή. Ένα παράδειγμα, θα μπορούσε να είναι οι νέοι άνδρες που είναι μέλη μιας συμμορίας, η οποία είναι μπλεγμένη με το έγκλημα, βανδαλισμούς και αντικοινωνικές δραστηριότητες, βλάπτουν όχι μόνο τους άλλους αλλά και τον ίδιο τους τον εαυτό. Πρέπει λοιπόν να γίνεται διάκριση μεταξύ «εκούσιας» αποχώρησης από ιδιώτες και «μη ακούσιας» κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων (Richardson and Le Grand, 2002). Ο Barry ασχολείται με μια περίπτωση, στην οποία μπορούμε να παρατηρήσουμε μια φαινομενικά εθελοντική πράξη αυτό-αποκλεισμού, αλλά παρόλα αυτά ούτε προωθεί την ευημερία του ατόμου ούτε την κοινωνική δικαιοσύνη. Πολλοί ακαδημαϊκοί υποστηρίζουν βέβαια, ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει και «εξωτερικό» αποτέλεσμα. Αυτό τεκμηριώθηκε από έρευνα εις βάθος που έγινε σε 30 κατοικίες φτωχών δημοσίων σπιτιών και οι κάτοικοι υποστήριζαν ότι τα άτομα που αντιμετωπίζουν κοινωνικό αποκλεισμό, προκάλεσαν στην κοινωνία μεγαλύτερα προβλήματα «εξωτερικής απειλής» των περιφερειών αυτών που έθιγαν την κοινωνική αλληλεγγύη.

Οι κατηγοριοποιήσεις σε ομάδες αποτελούν προβλήματα και συγχρόνως μια συγκεκριμένη θεωρητική κατασκευή και νομιμοποίηση. Η εικόνα του κοινωνικού δυαδισμού, οι «μέσα» και οι «έξω», έχουν ως αποτέλεσμα τον στιγματισμό αυτών των ατόμων και επικυρώνεται η απόσταση των δυο αυτών κατηγοριών (Πετράκη, 1998:20-23).

1.2.3. Τύποι αξιολόγησης του κοινωνικού αποκλεισμού-Δείκτες

Η Ruth Levitas υποστηρίζει ότι και στη συζήτηση για τον κοινωνικό αποκλεισμό προκύπτουν προβλήματα, τόσο σε σχέση με τον ορισμό, όσο και σε σχέση με τη μέτρηση του. Ο πρώτος λόγος για τον οποίο υπάρχει λοιπόν δυσκολία στην εξεύρεση δεικτών είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχει ούτε συμφωνία για τον

ορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού και τις αιτίες που τον προκαλούν. Η φύση της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό δεν έχει καταστεί δυνατό να αποσαφηνιστεί. Για κάποιους επιστήμονες υπάρχει σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στα δύο φαινόμενα (Walker & Walker 1997), ενώ για άλλους η ερμηνεία της φτώχειας περιλαμβάνει και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Σε μια προσπάθεια ταξινόμησης, αποσαφήνισης, απλοποίησης η Levitas ανέπτυξε ένα μοντέλο στο οποίο αναλύονται οι τρεις επικρατέστερες προσεγγίσεις του κοινωνικού αποκλεισμού. Η εξέταση των διαφορετικών προσεγγίσεων είναι σημαντική γιατί οι διαφορετικές ερμηνείες παρουσιάζουν και διαφορετικά μοντέλα αιτιώδους συνάφειας, διαφορετικές στρατηγικές αντιμετώπισης και πολιτικές (Levitas, 1998). Ο πρώτος, είναι ο «αναδιανεμητικός λόγος» (redistributive discourse, RED), όπου βλέπει τον κοινωνικό αποκλεισμό ως απόρροια της φτώχειας, στα πλαίσια του παλιού Εργατικού Κόμματος στην Βρετανία. Εφόσον ο κοινωνικός αποκλεισμός πηγάζει από τη φτώχεια, η αύξηση του επιπέδου των επιδομάτων που δίνονται είναι καθοριστικής σημασίας για την καταπολέμηση του. Στο ευρύτερο πλαίσιο αυτή της θεωρίας ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι κάτι πολύ πιο περίπλοκο από τη φτώχεια. Παραπέμπει σε ένα δυναμικό, εξελισσόμενο, πολυδιάστατο και διαδραστικό φαινόμενο(Πετμεζίδου- Παπαθεοδώρου, 2004:228-238).

Ο δεύτερος είναι ο λόγος για την «κοινωνική ενσωμάτωση»(social integration discourse, SID)που προσδιορίζεται από την αδυναμία ένταξης του ατόμου στην αγορά εργασίας. Αποκλεισμένοι είναι οι άνεργοι ή όταν μιλάμε για νέους ανθρώπους, όλοι όσοι κινδυνεύουν να μείνουν άνεργοι. Παρότι στο επίκεντρο αυτής της προσέγγισης βρίσκεται η αμειβόμενη εργασία, συγκαλύπτονται οι τρόποι με τους οποίους η αμειβόμενη εργασία αποτυγχάνει να προστατεύσει από τον αποκλεισμό, αποσιωπάται δηλαδή η πιθανότητα, ο παρεχόμενος μισθός να είναι τόσο χαμηλός, ώστε να μην εξασφαλίζει στο άτομο τα ελάχιστα ώστε να ζει αξιοπρεπώς(Πετμεζίδου- Παπαθεοδώρου, 2004:228-238).

Τέλος , ο τρίτος λόγος που περιστρέφεται γύρω από την «underclass» (moral underclass discourse, MUD),επικεντρώνεται στον κίνδυνο εξάρτησης από τις κοινωνικές παροχές . Το μοντέλο αυτό δίνει έμφαση στις ηθικές και πολιτισμικές αιτίες της φτώχειας και επικεντρώνεται στον ηθικό κίνδυνο της εξάρτησης από την πρόνοια και στις συνέπειες του κοινωνικού αποκλεισμού στην κοινωνική ευταξία. (Πετμεζίδου- Παπαθεοδώρου, 2004:228-238).

Σύμφωνα με τον Le Grand ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα πολυδιάστατο

φαινόμενο και δεν μπορεί να συλληφθεί από το εισόδημα και μόνο αλλά πρέπει να περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα με άλλους παράγοντες. Υπάρχουν δυο είδη της διαδικασίας ορισμού και μέτρησης του κοινωνικού αποκλεισμού. Το πρώτο, παρουσιάζει τις βασικές διαστάσεις και το δεύτερο, αποφασίζει τη μέτρηση των δεικτών που ισχύουν για την κάθε μια. Οι Burchardt, Le Grand and Piachaud (2002) περιέλαβαν τέσσερις διαστάσεις, όπου το κάθε ένα μετρείται από συγκεκριμένους δείκτες :

- Κατανάλωση: μετράται από την ικανότητα αγοράς αγαθών, υπηρεσιών και εξοικονόμησης.
- Παραγωγή : μετράται με τη συμμετοχή σε οικονομικά και κοινωνικά καταξιωμένες δραστηριότητες.
- Πολιτική δέσμευση: μετράται με τη συμμετοχή σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο λήψης αποφάσεων.
- Κοινωνική: μετράται με την κανονικότητα και τη συχνότητα συναντήσεων με την οικογένεια, τους φίλους και τους γείτονες.

Στη συνέχεια, σύμφωνα με Gordon(2000) και Levitas(2006) περιλήφθηκαν επίσης τέσσερις διαστάσεις :

- Φτώχεια : μετράται από την έλλειψη υλικών πόρων.
- Αγορά εργασίας αποκλεισμού: μετράται από την έλλειψη εργασίας, κακές συνθήκες ή την ποιότητα εργασίας.
- Αποκλεισμού από υπηρεσίες: μετράται από την έλλειψη πρόσβασης σε δημόσιες-ιδιωτικές υπηρεσίες
- Αποκλεισμός από κοινωνικές σχέσεις : φόβος εγκλήματος, ποιότητα κοινωνικών δικτύων, η μη συμμετοχή σε κοινές δραστηριότητες, άνθρωποι στήριξης.

Ο Gordon(2000) εστιάζει κυρίως στις κοινωνικές σχέσεις του κοινωνικού αποκλεισμού χωρίς καμία ανάλυση για το πώς οι μετρήσεις αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου. Η Barnes (2005) από την άλλη, ανέλαβε μια μελέτη διαφορετικών χωρών, η οποία της επέτρεψε να μελετήσει τον τρόπο που ο αποκλεισμός διαφέρει από χώρα σε χώρα. Κατασκεύασαν μια σειρά από τομείς, όπως το εισόδημα, την υγεία, την κοινωνική συμμετοχή, τη νομισματική στέρηση. Η Barnes και οι συνεργάτες της (2006) μελέτησαν τον κοινωνικό αποκλεισμό των ηλικιωμένων

ατόμων όπου καθόρισε τον αποκλεισμό σε επτά διαστάσεις και θεώρησε ότι τα άτομα για να κινδυνεύουν από κοινωνικό αποκλεισμό θα πρέπει να αποκλείονται τουλάχιστον σε τρεις. Κατασκεύασαν ένα ελάχιστο όριο για κάθε διάσταση, για παράδειγμα, ένα άτομο θεωρείται ότι αποκλείεται από τις κοινωνικές σχέσεις εάν έχουν λιγότερες από τρεις ποιοτικές σχέσεις με την οικογένεια και τους φίλους, η ποιότητα αξιολογείται μέσα από μια σειρά μέτρων. Η Barnes παράλληλα, υποστηρίζει ότι στους γνωστούς «παράγοντες κινδύνου» όπως φύλο, εθνικότητα και τόπος, στην πραγματικότητα δεν φαίνεται να είναι παράγοντες κινδύνου αλλά άλλοι είναι που έχουν καθοριστικό ρόλο. Για παράδειγμα, οι ηλικιωμένες γυναίκες από τη μια, βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού από τους άνδρες αλλά αυτό εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το γεγονός ότι είναι 80 ετών και άνω και ζουν μόνες χωρίς ιδιωτικές μεταφορές και όχι λόγω επίδρασης φύλου. Ομοίως, οι ηλικιωμένοι εθνοτικών μειονοτήτων βρίσκονται συχνά κοινωνικά αποκλεισμένοι, λόγω της τάσης τους να ζουν σε ενοικιαζόμενα καταλύματα. Τόσο η έλλειψη πρόσβασης στις μεταφορές όσο και οι κακές συνθήκες στέγασης έχουν βρεθεί να είναι βασικοί παράγοντες κοινωνικού αποκλεισμού ηλικιωμένων.

1.3 Ο ρόλος του κοινωνικού αποκλεισμού στην επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα - Σχολή Σικάγου και Λειτουργιστικές αναλύσεις

Σύμφωνα με τη θεωρία του λειτουργισμού οι κοινωνίες χρειάζονται ένα σύστημα στρωμάτωσης, προκειμένου να πληρούνται όλες οι κοινωνικές θέσεις που απαρτίζουν την κοινωνική δομή και να παρέχονται κίνητρα στα άτομα, ώστε να επιτελούν καθήκοντα που συνδέονται με τις θέσεις αυτές. Πρέπει η κοινωνία να εμπνέει στα άτομα τη δυνατότητα να καλύπτουν μια σειρά από κοινωνικές θέσεις και να επιτελούν αντίστοιχους ρόλους. Η κοινωνία είναι υποχρεωμένη να δίνει κίνητρα, διότι οι λειτουργίες που συνδέονται με το κάθε κοινωνικό στρώμα δεν είναι εξίσου ευχάριστες ούτε συνδέονται με το κάθε κοινωνικό στρώμα, ούτε απαιτούν ίδια ταλέντα και δεξιότητες. Μάλιστα, η ανισότητα είναι ο μηχανισμός που ανέπτυξε η κοινωνία για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της πλήρωσης όλων των κοινωνικών θέσεων και για να κάνει τους κατόχους αυτών των θέσεων να επιτελούν τους

αντίστοιχους ρόλους όσο καλύτερα μπορούν.

Η θεωρία της κοινωνικής κινητικότητας εδραιώνεται στη θεωρία της στρωμάτωσης. Σε ολόκληρη την πορεία της, η κοινωνία ήταν συγκροτημένη από τάξεις, ιεραρχημένες ομάδες και στρώματα (Λύτρας, 2004:365). Όταν μιλάμε για κοινωνική στρωμάτωση μας παραπέμπει σε μια διαφοροποίηση μεταξύ ιεραρχημένων τάξεων, αναγνωρίζοντας ανώτερα και κατώτερα στρώματα. Οι λειτουργιστές υποστηρίζουν ότι η κοινωνική ανισότητα είναι αναγκαίο να στηρίζεται στην κοινωνική στρωμάτωση αφού τα πιο προσοντούχα άτομα καλύπτουν σημαντικές θέσεις. Μάλιστα, όπως τονίζει ο Hayek η ανισότητα είναι αναγκαία για να επιτευχθεί η οικονομική ανάπτυξη (Κασιμάτη, 2004:27-29). Εδώ οι λειτουργικές ανάγκες του κοινωνικού συστήματος διαμορφώνουν ένα σύστημα κοινωνικών θέσεων, οι οποίες αντιστοιχούν σ' ένα πλέγμα υλικών και ηθικών (συμβολικών) αμοιβών, που τροφοδοτούν εν τέλει τις ατομικές επιθυμίες για κοινωνική ανέλιξη και κοινωνική αναγνώριση. Οι θέσεις αυτές αποτέλεσαν την μήτρα μεθοδολογιών και μεθόδων που ευνόησαν τον εμπειρισμό στην κοινωνική ανάλυση. Η κοινωνική τάξη δεν είναι μια θετική κατηγορία αλλά μια κριτική έννοια (Bonefeld 2008 : 638), και αυτό γιατί η κατηγορία της κοινωνικής τάξης αποτελεί μια κατάσταση της αστικής κοινωνίας, όπου οι σχέσεις εκμετάλλευσης έχουν ενσωματωθεί στην κοινωνική δομή. Επομένως οι κοινωνικές ανισότητες και οι συνθήκες ζωής των ατόμων, στις οποίες εξωτερικεύεται η ανταγωνιστική σχέση κεφαλαίου και εργασίας, δεν μπορούν να προσδιοριστούν στατικά αλλά δυναμικά. Είναι, λοιπόν, αυτή η δυναμική σχέση που μετέτρεψε την τάξη φορέα μεταρρυθμίσεων και κοινωνικών αλλαγών, διευρύνοντας με τη σειρά του δικαιώματα και ελευθερίες και άλλων στρωμάτων του πληθυσμού. Έτσι δεν αποκλείονται οι ιδιαίτερες περιπτώσεις χωρίς την επίδραση άλλων «προσδιοριστικών» παραγόντων (φυλή, φύλο κ.ά.), οι οποίοι μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις γίνονται, καθοριστικοί.

1.3.1 Εργασιακό επίπεδο

Σύμφωνα με τους λειτουργιστές, όπως υποστηρίζει και ο Sorokin ο καθένας τοποθετείται ανάλογα με τα προσόντα – ταλέντα του στα διάφορα επαγγέλματα και στην κοινωνία. Υπάρχουν βάσεις επαγγελματικής ανισότητας για δυο κυρίως λόγους. Ο πρώτος είναι η σημασία που έχει το επάγγελμα για την επιβίωση της κοινωνικής ομάδας και ο δεύτερος, ο βαθμός εξυπνάδας που χρειάζεται για την επιτυχία ενός επαγγέλματος. Η κοινωνική λοιπόν κινητικότητα εξασφαλίζει την κατανομή των

ατόμων στα διάφορα επαγγέλματα με βάση το ταλέντο τους και αυτό συμβάλλει στην οικονομική ευημερία(Κασιμάτη, 2004:200-203). Αυτή η κατανομή προσδιορίζεται από διάφορα κανάλια –στρατό, εκκλησία, σχολείο, πολιτικοί οργανισμοί, οικογένεια κ.α. που επιτρέπουν μετακινήσεις από διάφορα στρώματα , κοινωνικές τάξεις με δυνατότητες εναλλαγής μέσα στην κοινωνία. Στις καπιταλιστικές λοιπόν κοινωνίες συνδέεται η επιτυχία με το επάγγελμα και έτσι το άτομο πρέπει να καταλάβει τις ανώτερες θέσεις στην κοινωνία από οικονομική άποψη, άποψη δύναμης, κύρους, γοήτρου και κοινωνικής αναγνώρισης αν και σήμερα με την ανάπτυξη της τεχνολογίας κάποιοι μιλούν για το «θάνατο των τάξεων» . Η οριοθέτηση των τάξεων αφορά πλέον στον τεχνικό καταμερισμό εργασίας και τη θέση τους στην αγορά , γεγονός που ταυτίζει τις κοινωνικές τάξεις με τις εισοδηματικές και τις επαγγελματικές(Κασιμάτη, 2004:22-23). Έτσι, η τάξη εμφανίζεται περισσότερο ως οικονομική κατηγορία και όχι τόσο ως κοινωνική σχέση.

Γενικά υπάρχει αμφισβήτηση μεταξύ των κοινωνιολόγων για τη θεωρία των κοινωνικών τάξεων και ειδικότερα της κοινωνικής στρωμάτωσης, η οποία διακρίνεται στην κάστα, στην περιουσία, στην κοινωνική τάξη και στην κοινωνική θέση. Υποστηρίζεται από τους περισσότερους ότι η ανισότητα του εισοδήματος είναι ένα βασικό στοιχείο στην ιεραρχία των τάξεων. Η ανισότητα του εισοδήματος εξαρτάται από την άδικη διανομή της περιουσίας και όχι τόσο από τα προς το ζην, τα οποία συνδέονται με τις ικανότητες.

Τα τελευταία χρόνια πολλές συζητήσεις γίνονται για το αν οι σύγχρονες κοινωνίες παραμένουν ταξικές ή αν αυτές έχουν μετεξελιχθεί σε κοινωνίες οι οποίες να μην διακρίνονται για την κοινωνική τους διαστρωμάτωση, έχουν απωλέσει όμως τον ταξικό τους χαρακτήρα. Δε λείπουν βεβαίως και οι προσεγγίσεις που, ερμηνεύοντας ντετερμινιστικά τις τεχνολογικές εξελίξεις με τις συνακόλουθες αλλαγές στην κοινωνική δομή, κάνουν λόγο για το «τέλος των τάξεων» και για οιονεί «μετακαπιταλιστικές» κοινωνίες. Πρόκειται ,δηλαδή για έναν καπιταλισμό χωρίς κοινωνικές τάξεις και χωρίς βιογραφίες τάξεων, όμως με ατομική ανισότητα και ατομικές βιογραφίες, προσωπικές ταυτότητες κ.ο.κ. Στο ίδιο μοτίβο, μεταδομιστικές προσεγγίσεις αποδομούν πλήρως την έννοια της κοινωνικής τάξης, εκτιμώντας πως υπάρχουν πολλές πραγματικότητες, επομένως δύσκολα προσδιορίζονται αντικειμενικά συμφέροντα για να χωρέσουν στην έννοια της κοινωνικής τάξης.

1.3.2. Θεσμικό επίπεδο

Οι κοινωνίες χωρίζονται σε απολύτως κλειστές που δεν επιτρέπουν την κοινωνική κινητικότητα και σε εκείνες που η κοινωνική τους στρωμάτωση είναι ανοικτή και κινητική. Η διαπίστωση κυρίως της κάθετης (κοινωνικής) κινητικότητας συνοδεύεται από τη θέση ότι οι βασικοί κοινωνικοί θεσμοί διαδραματίζουν έλεγχο κινητικότητας, όπως ο στρατός, το σχολείο, η θρησκεία, οι επαγγελματικοί και κοινωνικοί θεσμοί. Παράλληλα, οι θεσμοί αυτοί λειτουργούν και ως μηχανισμοί δοκιμασίας επιλογής διευκόλυνσης και κατανομής των ατόμων για την κοινωνική κινητικότητα. Από τη στιγμή που οι ανώτερες τάξεις αποτελούνται από τα πιο ευφυή άτομα σε σχέση με τις κατώτερες και οι ανώτερες έχουν μεγαλύτερες ικανότητες για κοινωνική οργάνωση και έλεγχο της κοινωνίας (Λύτρας, 2004:379-381). Για αυτό οι καλύτεροι ως ανώτεροι κυριαρχούν, ενώ οι κατώτεροι ως λιγότερο ικανοί κυριαρχούνται. Αυτό δε σημαίνει ότι στην κατώτερη τάξη δεν υπάρχουν και ορισμένοι ικανοί ή και πολύ ικανοί, αυτοί μπορούν να ανέλθουν στην κοινωνική κλίμακα και να ανανεώσουν τις ανώτερες τάξεις.

Παρατηρήθηκαν τρεις βασικοί τύποι στρωμάτωσης, η οικονομική, η πολιτική και η επαγγελματική. Η «οικονομική» αποτελεί την ιεραρχία των κοινωνικών ομάδων σύμφωνα με την οικονομική τους θέση, βάση το εισόδημά τους, πλούσιοι και φτωχοί. Η «πολιτική» δηλώνει ιεραρχία βάση της αυθεντίας, του γοήτρου και των προνομίων. Η «επαγγελματική» γίνεται αντιληπτή μέσα από το κύρος ορισμένων επαγγελμάτων, ως μια ενδοεπαγγελματική ή διεπαγγελματική ιεραρχία.

Στην οικονομική διαστρωμάτωση σύμφωνα με τον Sorokin διακρίνονται συνεχείς διακυμάνσεις. «1. Η διακύμανση της οικονομικής θέσης μιας ομάδας ως ένα σύνολο, αύξηση ή μείωση της οικονομικής ευημερίας. 2. Διακύμανση ως προς το ύψος της πυραμίδας και την ένταση της οικονομικής διαστρωμάτωσης, άνοδος ή πτώση της οικονομικής πυραμίδας» (Λύτρας, 2004:368). Η κατανομή της πολιτικής στρωμάτωσης είναι πιο ευέλικτη σε σχέση με την οικονομική και μεταβάλλεται πιο συχνά. Η επαγγελματική στρωμάτωση αποτελείται από τη «διεπαγγελματική» στρωμάτωση, δηλαδή η μορφή της ιεραρχίας των βασικών επαγγελματικών ομάδων και την «ενδοεπαγγελματική» στρωμάτωση, η μορφή της στρωμάτωσης στο πλαίσιο

κάθε επαγγελματικής τάξης.

Θεωρεί ότι η «ευφυΐα» αποτελεί σημαντικό συστατικό της στρωμάτωσης, έτσι οι πιο προικισμένοι καταλαμβάνουν την υψηλότερη βαθμίδα στη διεπαγγελματική ιεραρχία, ενώ οι ανειδίκευτες ομάδες, ως φορείς χειρωνακτικής εργασίας, καταλαμβάνουν την κατώτερη βαθμίδα της πυραμίδας. Βέβαια, υπάρχει μια διακύμανση, για παράδειγμα στην Αμερική θεωρείται ότι η χειρωνακτική εργασία είναι πιο σεβαστή από ότι στην Ευρώπη στην εποχή του. Η διακύμανση όπως τεκμηριώνεται γίνεται διαφορετικά από κοινωνία σε κοινωνία και σε διαφορετικούς χρόνους(Λύτρας, 2004:376-377).

Ο Sorokin είναι υποστηρικτής της στρωμάτωσης, της ανισότητας και της κυριαρχίας χωρίς να εθελotuφλεί. Υποστηρίζει ότι τα παιδιά αυτά θα οδηγηθούν μέσα από μηχανισμούς ελέγχου(αποτυχία στο σχολείο) σε κοινωνική έκπτωση και σε αναπλήρωση από άλλα ικανότερα άτομα από τα χαμηλότερα στρώματα. Τα μεσαία επαγγελματικά στρώματα δείχνουν πιο σταθερά από τα υπόλοιπα, η αναλογία των παιδιών της μεσαίας τάξης που αλλάζουν στρώμα δείχνει μικρότερη από τα παιδιά της ανώτερης και της κατώτερης τάξης. Έτσι, κάθε οικονομικό στρώμα στις δυτικές κοινωνίες συντίθεται όχι μόνο από γονείς και παιδιά του ίδιου στρώματος, αλλά και από νεοεισερχόμενους απογόνους φτωχότερων ή πλουσιότερων γονέων (Λύτρας, 2004:384-390). Έτσι, ο Sorokin είναι οπαδός της κοινωνικής κινητικότητας γιατί θεωρεί ότι διευκολύνει την ισορροπία, την αξιοποίηση των ατόμων και αποτρέπει την επανάσταση.

1.3.3 Τύποι αξιολόγησης του κοινωνικού αποκλεισμού-Δείκτες

Σύμφωνα με το Γάλλου κοινωνιολόγο Serge Paugam για να προσεγγιστεί ο κοινωνικός αποκλεισμός υπάρχουν τρεις άξονες.

Ο πρώτος είναι ο «οικονομικός αποκλεισμός ή η «αναπαραγωγή κοινωνικών ανισοτήτων». Σήμερα οι μηχανισμοί ανάδειξης της ατομικότητας και διαφορετικότητας ερμηνεύονται ως μορφές ανισότητας σε αντίθεση με κοινωνίες με παραδοσιακές δομές που βοηθά στην ενσωμάτωση. Παράλληλα, οι νέες μορφές ιεραρχίας οδηγούν ώστε να κριθούν κάποια άτομα ως λιγότερο άξιοι ή ικανοί και να χάσουν την αναγνώρισή τους. Οι σημερινές μορφές κοινωνικού αποκλεισμού είχαν επινοηθεί από τις άρχουσες τάξεις όλων των εποχών, για να απομακρύνουν τους

«επικίνδυνους για τη δημόσια τάξη πληθυσμούς». Όπως μας απέδειξε η αστική κοινωνιολογία η εγκατάσταση σε κάποιες περιοχές μεγάλων αστικών κέντρων αποτελούσε πάντα στοιχείο κοινωνικού αποκλεισμού στιγματίζοντας τα άτομα. Ένα παράδειγμα αποτελεί το εκπαιδευτικό σύστημα που κατηγοριοποιεί τον «καλό» και «κακό» μαθητή. Είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν τα εργαλεία ανάλυσης που θα μας δείξουν πως κατασκευάζονται οι πορείες που καταλήγουν σε αυτό το φαινόμενο μέσα από τη συσσώρευση μειονεκτημάτων : ρήξη οικογενειακού και κοινωνικού δεσμού, έλλειψη χώρου κατοικίας κ.α. (Παπαδοπούλου, 1997 :945-946).

Ο δεύτερος είναι η «χαλάρωση ή η διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού». Σύμφωνα με έρευνες τα άτομα που είχαν έλλειψη οικονομικών πόρων αλλά είχαν ισχυρούς κοινωνικούς δεσμούς βρίσκονταν πιο κοντά στην κοινωνία από άτομα που αν και είχαν επαφή με κάποιο επαγγελματικό περιβάλλον, βρίσκονταν σε μια πορεία κοινωνικού αποκλεισμού λόγω έλλειψης κοινωνικών σχέσεων. Έτσι ο διαχωρισμός στις χώρες του αναπτυγμένου βορρά και του υποανάπτυκτου νότου παραπέμπει στο εξής : εκεί που οι δημόσιοι θεσμοί είναι αδύναμοι, η οικογένεια και ο ευρύτερος κοινωνικός χώρος παλεύουν να διατηρήσουν τον κοινωνικό δεσμό και αντίστοιχα εκεί που το κράτος πρόνοιας είναι δυνατό ,η αναγκαιότητα της οικογενειακής αλληλεγγύης απομακρύνεται (Παπαδοπούλου, 1997 :947).

Ο τρίτος άξονας είναι ο «νομικός αποκλεισμός ή η απουσία ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Η Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ψηφίστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη το 1948 και αναφερόταν στο διαχωρισμό τους σε ατομικά , κοινωνικά, πολιτικά. Από τη στιγμή που βιώνεται ο κοινωνικός αποκλεισμός αυτό σημαίνει ότι δεν σέβονται όλοι τα ανθρώπινα δικαιώματα και επομένως η κάθε κοινωνία πρέπει να αναλάβει δικές της πολιτικές για την αντιμετώπισή του. Παρόλα αυτά κάθε κοινωνία στοχεύει ένα ελάχιστο όριο ανθρωπίνης αξιοπρέπειας με τα μέσα που η καθεμία διαθέτει. Το θέμα όμως είναι το εξής , από τη μια με τις πολιτικές του κάθε κράτος προσπαθεί να καταπολεμήσει τον κοινωνικό αποκλεισμό αλλά στη θέση του γεννά άλλο ,τον «στιγματισμό» σε αυτούς που προσφέρεται η βοήθεια. Βασικός στόχος είναι μια κοινωνική πολιτική που δεν θα αναπαράγει προκατειλημμένες εικόνες και δεν θα χωρίζει την κοινωνία σε ενταγμένους και σε μη(Παπαδοπούλου, 1997 :950). Σύμφωνα με έρευνες τα άτομα που είχαν έλλειψη οικονομικών πόρων αλλά είχαν ισχυρούς κοινωνικούς δεσμούς βρίσκονταν πιο κοντά στην κοινωνία από άτομα που αν και είχαν επαφή με κάποιο

επαγγελματικό περιβάλλον, βρίσκονταν σε μια πορεία κοινωνικού αποκλεισμού λόγω έλλειψης κοινωνικών σχέσεων.

1.3 Μηχανισμοί κοινωνικού αποκλεισμού

1.3.1 Φυλετικός ρατσισμός και προκατάληψη

Το πρόβλημα ένταξης του μεταναστευτικού πληθυσμού εντοπίζεται κυρίως από τις κυρίαρχες πολιτισμικές αντιλήψεις στην αδυναμία του πληθυσμού αυτού να προσαρμοστεί στις σύγχρονες συνθήκες ζωής της εκάστοτε κοινωνίας. Αυτό που είναι εμφανές είναι ότι τόσο στη Μ. Βρετανία, Ιταλία, Ελλάδα και Γερμανία, η εφαρμογή του ελέγχου του μεταναστευτικού πληθυσμού και της ένταξης αυτού στις χώρες υποδοχής προσκρούει σε ιδεολογίες και πολιτισμικά πρότυπα που οδηγούν στη θεσμική πλέον περιθωριοποίηση του σύγχρονου μεταναστευτικού δυναμικού(Κασιμάτη και Ψημμένος, 2004).

Οι έμφυλες προκαταλήψεις και στερεοτυπικές συμπεριφορές συνθέτουν ένα αρνητικό κοινωνικό περιβάλλον πρόσβασης των μεταναστριών σε βασικές υπηρεσίες και αγαθά κοινωνικής προστασίας. Ειδικότερα σε θέματα που αφορούν την υγεία και τη νοσοκομειακή φροντίδα των μεταναστριών, την πρόσβαση των παιδιών τους σε παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία και την κοινωνική τους ασφάλιση τόσο οι κρατικοί υπάλληλοι όσο και οι ίδιες οι μετανάστριες μέσα από τη χειραγώγησή τους παράγουν και αναπαράγουν την κοινωνική περιθωριοποίηση(Ψημμένος, 2007). Οι κρατικοί υπάλληλοι μέσα από μηχανισμούς επιβολής της προσωπικής ερμηνείας και εφαρμογής κανόνων διαχείρισης κοινωνικών αγαθών διαμορφώνουν άτυπα πλαίσια κοινωνικής κρατικής φροντίδας και αλληλεγγύης και επηρεάζουν τον τρόπο ζωής και τις προσδοκίες για το μέλλον(Ψημμένος&Σκαμνάκης, 2008).

Ο καταμερισμός εργασίας στις περισσότερες μελέτες εμφανίζεται να ακολουθεί πορείες που διαχωρίζουν το μεταναστευτικό πληθυσμό αναλόγως κυρίως του φύλου, της εθνικής καταγωγής αλλά και αν έχουν άδεια παραμονής. Οροθετείται λοιπόν με παραμέτρους που είναι στενά συνδεδεμένες με αξίες κύρους, καταναλωτικά πρότυπα και αντιλήψεις εργοδοτικών ομάδων περί πειθαρχίας, καθαριότητας και συνέπειας των εργαζόμενων(Ψημμένος, 2006). Οι προκαταλήψεις , ο ρατσισμός και γενικά οι κοινωνικές διακρίσεις αποτελούν σημαντικό εμπόδιο στην

εγκατάσταση των μεταναστών, στην αφομοίωση και ένταξή τους στην κοινωνία και στην παραγωγική εργασία. Είναι φαινόμενα ενσωματωμένα στη φυλετική και εθνική διαστρωμάτωση της εκάστοτε κοινωνίας, όπου απομονώνουν λόγω βιολογικών παραγόντων άτομα διαφορετικής συνήθως φυλής. Ο ρατσισμός ως συμπεριφορά και ως τρόπος σκέψης είναι επικίνδυνος και δύσκολα αντιμετωπίζεται, αυτό σημαίνει βία, γκέτο, απαγόρευση άσκησης δικαιωμάτων, ξυλοδαρμούς ακόμη και δολοφονίες(Πουλοπούλου, 2007). Έτσι, αυτές οι μειονοτικές ομάδες που πέφτουν θύματα λόγω διακρίσεων, καταπίεσης ή διώξεων από την κυρίαρχη ομάδα και δεν έχουν καμία εξουσία. Θύματα άνισης διαχείρισης μπορεί να είναι οποιαδήποτε ομάδα όχι μόνο οι μειονοτικές.

Ο ρατσισμός είναι μια από τις σημαντικότερες έννοιες που βασίζονται στη φυλή. Εμφανίζεται σε ατομικό και θεσμικό επίπεδο και υποστηρίζεται ότι κάποιες φυλές είναι εκ φύσεως ανώτερες³.

Όταν οι θεσμοί της κοινωνίας κάνουν διακρίσεις εις βάρος κάποιων, τα κοινωνικά αγαθά κατανέμονται άνισα και δεν έχουν όλοι οι πολίτες τα ίδια δικαιώματα, οδηγούνται στο φαινόμενο του «θεσμικού ρατσισμού» και ενισχύονται τα πολιτισμικά νοήματα από τα στερεότυπα των ΜΜΕ, τις εμπειρίες τους και το εκπαιδευτικό σύστημα(Hughes, 2007).

Οι φυλετικές προκαταλήψεις χαρακτηρίζονται από τρία στοιχεία σύμφωνα με τον Hughes:1) Από την εικόνα που σχηματίζει το άτομο για τα μέλη της ομάδας – στόχου που περιλαμβάνει αρνητικά στερεότυπα. 2) Ένα συναισθηματικό στοιχείο που περιλαμβάνει αρνητικές αντιδράσεις της ομάδας –στόχου και 3) ένα στοιχείο συμπεριφοράς που μπορεί να αιτιολογεί τη στάση για κοινωνική διάκριση. Στις θεωρίες της κοινωνικοποίησης υποστηρίζεται, ότι η προκατάληψη είναι κομμάτι του καπιταλισμού, δηλαδή τα άτομα εσωτερικεύουν τον πολιτισμό από τον περίγυρό τους.

3. Στην πρώτη περίπτωση, η θεωρία αυτή έχει καταρριφθεί λόγω του ότι κατατάσσει τους ανθρώπους σε κατηγορίες και αυτό γεννά στάσεις αποστροφής και εχθρότητας προς το «άλλον». Η δεύτερη περίπτωση, περιορίζεται στις πρακτικές των φυλετικών διακρίσεων, δηλαδή ο ρατσισμός είναι ενσωματωμένος στην κοινωνική δομή και μπορεί να λειτουργήσει ανεξάρτητα από τον ατομικό(Hughes, 2007).

Σύμφωνα με τις θεωρίες της κοινωνικής δομής , η προκατάληψη είναι ένας πολιτισμικός μηχανισμός που έχει τις ρίζες του στον ανταγωνισμό και στη σύγκρουση των ομάδων και συμβάλλει την κυριαρχία⁴ μιας ομάδας έναντι κάποιας άλλης.Ο ρατσισμός ξεκινά αναμφίβολα από προκαταλήψεις που μεταδίδονται από γενιά σε γενιά. Οι «ρατσιστές» έχουν προσχηματισμένες αρνητικές ιδέες για τα άτομα των άλλων φυλών. Τις προκαταλήψεις αυτές τις υποστηρίζουν, εστιάζοντας στις «άσχημες» πλευρές που παρουσίαζαν οι άνθρωποι των άλλων φυλών (Γκίκας, 1994). Το φαινόμενο αυτό συνδέεται μερικές φορές με τον εθνικισμό που ορίζεται ως «η υπερβολική αγάπη για το έθνος και η αποκλειστική προσήλωση στα εθνικά ιδανικά και στα στοιχεία που συγκροτούν την μοναδικότητά του» (Τότσικας, 1997).

Αρκετά έθνη βλέπουν τους άλλους σαν βιολογικά κατώτερους, σαν να ανήκουν σε μια κατώτερη φυλή, σαν να είναι φτιαγμένοι από κατώτερο υλικό (Γκίκας, 1994).

Ο ρατσισμός σύμφωνα με τον Mosse, χαρακτηρίζεται από μια ολότητα. Καλύπτει ολόκληρη την ανθρώπινη προσωπικότητα, τα βλέμματα, την συμπεριφορά και την νοημοσύνη. Είναι μια παγκόσμια αντίληψη τόσο ολοκληρωμένη όσο άλλες ιδεολογίες, που εξελίχθηκαν κατά την διάρκεια του 19ου αιώνα, όπως ο σοσιαλισμός και ο συντηρητισμός.

Χαρακτηριστικό είναι ότι κάποιοι πολιτικοί, επιστήμονες από τη δεκαετία του '90 συνδέουν τα φαινόμενα του ρατσισμού της εγκληματικότητας κ.α. με την παρουσία αλλοδαπών εργαζόμενων στην Ελλάδα (Πουλοπούλου, 2007). Οι αλλοδαποί αντιμετωπίζονται ως άτομα που συνιστούν απειλή για την εθνική κουλτούρα και ταυτότητα στη γνησιότητα του ελληνικού Έθνους. Αυτές οι διαφορές οδηγούν σε στερεότυπα που διαφοροποιούνται ανάλογα με τη χώρα προέλευσης των αλλοδαπών. Οι διακρίσεις στηρίζονται στη διαφορετικότητα του χρώματος , γλώσσας , θρησκείας όπως έχουν παρατηρηθεί αρκετές φορές στο ελληνικό κράτος .

4. Στις κυρίαρχες ομάδες η προκατάληψη είναι αποτέλεσμα : 1) Στην αίσθηση ανωτερότητας που νιώθουν έναντι των μειονοτικών ομάδων ,2) στην αντίληψη ότι οι άνθρωποι που ανήκουν στη μειονότητα είναι ξένοι και ότι τα μέλη της κυρίαρχης ομάδας έχουν αποκλειστικό δικαίωμα κατοχής προνομίων και εξουσίας, 3) τα μέλη της μειονότητας προσπαθούν να αποσπάσουν από την κυρίαρχη ομάδα τα προνόμια που απολαμβάνει(Hughes, 2007).

Αυτοί οι μηχανισμοί στερεοτύπων και προκατάληψης κατασκεύασαν την εικόνα του μετανάστη ως εχθρό της δικής μας κοινωνίας που μας απειλεί. Δεν προσλαμβάνεται ως διαφορετικός, ως κάποιος που έρχεται από άλλο πολιτισμό με μια διαφορετική κουλτούρα αλλά ως αντίπαλός μας.

Η κοινωνία κατασκευάζει το μετανάστη ως απειλή για την ύπαρξή της θέτοντας τον στο περιθώριο και ασκώντας αποτελεσματικότερο έλεγχο. Η ομογενοποιητική κατηγορία μετανάστες λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο, ισοπεδώνει τις ιδιομορφίες τους και κατασκευάζει τους «άλλους» με αδιαφοροποίητο τρόπο. Στο πλαίσιο αυτό ο επιστημονικός λόγος δεν αντιμετωπίζει το μετανάστη ως ανθρώπινο υποκείμενο αλλά ως ένα στοιχείο που δημιουργεί προβλήματα στην πρόοδο και στην παραγωγή και πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο επιτήρησης και διαχείρισης (Αλεξιάς 2001).

1.3.2 Θεωρίες στίγματος

Το στίγμα προσφέρει ερμηνεία για το μηχανισμό που οι άνθρωποι αποδέχονται τα κατώτερα επαγγέλματα, κρυσταλλοποιώντας ρόλους και σχέσεις στην κοινωνία. Τα άτομα που στιγματίζονται είναι πολύ πιθανό να βιώνουν περιθωριοποίηση, διακρίσεις και έχουν επίγνωση ότι οι άλλοι δεν τους συμπαθούν (E. Pinel, 1999 σελ.114-128). Άλλο χαρακτηριστικό αποτελεί η αβεβαιότητα για το πότε κάποιος στιγματίζεται. Αυτό προκύπτει λόγω του ότι οι στιγματισμένοι προσπαθούν να κρύψουν τη ταυτότητά τους γύρω από όσους θεωρούν στιγματισμένους, είτε από συμπάθεια είτε για να μη φανερώσουν την προκατάληψη που έχουν απέναντί τους.

Οι Crocker, Major & Steele (1998) υποστηρίζουν ότι οι στιγματισμένοι άνθρωποι κατέχουν κάποιες ιδιότητες, ή κάποια χαρακτηριστικά, τα οποία μεταβιβάζονται στο άτομο που τα κατέχει ως μια κοινωνική ταυτότητα, η οποία υποτιμάται σε ένα ιδιαίτερο κοινωνικό πλαίσιο. Επομένως, το στίγμα είναι η κατάληξη μιας διαδικασίας ορισμού κάποιας ομάδας ή ατόμου. Προέρχεται από την κοινωνική αλληλεπίδραση και όχι από την απόδοση ενός χαρακτηριστικού γνωρίσματος που κάποιο άτομο κάνει αυθαίρετα για κάποιο άλλο.

Ουσιαστικά «η διαδικασία του στιγματισμού περιστρέφεται γύρω από τον αποκλεισμό συγκεκριμένων ατόμων από ορισμένα είδη κοινωνικών

αλληλεπιδράσεων» (Kurzban και Leary, 2001) και ο αποκλεισμός συνεπάγεται με διακρίσεις μέσω ατομικής (ή ομάδα) προκατάληψης ή θεσμικών διαδικασιών.

Υπάρχουν τρία είδη στίγματος, οι σωματικές δυσμορφίες, ο κακός προσωπικός χαρακτήρας και το φυλετικό στίγμα, που συνδέεται με τη φυλή (ή εθνικότητα), το έθνος ή τη θρησκεία (Goffman, 1968). Το στίγμα συνδέεται και επηρεάζει πολύ εύκολα την ταυτότητα του ατόμου. Αυτό οφείλεται στις προκαταλήψεις για τους ξένους ή για την στιγματισμένη ομάδα. Η αποδοχή είναι υψηλότερη ανάμεσα σε φίλους ή ακόμα και σε κοινωνίες ή σε περιοχές όπου οι άνθρωποι είναι συνηθισμένοι να αλληλεπιδρούν με τα μέλη της στιγματισμένης ομάδας. Όμως το γεγονός ότι οι άνθρωποι ζουν γεωγραφικά κοντά με τη στιγματισμένη ομάδα δεν σημαίνει ότι η αποδοχή πρέπει να είναι υψηλότερη. Για παράδειγμα, στο φυλετικό στίγμα (μαύρο ή άσπρο ή προτεσταντικές ή Καθολικές γειτονίες) η εχθρότητα μεταξύ θα μπορούσε να είναι σημαντική.

Ο στιγματισμός συνδέεται και με την έννοια του ρατσισμού. Μερικές φορές φυλετικές ονομασίες χρησιμοποιούνται προκειμένου να αποδυναμώσουν και την καταπίεση των λαών. Έτσι, η ονομασία «νέγρος» ήταν μια τέτοια ένδειξη. Οι λέξεις που χρησιμοποιούνται σε φυλετικές περιγραφές έχουν επιπτώσεις εξαιτίας του θεωρητικού πλαισίου που χρησιμοποιούνται. Έτσι, όταν οι άνθρωποι αναφέρονται ως «λευκοί» και «μη-λευκοί» το συμπέρασμα είναι ότι οι τελευταίοι στερούνται κάτι, ότι το μη-λευκό είναι ελλιπές κατά κάποιο τρόπο αφού το πλαίσιο είναι η λευκή υπεροχή (Pearsall και Trumble, 1995).

Ο ρατσισμός, όπως το ψυχιατρικό στίγμα, περιλαμβάνει διακρίσεις με τη διαφορά ότι βασίζεται στο χρώμα του δέρματος, παρά τη διάγνωση και οι δύο διακρίσεις μπορούν να εκφράζονται ανοικτά όσον αφορά την προσωπική προκατάληψη ή διακριτικά μέσα από θεσμικές διαδικασίες. Όταν σε μια φυλετική ομάδα στιγματίζονται άνθρωποι οι οποίοι θεωρούνται ότι ανήκουν σε μια ομάδα, αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού και σε ακραίες περιπτώσεις θεωρούνται ξένοι προς την κοινωνία με τον ίδιο τρόπο που θεωρούνται οι σχιζοφρενείς.

Τόσο το ψυχιατρικό στίγμα και όσο και ο ρατσισμός βασίζονται σε ορισμένες υποθέσεις. Στην περίπτωση της ψυχικής νόσου, θεωρείται ότι υπάρχει ένας στόχος «πράγμα» που ονομάζεται «ψυχική ασθένεια» και επηρεάζει το άτομο που έχει λάβει η διάγνωση (Kendell & Jablensky, 2003:5). Στην περίπτωση της «φυλής», η κρίσιμη (εσφαλμένη) παραδοχή είναι ότι η έννοια «φυλή» έχει το κύρος για να διακρίνουν ένα

άτομο (ή ομάδα ατόμων) από ένα άλλο άτομο (ή ομάδα) σε μια ποικιλία διαστάσεων. Όπως ένα ή δύο πτυχές της φυσικής εμφάνισης (συνηθέστερα το χρώμα του δέρματος, το σχήμα των ματιών ή των μαλλιών τύπου) χρησιμοποιείται ως ορισμός της φυλής.

1.4 Εμπειρία βίωσης του κοινωνικού αποκλεισμού

1.4.1 Η Ελληνική Εμπειρία

Σήμερα δημιουργούνται χώροι αποκλεισμού και ομάδων ανθρώπων λόγω κάποιων μηχανισμών. Πιο συγκεκριμένα, η διάσταση της παγκοσμιοποίησης έχει φέρει δραματικές αλλαγές στην κοινωνική διαστρωμάτωση των χωρών της Ε.Ε. Κυρίαρχη είναι η κατασκευή ομάδων που χαρακτηρίζονται από προσωρινότητα και περιχαράκωση δικαιωμάτων. Η ανάπτυξη της φιλελευθεροποίησης της οικονομικής δραστηριότητας στις χώρες της Ε.Ε. αλλά και στην πρώην Σοσιαλιστική Ευρώπη φαίνεται να είναι κυρίαρχα υπεύθυνη για το νέο μεταναστευτικό κύμα. Η αύξηση της άτυπης εργασίας, η απελευθέρωση του κοινωνικού πλαισίου εργασίας από τα κοινωνικά όργανα ελέγχου αυτής οδηγεί σε περαιτέρω αποκλεισμούς και σε συρρίκνωση του βιοτικού επιπέδου ενός μεγάλου μέρους της κοινωνίας με παράλληλη συρρίκνωση κοινωνικών παροχών(Ψημμένος, 1998 στο Κασσιμάτη:224-226).Με παράλληλη ανάπτυξη νέων κατηγοριών εργασίας, όπως παράνομη, προσωρινή, οικιακή και η εποχική είναι αποτέλεσμα της παγκόσμιας ζήτησης για ελαστική εργασία.

Σύμφωνα και με τον Beck (1992) η δημιουργία χώρων περιφερειακής-άτυπης εργασίας, συνοδεύεται από την «απελευθέρωση» της από σωματεία και αντιπροσωπευτικά όργανα ελέγχου όσο και από την κρατική συρρίκνωση της κοινωνικής πρόνοιας. Ουσιαστικά προωθείται δημιουργία χώρων εργασίας από-ειδίκευσης παρά ειδίκευσης. Σύμφωνα μάλιστα και με την Lis(1986) συνδέονται άμεσα οι σχέσεις εργασίας και εξαθλίωσης στον τόπο προέλευσης με τις εργασίες των μεταναστών στις χώρες υποδοχής. Αυτό πραγματοποιείται μέσα από πολιτικές οικονομικής ένταξης/αποδιοργάνωσης οι οποίες επιβάλλουν έμμεσα ή άμεσα καθεστώτα εργασιακής εξαθλίωσης και οδηγούν σε ανισότητες και αποκλεισμούς.

Είναι χαρακτηριστικό ότι υπάρχει φυλετικοποίηση στο κέντρο της Αθήνας. Εργασίες που στο κύριο μέρος τους απασχολούνται Αλβανοί μετανάστες και δεν τους

επιτρέπεται οικονομική αναβάθμιση, δημιουργούνται στρώματα φτώχειας. Μάλιστα, οι Αλβανοί ανεπίσημοι μετανάστες παρουσιάζονται ως «παράνομοι», «βρόμικοι», «εγκληματίες» και πραγματοποιείται η κατηγοριοποίησή τους. Το κοινωνικό στίγμα δείχνει ξεκάθαρα την ανάγκη χώρων διαμονής πέρα και έξω από κάθε κοινωνική δομή που δε θα επέτρεπε είτε τη μόνιμη παρουσία τους στην Αθήνα είτε την ανάπτυξη της ζωής των Αλβανών στην Ελλάδα. Η φυλετικοποίηση των Αλβανών ανεπίσημων μεταναστών συντηρήθηκε και αναπτύχθηκε παραπέρα. Αυτοί οι Αλβανοί δεν αναγνωρίζονται από τους ελληνικούς συλλόγους Βορειοηπειρωτών σαν ελληνικής καταγωγής(Ψημμένος, 1998 στο Κασιμάτη:246).

Σύμφωνα με τους Moore & Pinderhughes(1993) ο νέος τύπος μετανάστευσης και αποκλεισμού, αποδεικνύουν τη σημασία που έχουν για την ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας και του ευρωπαϊκού αστικού χώρου. Μέσα από τη συνεχόμενη παροχή ενός φθηνού και κοινωνικά περιφερειακού εργατικού δυναμικού που συμβάλλει στην αύξηση των κερδών, στην παροχή υπηρεσιών προς ένα αυξανόμενο φτωχό στρώμα της ελληνικής κοινωνίας. Χαρακτηριστικό είναι ότι ένα μεγάλο ποσοστό των Αλβανών ιδιαίτερα τον πρώτο καιρό της μετανάστευσής τους, έβρισκε εργασία μέσα από «πιάτσες», αναλαμβάνοντας εργασίες από μεταφορές μέχρι οικοδομικές και οικιακές εργασίες δουλεύοντας ταυτόχρονα σε διαφορετικούς εργοδότες. Άλλο χαρακτηριστικό, είναι ο προκαθορισμένος χρόνος εργασίας, συμβάσεις έργου αλλά και το έργο συνήθως ημερήσιας ή άμεσης κατανάλωσης. Ο καθορισμός της τιμής της εργασίας γίνεται βάση της εθνικότητας του εργάτη. Έτσι, ο Αλβανός πληρώνεται λιγότερα από το Βορειοηπειρώτη, ο Πολωνός περισσότερο, ενώ ο εργάτης από χώρες της Ασίας πολύ λιγότερα (Ψημμένος, 1998 στο Κασιμάτη:256-257). Εδώ γίνεται εμφανής ο παράγοντας καταγωγής και η σχέση με τον καταμερισμό εργασίας.

Ο ίδιος ο εργοδότης λόγω των συνθηκών επιβάλλει αλλαγή ταυτότητας του εργάτη. Δημιουργείται ένα εργατικό δυναμικό πλήρως αποδεσμευμένο από συλλογικές αναζητήσεις και αποκομμένο από καταγωγή, οικογενειακούς δεσμούς και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τρόπου ζωής. Οι Αλβανοί μέσα σε μια μέρα «μετατρέπονται» σε Βορειοηπειρώτες χριστιανικής καταγωγής, διαφέροντας από τους ντόπιους της Αθήνας αποτελώντας μια κατηγορία ανθρώπων ενδιάμεσης πολιτισμικής ταυτότητας. Δεν είναι τυχαίο ότι σήμερα παρατηρείται συγκέντρωση Αλβανών ανεπίσημων μεταναστών σε εργασίες που τυπικά δεν υπάρχουν. Για παράδειγμα, στις υπηρεσίες με αγροτικό χαρακτήρα, υπάρχουν οι σκάπτες

(αντικαθιστούν τα γεωργικά μηχανήματα), τους κόπτες αγριόχορτου, τους υπεύθυνους ποτίσματος, στις οικοδομές, έχουμε τους κουβαλητές, τους υπεύθυνους καθαρισμού μηχανημάτων κ.α., τέλος, στις βιοτεχνίες, εργάτες πακεταρίσματος, μεταφοράς προϊόντων κ.λπ. (Ψημμένος, 1998 στο Κασσιμάτη:264). Άλλος μηχανισμός αποκλεισμού είναι η σύνδεση εργασίας και βιοτικού επιπέδου και από την άλλη, η απομάκρυνση πρόσβασης σε παροχές και κοινωνικά δίκτυα υποστήριξης. Επομένως, η κρίση στην απασχόληση σήμερα και η ανάπτυξη της τεχνολογίας πραγματοποίησαν αλλαγές στα σημερινά επαγγέλματα. Άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, κάτοχοι ειδικοτήτων και οι λιγότεροι εκπαιδευμένοι αντικαταστάθηκαν από άλλα νέα επαγγέλματα και οδηγήθηκαν «έξω» από την αγορά εργασίας. Αντιμετωπίζοντας όλα τα μεταναστευτικά ρεύματα ανεργία, υποαπασχόληση, ετεροαπασχόληση με αποτέλεσμα να περιθωριοποιούνται όλο και περισσότεροι άνθρωποι. Άλλο πρόβλημα που έχουν να αντιμετωπίσουν είναι η φτώχεια που τους κάνει πιο ευάλωτους σε θέματα κοινωνικού αποκλεισμού. Οι συνθήκες και ο βαθμός του κοινωνικού αποκλεισμού που επικρατούν σε μια χώρα, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για την ένταξη ή των αποκλεισμού των μεταναστών στην κοινωνία. Αυτό εξαρτάται από το θεσμικό, κοινωνικό-οικονομικό αλλά και πολιτισμικό πλαίσιο που ισχύει στη χώρα υποδοχής.

Σε συνάρτηση με την αβέβαιη επαγγελματική σταθερότητα, την έλλειψη αναζήτησης εργασίας σε μακρόχρονο επίπεδο, τη χαλάρωση των κοινωνικών δεσμών και την αδυναμία των παραδοσιακών μορφών Πρόνοιας να ελέγξουν αυτές τις καταστάσεις. Παρατηρείται λοιπόν η εμφάνιση μιας νέας «αστικής φτώχειας» που απασχολεί ιδιαίτερα τους κοινωνικούς επιστήμονες . Οι δομές της προκύπτουν μέσα από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ατόμων και από εμπειρικές παρατηρήσεις ,αναφέρονται σε πληθυσμούς που βρίσκονται μέσα στα όρια διαβίωσης που θέτει μια κοινωνία σε επίπεδο έθνους –κράτους(Παπαδοπούλου, 2002).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός και η φτώχεια αποτελούν σημαντικό πρόβλημα για τους μετανάστες ,εξαιτίας του ότι δεν έχουν πρόσβαση σε δικαιώματα, ,σε κοινωνικούς θεσμούς , η ευρύτερη οικογένειά τους είναι μακριά και αυτό οδηγεί στη διάρρηξη και του κοινωνικού δεσμού. Πιο συγκεκριμένα, σε περίπτωση ανεργίας όταν δεν μπορεί ούτε το κράτος να τους στηρίξει ούτε και η οικογένειά τους, θα καταλήξουν στο κοινωνικό αποκλεισμό με άμεση φυσικά συνέπεια, τη φτώχεια και την περιθωριοποίησή τους. Η φτώχεια από την πλευρά της λειτουργεί ως σημαντικός παράγοντας για τις οικονομικές ανισότητες και οδηγεί στην αποξένωση, απομόνωση

και περιθωριοποίηση(Κασιμάτη 1998: 17-18), για αυτό το λόγο απαραίτητες είναι οι πρακτικές για τη βελτίωση της θέσης των φτωχών μέσω παροχών και η επανένταξη τους στην εργασία, ώστε να μην χρειάζονται κρατικά επιδόματα για να συντηρηθούν. Από την άλλη, για τον περιορισμό της φτώχειας απαιτούνται διαδικασίες και μηχανισμοί κοινωνικού καταμερισμού που θα συμφιλιώσουν την οικονομική μεγέθυνση με την κοινωνική ευημερία(Παπαδοπούλου, 2000).

Μάλιστα, ο κοινωνικός αποκλεισμός θα λέγαμε σήμερα ότι είναι προϊόν πολιτικής διαχείρισης, το οποίο δημιουργεί αντιλήψεις. Οι κοινωνίες μας βασίζονται σε αυτές τις αντιλήψεις που διχοτομούν όλη την κοινή λογική, δηλαδή, το «καλό» και το «κακό», τον «ενταγμένο» και τον «αποκλεισμένο» (Παπαδοπούλου, 2002). Η εμφάνιση χρήσης του όρου συμπίπτει με την ανάγκη των κοινωνιών να δημιουργήσουν «ένταξη» και όχι «αποκλεισμό», δηλαδή να αποδέχονται το «διαφορετικό» αποκαλώντας το με αυτό τον όρο και με στόχο να το προστατέψουν. Γενικότερα τα συστήματα κοινωνικής προστασίας τοιχοδομήθηκαν με τη λογική ότι η αγορά θα παρέχει στους περισσότερους σταθερό εισόδημα, ώστε το κράτος να περιοριστεί στην προστασία όσων έχουν ανάγκη και δεν βρίσκονται σε θέση να εργαστούν. Όμως η απασχόληση με τον ίδιο εργοδότη έχει αντικατασταθεί με την ανασφάλιστη εργασία, την ανεργία και την επισφαλούς απασχόληση(Ferrera,2000). Ο οικονομικός αποκλεισμός από την αγορά εργασίας πέρα από τις οικονομικές συνέπειες που επιφέρει, αποστερεί από το άτομο τη δυνατότητα επικοινωνίας μέσα από τον εργασιακό χώρο, την ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων και δεξιοτήτων(Παπαδοπούλου,2002).Η «ανεργία», η «φτώχεια αυξάνονται ανησυχητικά σε ολόκληρο τον πλανήτη και συμβάλλουν στην εξέλιξη και στην όξυνση του φαινομένου. Η κατάσταση δυσχεραίνεται από το γεγονός, ότι η πλειοψηφία των μεταναστών δεν εκλαμβάνεται ως ευαίσθητη κοινωνική ομάδα που χρήζει ενισχυτικές πολιτικές (Παπαδοπούλου 2002). Παράλληλα, αποτελεί εμπόδιο για την εργασία των μεταναστών το γεγονός ότι οι γηγενείς τους βλέπουν ως «κοινωνικό πρόβλημα» για τις δουλειές και για τη χώρα τους. Παρόλα αυτά ανισότητες συνεχίζουν να υπάρχουν και για τα άτομα που εργάζονται λόγω του ιδιαίτερα χαμηλού μισθού τους, που τους οδηγεί εν τέλει στον κοινωνικό αποκλεισμό.

1.4.2 Αμερικάνικη εμπειρία για κοινωνικές ανισότητες και αποκλεισμό

Είναι σημαντικό να γίνει γνωστό στο σημείο αυτό ότι η μειοψηφία στην Αμερική πολεμά για την κοινωνική της θέση, σε σχέση, με την Ευρώπη που πολεμά για την ανεξαρτησία από αυτήν. Επιπλέον, πρέπει να γίνει κατανοητό ότι κάτι που «αποκλείεται» σε μια χώρα δεν σημαίνει ότι ισχύει το ίδιο και για τις υπόλοιπες. Για παράδειγμα, όπως είναι γνωστό η Αγγλία και η Αμερική είναι πολυεθνικές κοινωνίες όμως η Αγγλία είναι περισσότερο. Στην Αμερική ο εθνικός αποκλεισμός γίνεται φανερός από τη θέση των μαύρων Αμερικάνων, ξεκινώντας από τη δουλεία και στη συνέχεια, από τον εθνικό διαχωρισμό από τους λευκούς Αμερικάνους. Αντίθετα, στην Αγγλία δεν υπάρχει κάτι το αρνητικό για αυτούς που δεν ανήκουν στην ομάδα των λευκών γιατί υπάρχουν άλλες πολλές διαφορετικές εθνικότητες που τους περιβάλλουν. Επομένως, αυτοί που αναγνωρίζονται ως μαύροι είναι οι λιγότερο χωρισμένοι από το λευκό πληθυσμό της Αγγλίας σε σχέση με την Αμερική (Byrne, 2005:102).

Πιο συγκεκριμένα, οι νέγροι θεωρείται στην Αμερική ότι δεν μπορούν να αφομοιωθούν και τους διαχωρίζουν από άλλους έγχρωμους ανθρώπους, όπως τους Κινέζους. Προσπαθούν να πραγματοποιήσουν αυτό που λέμε «αμερικανοποίηση» για τις περισσότερες μειονότητες με εξαίρεση τους Νέγρους. Οι νέγροι σύμφωνα με τους Αμερικάνους σε αντίθεση με τους Κινέζους δεν έχουν ένα πολιτικά οργανωμένο έθνος και μια αποδεκτή κουλτούρα να στηριχθούν αλλά μια ιστορία δουλείας. Θεωρούνται υποδεέστερη κάστα στην Αμερική, τους λείπει η κουλτούρα και είναι ανίκανοι να δημιουργήσουν (Myrdal, 1944:54). Η επιμιξία είναι αντίθετη με τη γνησιότητα της φυλής και ακόμη και στο Νότο που δεν επιβάλλεται με νόμο, οι κοινωνικές κυρώσεις είναι πολύ μεγάλες. Ιδιαίτερα επηρεασμένοι από του “Jim Crow” την αρχή «ελεύθεροι αλλά χωρισμένοι», τονίζουν την αξία της μη αιμομιξίας και τη γνησιότητα του «αίματος». Σημασία δίνουν περισσότερο στην κοινωνική και οικονομική θέση παρά στο επίπεδο εκπαίδευσης, αυτό το φαινόμενο είναι πιο έντονο στο Βορρά παρά στο Νότο. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη θεωρία του «λευκού» άνδρα για την κάστα και το αίμα υποστηρίζονται τα εξής:

1) η ανάγκη της γνησιότητας της φυλής συμβαίνει για να περιορίσει την αιμομιξία.

2) Η άρνηση της κοινωνικής ισότητας πρέπει να θεωρηθεί ως ένα μέσο για να περιοριστεί η αιμομιξία.

3) ο κίνδυνος της αιμομιξίας είναι επικίνδυνος και η διάκριση ως αντίθετη από την κοινωνική ισότητα πρέπει να πραγματοποιηθεί σε όλες τις πλευρές της ζωής, εκπαίδευση, σπίτια, καταστήματα, νόμο, πολιτική(Myrdal,1944:58).

Προτεραιότητα για τους νέγρους είναι να βρουν εργασία, να υπάρξει δικαιοσύνη απέναντι στο νόμο και η δυνατότητα ψήφου παρά να παρακολουθήσουν καλύτερα σχολεία και γενικά να δώσουν ποιότητα στις δραστηριότητές τους. Αυτή η οικονομική ανισότητα που εν μέρει δημιουργείται από την κοινωνική ανισότητα, τους εμποδίζει ακόμη και να μουν στο τέλος της επαγγελματικής ιεραρχίας, με αποτέλεσμα να παίρνουν χαμηλό μισθό και αυτό λειτουργεί ως μέσο για κοινωνικές διακρίσεις. Έτσι, δημιουργείται ένας κύκλος ανισότητας και ανεπάρκειας σε διάφορους τομείς στην εκπαίδευση, στην υγεία και πρόνοια(Myrdal,1944). Το σύστημα αυτό λειτουργεί για να τους κρατήσει υποδεέστερους και παρέχει λόγους για παραπάνω διακρίσεις στην πολιτική και στη δικαιοσύνη. Αυτό με τη σειρά του δημιουργεί χαμηλές προσδοκίες και για τους λευκούς και για τη νέγρική κοινότητα και εν τέλει οδηγεί στην απομόνωση της δεύτερης.

Άλλο πρόβλημα αποτελεί αυτό που λέμε “casual contact,” το οποίο αναπαράγει στερεότυπα, δηλαδή, δεν τους βλέπουν σαν άτομα ξεχωριστά αλλά ως μέλη μιας ομάδας. Λόγω βιολογικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών όλοι οι νέγροι για τους λευκούς είναι ίδιοι(Myrdal,1944:651). Στο Βορρά το πρόβλημα αυτό περιορίζεται από τη στιγμή μάλιστα που δεν υπάρχουν και νόμοι κατά της χρήσης δημοσίων εγκαταστάσεων από έγχρωμους. Από την άλλη, στο Νότο που υπάρχει μεγαλύτερη βία από τους λευκούς προς τη μεσαία και χαμηλή τάξη των νέγων , οι νέγροι τους απαντούν με τον ίδιο τρόπο.

Δεύτερο σημαντικό πρόβλημα για τους νέγρους αποτελεί, το “economic contact” , στο οποίο οι λευκοί τους βλέπουν οικονομικά υποδεέστερους, σαν «υπηρέτες», εξαιτίας του χαμηλού κοινωνικού και οικονομικού τους στάτους. Αυτοί που ξεφεύγουν από αυτές τις οικονομικές σχέσεις τους συναντάμε στις πιο υψηλές οικονομικές θέσεις αλλά απασχολούν μόνο νέγρους.

Το τρίτο είναι το “criminal contact”, στο οποίο οι λευκοί πιστεύουν ότι οι νέγροι είναι εθισμένοι στο έγκλημα. Ρόλο έχει η ενημέρωση σήμερα που σε πολύ μεγαλύτερα ποσοστά κατηγορούν κυρίως για εγκληματικές ενέργειες νέγρους ακόμη

και αν το έγκλημα κάποιου Εβραίου ήταν πιο σημαντικό ή ακόμη και αν στην πραγματικότητα δεν υπήρχε έγκλημα(Myrdal,1944:658).

Διάκριση δημιουργούν και τα χαρακτηριστικά που αποδίδουν στους νέγρους , με αποτέλεσμα να αποκλείονται από διάφορες δραστηριότητες. Έτσι, γίνεται δεκτό ότι δεν είναι οι συνθήκες αλλά η φύση που αναπαρήγαγε αυτές τις διακρίσεις, αφού οι βιολογικές επιστήμες αλλά και η πολιτική δημιούργησαν αντιλήψεις φυλετικών χαρακτηριστικών(Myrdal,1944:91). Τους αποδίδουν χαρακτηριστικά, όπως το ότι είναι τεμπέληδες, ότι το κρανίο τους είναι μικρότερο, ότι έχουν πιο λεπτά κόκαλα στον εγκέφαλο και αυτό τους κάνει λιγότερο εξυπνότερους. Αντίθετα, υποστηρίζεται ότι είναι καλοί μόνο στο χορό, στις τέχνες και στη μουσική.

Το ερώτημα που γεννιέται είναι πως δημιουργήθηκαν αυτές οι ιδεολογίες. Από το 19^ο αιώνα ως και σήμερα υπερίσχυσε το ότι ο άνθρωπος ανήκει στο βιολογικό του σύμπαν και ότι οι νέγροι ήταν βιολογικά κατώτεροι. Οι περισσότερες αντιλήψεις είναι ένας τρόπος για να κρατούν τους νέγρους στην κάστα τους γιατί τους θεωρούν «απειλή». Σύμφωνα με το Du Bois (Dubois, 1899:323) στη Φιλαδέλφεια ο νέγρος δεν είχε τις ίδιες δυνατότητες που είχε ένας λευκός για να εξασκήσει τις ικανότητές του ή να διασφαλίσει δουλειά βάση των προσόντων του και οι δυσκολίες που παρουσιάζονταν στους νέγρους ήταν οι εξής: Πρώτα από όλα, δεν μπορούσαν να κάνουν δουλειές εποπτείας ή γραφείου εκτός από κάποιες εξαιρέσεις. Δεν μπορούσαν να γίνουν δάσκαλοι με εξαίρεση σε κάποια νέγρικά σχολεία και ούτε μηχανικοί . Μπορούσαν να κάνουν μικρές παροδικές εργασίες, τέλος, δεν είχαν τη δυνατότητα να γίνουν μέλη σε επαγγελματικές ενώσεις. Ο νέγρος υπέφερε περισσότερο σε θέματα ανταγωνισμού σε αντίθεση με τους λευκούς. Το μεμονωμένο άτομο δεν το έβλεπαν με βάση την επίδοσή του αλλά με βάση την γενικότερη «ομάδα» των νέγων που ήταν σχετικά χαμηλή και έτσι αναγκάζονταν να παίρνουν πολύ μικρότερους μισθούς σε σχέση με τους λευκούς.

Ένα λευκό παιδί αν διάβαζε σκληρά , θα μπορούσε να γίνει καθηγητής σε αντίθεση με ένα νέγρικο που λόγω χρώματος κανένας λευκός δε θα του ανέθετε εργασία(Dubois, 1899:327). Ο λευκός ξεκινά τη ζωή του μέσα σε κάποια όρια ή δυσκολίες και θα αναγνωριστεί από το ταλέντο του , ενώ ο νέγρος ξεκινά γνωρίζοντας ότι όσο και αν προσπαθήσει θα είναι δύσκολο να πετύχει λόγω του χρώματός του. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που αποκλείστηκαν στη Φιλαδέλφεια από εργασίες παρόλες τις ειδικεύσεις που μπορεί να είχαν. Ακόμη και αυτοί που εργάζονταν ως υπηρέτες δεν είχαν τη δυνατότητα να δουλέψουν μαζί με λευκούς

αφού στο σπίτι θα προσελάμβαναν μόνο λευκούς υπηρέτες ή μαύρους(Dubois, 1899). Τέλος, δεν είχαν τη δυνατότητα να πάνε σε όποιο σχολείο ήθελαν, να πάρουν υποτροφία και ακόμη και η κατοικία τους θα έπρεπε να ήταν σε οδό με τα χειρότερα σπίτια .

Όπως περιγράφει ο Du Bois υπήρχε η συνήθεια στην Πενσυλβάνια να προσλαμβάνουν σκλάβους, ιδιαίτερα μηχανικούς και ειδικευμένους εργαζόμενους. Αυτό προκάλεσε τις αντιδράσεις των ελεύθερων λευκών εργατών, οι οποίοι το 1708 και το 1722 διαδήλωσαν κατά αυτής της πρακτικής. Οι ιδιοκτήτες σκλάβων παρόλα αυτά δεν εμποδίστηκαν από το να έχουν μαύρους σκλάβους ούτε και από το νόμο(Dubois, 1899:142). Είναι χαρακτηριστικό ότι 27% το 1840 ήταν σκλάβοι ενώ το 1896 το ποσοστό έφτανε στο 27.3 %. Το 1838, 997 από τους 17.500 Νέγρους είχαν μάθει επαγγέλματα ενώ μόνο 350 περίπου έκαναν τέτοια επαγγέλματα. Μάλιστα, το 1848 σύμφωνα με τον Dubois 3358 Νέγροι άνδρες έκαναν τις εξής εργασίες : 1581 ήταν εργάτες , 557 ήταν σερβιτόροι, μάγειρες κ.α., 286 μηχανικοί, 276 αμαξάδες, 240 ναύτες κ.α., 166 καταστηματάρχες, έμποροι κ.α., 156 κουρείς και 96 διάφορα άλλα επαγγέλματα. Μάλιστα, στις οικογένειες λευκών εργαζόντων περίπου 3716 υπηρέτες. Στα μηχανικά επαγγέλματα το 1856 , 588 ήταν μοδίστρες, 248 κουρείς, 112 έφτιαχναν παπούτσια, 70 εργαζόμενοι στην κατασκευή τούβλων, 49 ναύτες, 24 βυρσοδέψεις , 22 σιδεράδες, 20 επιπλοποιοί, 16 υφαντές, 10 ζαχαροπλάστες, 14 σοβατζήδες, 12 κατασκευαστές ιστίων(Dubois, 1899:144). Το 1840 ως και το 1890 το ποσοστό του υπηρετικού δυναμικού δεν είχε αλλάξει και περνώντας από τη γεωργία στην κατασκευή ο Νέγρος δεν έχει βρει ακόμη ένα μόνιμο μέρος στο σύστημα της βιομηχανίας. Βέβαια, βρίσκεται σε χειρότερη κατάσταση από ένα λευκό αγόρι επειδή οι προηγούμενες βιομηχανικές συνθήκες ήταν χειρότερες για αυτούς και με λιγότερες δυνατότητες να αναπτύξουν τη δύναμη της προσαρμογής, της συνεργασίας και της αυτοδυναμίας(Dubois, 1899:145). Έτσι, η ανισότητα ήταν ένα φαινόμενο πολύ χαρακτηριστικό στη σχέση λευκών και νέγων στην Αμερική και συνεχίζει να διαιωνίζεται και σήμερα παρόλο που έχουν δικαιώματα και πρόσβαση στους ίδιους χώρους με τους λευκούς.

1.4.3 Αμερικάνικη εμπειρία για την κοινωνική τάξη, φυλή και κάστα

Το καλύτερο παράδειγμα για την κατανόηση του ρόλου της κάστας, της φυλής και της τάξης αποτελούν οι Νέγροι στην Αμερική, οι οποίοι λόγω του διαφορετικού χρώματος αντιμετώπιζαν διακρίσεις σε όλους τους τομείς. Δεν είναι τυχαίο ότι ο όρος «κάστα» ταυτίζεται με το χρώμα του δέρματος και αποτελεί βασικό στοιχείο της ινδικής κοινωνικής ταξινόμησης.

Στην Αμερική σύμφωνα με τον Myrdal για να διαχωριστούν οι νέγροι από την υπόλοιπη κοινωνία και για να διευκρινιστεί η σχέση τους με τους άλλους, χρησιμοποιείται ο όρος «φυλή» και «τάξη». Ο όρος «φυλή» συνδεόταν με βιολογικές και γενετικές διαφορές κάτι που προκαλούσε λανθασμένες ταξικές πεποιθήσεις. Στις δυο κατηγορίες αυτή των νέγων αλλά και των λευκών υπάρχει ταξική διαστρωμάτωση και ο όρος της «τάξης» χρησιμοποιείται για να αναδειχθούν οι διαφορές αυτών των δυο(Myrdal,1944:667).

Η διαφορά που έχει η «κάστα» με την «τάξη» βρίσκεται στην ελευθερία κινήσεων μεταξύ των διαφορετικών ομάδων. Στην πρώτη περίπτωση, δεν τους δίνεται η δυνατότητα μετακίνησης σε αντίθεση με τη δεύτερη και εξαρτάται από άλλους παράγοντες. Πιο συγκεκριμένα, με νόμο απαγορευόταν ο γάμος μεταξύ λευκών και μαύρων σε τριάντα πολιτείες γιατί ένας άνθρωπος που γεννιόταν μαύρος ή λευκός δεν του επιτρεπόταν να περάσει από τη μια κοινωνική θέση στην άλλη, ενώ αντίθετα του δινόταν η δυνατότητα να περάσει από τη μια κοινωνική τάξη στην άλλη(Myrdal,1944). Πρόβλημα επίσης, στην έννοια της «κάστας» αποτελούσε το ότι δεν ήταν ευδιάκριτες οι σχέσεις των σχέσεων της κάστας(caste relation) με τη γραμμή της κάστας(caste line). Οι αλλαγές που συνέβησαν στο Αμερικάνικο σύστημα της κάστας σχετίζονται μόνο με τις σχέσεις που εμφανίζονται σε αυτήν. Οι νέγροι βρίσκονταν στη χαμηλότερη κάστα της Αμερικής, και μειονεκτούσαν όχι επειδή ήταν φτωχοί ή ανειδίκευτοι αλλά γιατί ήταν «Νέγροι». Επομένως, κατά μέσο όρο η θέση τους στην κάστα ήταν η αιτία που τους κρατούσε φτωχούς και ανειδίκευτους αν και μερικοί θεωρητικοί υποστηρίζουν το αντίθετο.

Θέση στη διάκριση των λευκών και των νέγων είχε και η ίδια η «παράδοση», αυτή της δουλείας αλλά και οι λειτουργικές εκλογικεύσεις για την ανώτερη κάστα, αφού πρώτο-στηρίχθηκαν στη σημασία της έννοιας του «αίματος» (Myrdal,1944:669). Στην Αμερική υποδεέστερες κάστες αποτελούσαν οι Ινδιάνοι, οι Ασιάτες και οι Νέγροι. Το Αμερικάνικο δόγμα μιλάει για ελεύθερο ανταγωνισμό,

όπου στη σφαίρα της κοινωνικής διαστρωμάτωσης αναφέρεται στην «ελευθερία» και στην «ισότητα» κάτι που στην πράξη δεν γίνεται αντιληπτό. Το δόγμα είναι έτοιμο να δεχτεί τα αποτελέσματα του ανταγωνισμού αλλά όπως είναι λογικό και μερική ανισότητα. Αυτό αποτέλεσε αφορμή για τους Αμερικάνους να διερευνήσουν θέματα κοινωνικής κινητικότητας και ανισότητας.

Η έννοια της κοινωνικής θέσης και των διακρίσεων διαφέρει από κουλτούρα σε κουλτούρα και συνδέεται με την εκπαίδευση, το επάγγελμα, το εισόδημα, το ιστορικό της οικογένειας κ.α.(Myrdal,1944:673). Δεν περιλαμβάνεται η σημασία του ελεύθερου χρόνου, η αυθαίρετη οριοθέτηση της τάξης, η επιθυμία για ένα άτομο να αποκτήσει θέση ηγεσίας στις χαμηλές κοινωνικές τάξεις κ.α. Έτσι, οι ίδιοι οι Αμερικάνοι δεν είναι σε θέση να αναγνωρίσουν την ίδια τη «τάξη» τους. *«Οι διαφορές στις «τάξεις» στην Αμερική αντιλαμβάνονται ως αποτέλεσμα περιορισμού ελεύθερου ανταγωνισμού και έλλειψης κοινωνικής ολοκλήρωσης»*(Myrdal,1944). Οι ανώτερες τάξεις ευχαριστιούνται τα προνόμιά τους επειδή οι χαμηλότερες τάξεις περιορίζονται στην *«αναζήτηση της ευτυχίας τους»* από *«σχετικά ή απόλυτα μονοπώλια»*(Myrdal,1944:674).

Η «κάστα» ως διάκριση από την «τάξη» αναφέρεται κυρίως σε μια σειρά περιορισμών ελεύθερου ανταγωνισμού, όπου άτομο κατώτερης κάστας δεν μπορεί με κανένα τρόπο να αλλάξει τη θέση του, εκτός από αυτούς που έχουν εμφάνιση παρόμοια με άτομα της ανώτερης. Σε κάθε κάστα, οι άνθρωποι αισθάνονται την κοινωνική απόσταση και τον περιορισμό στον ελεύθερο ανταγωνισμό και έτσι καθεμία έχει το δικό της σύστημα. Η διαχωριστική γραμμή μεταξύ των δυο καστών πραγματοποιείται μέσα από την προσπάθεια ορισμού τους. Οι «γραμμές της κάστας» μπορεί να είναι θολές και ευέλικτες και το γεγονός αυτό εντείνεται από τη στιγμή που παντρεύονται άτομα άλλης τάξης (Myrdal,1944). Γίνεται λοιπόν αντιληπτό, ότι οι γραμμές που διαχωρίζουν τις τάξεις δεν προσδιορίζονται από το νόμο ή από τα έθιμα, όπως στις γραμμές της κάστας. Για επιστημονικούς μόνο λόγους πρέπει να διακρίνουμε τις διαχωριστικές γραμμές για την τάξη αλλά βέβαια είναι αυθαίρετες και συνήθως χωρίζουμε τον πληθυσμό στη υψηλή, μεσαία και χαμηλή τάξη, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι και οι αποκλειστικοί(Myrdal,1944:676).

Η γραμμή του χρώματος που συγκροτεί τους Νέγρους στην κάστα τους και όσους «αγαπούν» τους νέγρους έχει επίσης σημαντικό ρόλο στη θέση τους. Όπως χαρακτηριστικά οι Davis & Gardner τονίζουν, όταν μερικοί νέγροι κάνουν προσπάθειες περιορισμού της κάστας τους, οι λευκοί απαντούν με βία και στους

μαύρους αλλά και στους λευκούς που τους υποστήριζαν. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθούμε στη διαδικασία που μπορούσε κάποιος να διαπεράσει τη γραμμή της κάστας του. Σύμφωνα με τον Myrdal η έννοια του “passing” σημαίνει ότι ένας Νέγρος γίνεται «λευκός» , μετακινούμενος από τη χαμηλότερη στην υψηλότερη κάστα και στην Αμερικάνικη σειρά κάστας, με εξαπάτηση των λευκών (Myrdal,1944:683). Συνήθως τα άτομα που έχουν μικρό ποσοστό νέγρικης καταγωγής μπορούσαν να κάνουν τέτοιες μετακινήσεις. Η μετάβαση χρειαζόταν ανωνυμία και για αυτό πραγματοποιούνταν σε μεγάλες πόλεις και μόνο ένα μικρό ποσοστό μετάβασης ήταν εσκεμμένο και ολοκληρωμένο, υπάρχει ένα μεγάλο μέρος που είναι ακούσιο και μη εθελοντικό. Αυτό το φαινόμενο ήταν συχνό στο Βορρά, όπου ο διαχωρισμός δεν είναι τόσο ολοκληρωμένος και στην πραγματικότητα παράνομος. Αυτές οι μετακινήσεις σπάνε την πνευματική απομόνωση της Νέγρικης κοινωνίας και ευνοούν τη διάδοση ιδεών και μοτίβων της Νέγρικης κοινότητας (Myrdal,1944).

Βόρεια είναι συχνό το φαινόμενο για τους ανοιχτόχρωμους Νέγρους να «περνούν» επαγγελματικά ενώ παράλληλα να διατηρούν Νέγρικη ζωή. Τα νέγρικα κορίτσια δεν έχουν τη δυνατότητα να εργαστούν ως γραμματείς, στενογράφοι, τηλεφωνήτριες εκτός των εγκαταστάσεων που λειτουργούν για νέγρους. Στις περισσότερες κοινότητες μπορούν να γίνουν δασκάλες, κοινωνικοί λειτουργοί αν αποκρύψουν τη Νέγρικη καταγωγή τους, πάντως δεν είναι λίγοι αυτοί που παίρνουν τις επιφυλάξεις τους για να μην προσλάβουν νέγρους. Αυτοί που «περνούν» επαγγελματικά, εθελοντικά υποχωρούν από την υψηλότερη κάστα και το αυτό γιατί είτε παντρεύτηκαν είτε γιατί εργάζονται στη «διαχωριστική» σφαίρα είτε γιατί τους «ανακάλυψαν». Ο περιορισμός των Νέγρικων σχέσεων σημαίνει μείωση του ρίσκου να τους ανακαλύψουν και παράλληλα , η συμμετοχή τους στην υψηλή κάστα σημαίνει ότι αν τους ανακαλύψουν θα «χτυπηθούν» περισσότερο(Myrdal,1944:685). Δεν είναι τυχαίο ότι οι περισσότεροι ανοιχτόχρωμοι νέγροι προτιμούν να δουλεύουν στη ανώτερη τάξη της νέγρικης κοινωνίας από ότι στη μεσαία των λευκών.

Μερικοί από τους λόγους που προτιμούν την εργασία στην νέγρικη κοινότητα όπως τονίζει ο Myrdal είναι οι εξής : α) όταν «περνούν» ως λευκοί(ινδιάνικο αίμα) θα πρέπει οι νέγροι να δίνουν εξηγήσεις στους λευκούς για την οικογένειά τους αφού συνεχώς τους υποπεύονται β) για την ίδια δουλειά θεωρείται κάποιος πολύ καλός στη νέγρικη κοινότητα , ενώ στη λευκή θεωρείται ένας από τους πολλούς λόγω υψηλής ζήτησης, γ) ο βαθμός δυσκολίας είναι μικρότερος στη νέγρικη κοινότητα από

ότι στη λευκή δ) η κοινωνική ζωή είναι πολύ πιο ευχάριστη στη νέγρική κοινότητα από ότι των λευκών(Myrdal,1944:686).

Στη συνέχεια, πρέπει να γίνουν γνωστές οι διαφορές των δυο καστών , όπου το ένα ταξικό σύστημα τοποθετείται δίπλα στο άλλο. Σύμφωνα με τον Robert Park οι σχέσεις της φυλής Νότια φαίνονταν σαν μια οριζόντια γραμμή με όλους τους λευκούς από πάνω και τους Νέγρους από κάτω, κάτι το οποίο έχει αλλάξει. Με την ανάπτυξη των βιομηχανικών και επαγγελματικών τάξεων μέσα στη Νέγρική φυλή, η διάκριση ανάμεσα στις φυλές φαίνεται σαν ένα είδος κάθετης γραμμής. Από τη μια πλευρά, οι Νέγροι παρουσιάζονται στις περισσότερες επαγγελματικές τάξεις και από την άλλη πλευρά οι λευκοί . Η διαφορά μεταξύ του Νότου και του Βορρά, των αγροτικών και αστικών κοινωνιών είναι η γραμμή της κάστας που είναι κάθετη από ότι στις άλλες περιοχές. Γενικά, η κάστα των Νέγων στο Βορρά και στις πόλεις έχει λιγότερους περιορισμούς και ελεύθερο ανταγωνισμό. Σε αυτή την κατεύθυνση, το σύστημα των καστών μετακινείται Νότια αλλά και Βόρεια. Συνήθως οι Νότιοι λευκοί, αρνούνται να αναγνωρίσουν τις διαφορές των τάξεων στην Νέγρική κοινωνία και επιμένουν στη διάκριση «καλών νέγων» και «κακών νέγων» καταφέροντας παράλληλα ένα νόμιμο και πολιτικό σύστημα προς αυτή την κατεύθυνση(Myrdal,1944).

Η χαμηλότερη κάστα είναι πιο δυνατή σε κάποια επαγγέλματα, όπως στα επαγγέλματα παροχής υπηρεσιών(δουλειά κηδεϊών, ομορφιάς , συναλλαγής, τράπεζα Νέγων, κτηματομεσιτικά, ασφάλιση) στα υπόλοιπα επαγγέλματα οι νέγροι είναι αποκλεισμένοι. Στη νέγρική κοινωνία αντίθετα από την Αμερικάνικη στην υψηλή κάστα περισσότερο σημασία έχει η γενική και επαγγελματική εκπαίδευση από τον πλούτο (Myrdal,1944:694). Είναι πολύ δύσκολο και σπάνιο για ένα νέγρικο αγόρι στο Βορρά να μετακινηθεί από τη χαμηλότερη κοινωνική θέση στην υψηλότερη σε μια γενιά, σε αντίθεση με ένα λευκό παιδί. Επίσης, σημαντικό ρόλο στο Νέγρο της πάνω τάξης έχει το ιστορικό της οικογένειας από ότι σε ένα «Yankee», δηλαδή Αμερικάνο άνθρωπο του Νότου.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της νέγρικής ταξικής δομής είναι ότι ένα μεγάλο ποσοστό της Νέγρικής μεσαίας τάξης έχει θέσεις σε προσωπικές υπηρεσίες των λευκών. Στις Νότιες περιοχές της Αμερικής της πάνω τάξης των Νέγων, απασχολούνται σε επαγγέλματα παροχής υπηρεσιών, όπως έκαναν στο Νότο μια γενιά πριν (Myrdal,1944:695).

Ας μη ξεχνάμε και τη σημασία του αίματος στην κάστα αν και πλέον μιλάμε για αιμομιξίες. Θεωρούσαν ότι σωματικά και πνευματικά αυτά τα άτομα ήταν

καλύτεροι άνθρωποι. Οι μιγάδες ακολούθησαν τους λευκούς που τους έκριναν ανάλογα με το πόσο πιο ανοιχτό ήταν το χρώμα του δέρματός τους, θεωρώντας τον εαυτό τους ανώτερο λόγο του «μικτού» αίματός τους. Οι λευκοί δεν τους άφηναν να περάσουν στην κάστα τους και οι μιγάδες θεωρούνταν οι ελεύθεροι Νέγροι ανάμεσα στους Νέγρους, όπου από νωρίς απέκτησαν τη τάση για μια δική τους μεσαία ξεχωριστή κάστα. Το χρώμα έγινε σύμβολο κοινωνικής θέσης και κοινωνικής διάκρισης ανάμεσα στους Νέγρους. Εκείνοι αποτέλεσαν πολιτικούς ηγέτες των ελεύθερων ανθρώπων κατά τη διάρκεια της «ανοικοδόμησης» αλλά και καθηγητές, δάσκαλοι και επιχειρηματίες. Έτσι, παρατηρούνται γάμοι μεταξύ των πιο σκουρόχρωμων Νέγων και των ανοιχτόχρωμων ώστε τα παιδιά τους να αποκτήσουν μια καλύτερη μοίρα, αλλάζοντας κατηγορία (Myrdal, 1944). Οι ανοιχτόχρωμοι βρίσκονταν σε υψηλότερη ιεραρχία από τους σκουρόχρωμους και σε χαμηλότερη από τους λευκούς κάτι που αποτέλεσε σημείο συγκρουσιακό (Myrdal, 1944: 696-700). Η νέγρικη κοινωνία από πολλούς ερευνητές χωρίζεται σε τρεις τάξεις, τη χαμηλότερη-τη μεσαία-την υψηλότερη, βέβαια μερικοί κάνουν τον διαχωρισμό σε δυο τάξεις, τη χαμηλότερη και την υψηλότερη. Στη χαμηλή κοινωνική θέση βρίσκεται η πλειοψηφία των Νέγων. Είναι ανειδίκευτοι ή ημι-ειδικευμένοι και συνήθως οικιακοί εργάτες στο Βορρά και στο Νότο, ενοικιαστές, υπάλληλοι νοικοκυριών στις ανατολικές αγροτικές περιοχές, παίρνουν χαμηλό μισθό και έχουν χαμηλή εκπαίδευση. Ακόμη και στο Βορρά η χαμηλή τάξη των Νέγων δημιουργήθηκε εξαιτίας των πρόσφατων μεταναστεύσεων προς το Νότο. Έτσι, λόγω της κατάστασης δεν ανέπτυξαν κίνητρα για προσωπικές επιτυχίες και δεν είναι λίγοι αυτοί που εμφάνιζαν επιθετική συμπεριφορά (Myrdal, 1944). Αυτή η επιθετική συμπεριφορά ήταν συνέπεια ήδη από πριν τον Εμφύλιο Πόλεμο όπου η αδιαφορία και η απομόνωση κράτησε τους περισσότερους σκλάβους στην κάστα τους, στη χαμηλότερη.

Στις αγροτικές περιοχές, ο Charles S. Johnson δίνει έμφαση στη διάκριση μεταξύ «folk Negro» και των υπολοίπων στις κατώτερες κοινωνικές θέσεις. Οι συγκεκριμένοι έχουν μικρότερη αφομοίωση στα Αμερικάνικα ιδανικά, αλλά έχουν οικογενειακή οργάνωση και εσωτερική συνοχή. Σε αντίθεση με τα πιο υψηλά επίπεδα της χαμηλής τάξης που έχουν φιλοδοξίες και προσπαθούν να κρατήσουν τα παιδιά τους στο σχολείο. Στο τέλος, της κοινωνικής διάταξης βρίσκεται η μικρή αριθμητικά και υψηλότερη τάξη των Νέγων. Στις αγροτικές περιοχές η ιδιοκτησία και η αποτελεσματική διοίκηση δίνει στο άτομο την ανώτερη κοινωνική θέση. Εκεί ανήκουν εργασίες, όπως κτηματομεσιτικά, ως καθηγητές, σε προσωπικές υπηρεσίες,

σε τράπεζες κ.α. (Myrdal,1944). Στις μεγαλύτερες όμως πόλεις , η νεαρή γενιά της ανώτερης τάξης ασχολείται με αυτοκίνητα, ρούχα, γιορτές και θεωρούνται «έξυπνοι» και αθλητές. Από τη μια, είναι πιο αφομοιωμένοι με την εθνική κουλτούρα αλλά από την άλλη πιο απομονωμένοι από τους λευκούς. Σε σχέση με το επαγγελματικό κομμάτι, οι δουλειές τους θεωρούνται σχετικά καλύτερες από αυτές των ατόμων που ανήκουν στη χαμηλή τάξη και σε καλύτερη οικονομική θέση. Έχουν συνήθως πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση αλλά ελάχιστοι έχουν πάει κολλέγιο.

Στις μεγάλες πόλεις που «προστατεύεται» η πορνεία και ο τζόγος υπάρχει η «έντιμη» τάξη και η λιγότερο «έντιμη». Η ανώτερη τάξη αποτελείται από επιτυχημένους «απατεώνες» , η μεσαία αποτελείται από υπολοχαγούς και λιγότερο επιτυχημένους ενώ η κατώτερη από εγκληματίες. Κριτήριο σε αυτή την κοινωνία αποτελεί η δύναμη και ο πλούτος για την κοινωνική τους θέση(Myrdal,1944:701-705). Από την άλλη, η εκπαίδευση, η οικογενειακή ιστορία και ο σεβασμός δεν έχουν σημασία, αποκλείοντας από οποιοδήποτε είδος γοήτρου την κατώτερη τάξη και οδηγώντας τη στην εγκληματική «καριέρα». Η νέγρική ταξική δομή ενώ φαίνεται στατική στην πραγματικότητα είναι περισσότερο δυναμική , οι μετακινήσεις που κάνουν και γενικά ολόκληρο το σύστημα πηγαίνει προς τα επάνω “upward”.

Επομένως, είναι λάθος να θεωρούνται όλοι οι Νέγροι το ίδιο βάζοντας τους στην ίδια κατηγορία. Ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές τάξεις και κάστες ανάλογα με κάποια χαρακτηριστικά τους. Τέλος, διαφορετικά αντιμετωπίζεται ένας Νέγρος στο Βορρά σε σχέση με το Νότο και στην κάθε περίπτωση εμφανίζονται διαφορετικές ευκαιρίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Μεθοδολογία της έρευνας

Στο πρώτο μέρος της εργασίας αυτό που μας ενδιαφέρει είναι να διερευνηθεί πως ο κοινωνικός αποκλεισμός «σπρώχνει» στον εθνικό καταμερισμό εργασίας και συγκεκριμένα, στην επαγγελματική κινητικότητα. Μέσα από μεταβλητές όπως την εθνικότητα, το τόπο καταγωγής και τη τάξη, αποτελούν κριτήρια ταξινόμησης και αυτό γιατί με βάση τη θέση τους στον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας, έχουν πρόσβαση σε σημαντικούς πόρους ή αποκλείονται από αυτούς.

Σήμερα διαδραματίζει σημαντικότερο ρόλο από τα παραπάνω χαρακτηριστικά, η κρίση, οι νέες μορφές εργασίας και απασχόλησης που «σπρώχνουν» το εργατικό δυναμικό σε νέες μορφές συλλογικότητας, μέσα από εργασιακές συλλογικές οργανώσεις που προβάλλουν την εθνικότητα των μελών τους. Αυτό δε σημαίνει ότι οι μεταβλητές που προαναφέρθηκαν δεν επηρεάζουν αλλά τα άτομα μπορούν να μετακινηθούν, όπως αποδεικνύεται και στη συνέχεια της έρευνας από τη κοινωνική θέση/ τάξη που γεννήθηκαν σε μια ανώτερη, σε αντίθεση με άτομα υψηλότερης κοινωνικής θέσης, όπου τα παιδιά τους κάνουν μεγαλύτερο «άλμα». Σήμερα εκτός από κάποιες εξαιρέσεις κάτοχοι πτυχίων «ωθούνται» σε εργασίες χαμηλού κύρους, ανειδίκευτες και τις περισσότερες φορές σε συνθήκες εκμετάλλευσης και όχι κατά αποκλειστικότητα οι μετανάστες.

Όταν μιλάμε για χαμηλού κύρους εργασίες αναφερόμαστε σε όλες εκείνες τις μορφές απασχόλησης που είναι επισφαλής, δηλαδή, βρίσκονται εκτός των ορίων της επίσημης απασχόλησης και θεωρούνται υποδεέστερες. Ιδιαίτερα δύσκολη φαίνεται η κατάσταση για τους μετανάστες όπου εκτίθενται στην ευέλικτη και αδήλωτη απασχόληση, την προσωρινότητα, καθώς απασχολούνται σε χαμηλού κύρους εργασίες, που χαρακτηρίζονται από αποσυλλογικοποίηση, με αποτέλεσμα να αποκλείονται σε αυτές. Η κατάσταση δυσχεραίνει από το γεγονός ότι δεν είναι μέλη συλλογικών ή κοινωνικών δικτύων για εργασιακές διεκδικήσεις και αυτό είναι κάτι που βλέπουμε και σήμερα λόγω κρίσης σε μεγάλο μέρος του ευρύτερου πληθυσμού.

Στις περισσότερες περιπτώσεις διαδραματίζει ρόλο σημαντικό για το τι επάγγελμα θα ακολουθήσουν, η οικογένεια, η οποία είναι και ο πρωταρχικός χώρος κοινωνικοποίησης των ατόμων και επηρεάζει θετικά ή αρνητικά τις μελλοντικές τους επιλογές. Τις αντιλήψεις που θα υιοθετήσουν απέναντι στην εργασία, την κοινωνική

καταξίωση και ευαισθησία την οποία θα καλλιεργήσουν σε διάφορους τομείς στη ζωή τους και τη στάση τους απέναντι στις κοινωνικά ευαίσθητες ομάδες. Έτσι, στη συνέχεια, θα αναλυθεί και η ερμηνεία που δίνουν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι στην απασχόλησή τους και ειδικότερα στις ανειδίκευτες και χαμηλού κύρους εργασίες που κυριαρχούν στις ημέρες μας. Παράλληλα, αν τους δίνεται η δυνατότητα πρόσβασης στην αντιπροσώπευση, αν είναι επαρκή τα βοηθήματα από το κράτος και το πώς όλο αυτό επηρεάζει τους μελλοντικούς- μακροπρόθεσμους στόχους. Τέλος, κατά πόσο συγκλίνει ή όχι το βιοτικό επίπεδο που είχαν αυτά τα άτομα κάτω από τη σκεπή της οικογένειάς τους σαν παιδιά σε σχέση με τη ζωή τους ως ενήλικες.

Το κεντρικό ζήτημα της εργασίας είναι το πώς ο κοινωνικός αποκλεισμός παράγει και αναπαράγει τον εθνικό-κοινωνικό καταμερισμό εργασίας. Από τις συνεντεύξεις θέλουμε να διαπιστωθεί αν επηρεάζεται η οικονομική κατάσταση του ατόμου με την κοινωνική θέση και αντίστροφα. Προκειμένου να μελετηθεί, το φαινόμενο αυτό, ακολουθήθηκε βιβλιογραφική επισκόπηση για να τεκμηριωθούν οι θεωρητικές προσεγγίσεις του προβλήματος. Στη συνέχεια, έγινε χρήση της ημι-δομημένης ποιοτικής συνέντευξης χωρίς αυτό να σημαίνει ότι και στην πορεία της διεξαγωγής της δεν προέκυψαν νέα ερωτήματα.

Πιο συγκεκριμένα, η επιλογή αυτής της μεθόδου, της συνέντευξης, επιλέχθηκε επειδή δίνει τη δυνατότητα διερεύνησης πολλών θεμάτων ταυτόχρονα. Επίσης, βοηθά στην κατανόηση αξιών, συναισθημάτων και απόψεων του ερωτώμενου σε βάθος, καθώς αποτελείται από ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, υποχρεώνοντάς τον να επεκταθεί. Η συνέντευξη έχει μια ποικιλία από χρήσεις και είδη. Χρησιμοποιείται κυρίως: (α) για συλλογή - καταγραφή εμπειριών ή συμπεριφορών, (β) για συλλογή απόψεων - γνώμης: Οι ερωτήσεις ζητάνε να κατανοήσουν το πώς αντιλαμβάνεται ή ερμηνεύει π.χ. «τι πιστεύεις» ή «τι σκέφτεσαι» ή «τι θα ήθελες» ή «ποια η γνώμη σου». (γ) για καταγραφή συναισθημάτων: Οι ερωτήσεις στοχεύουν στην καταγραφή συναισθηματικών αντιδράσεων π.χ. «Τι συναισθήματα σου προκάλεσε...;», (δ) για καταγραφή γνώσεων: π.χ. «τι γνωρίζεις για τις υπηρεσίες που παρέχονται από...», (ε) για συλλογή δημογραφικών στοιχείων ή ιστορικού υλικού: οι ερωτήσεις στοχεύουν στην άντληση πληροφοριών όπως ηλικία, εκπαίδευση, επάγγελμα κ.ά., ή πληροφορίες για την καταγραφή ιστορικού για κάποιο θέμα. Όλες οι παραπάνω χρήσεις των ερωτήσεων μπορεί να αναφέρονται στο παρελθόν, στο παρόν ή και στο μέλλον. Επίσης, πολύ συχνά χρειάζεται ο ερευνητής να ζητήσει επιπλέον πληροφορίες από

τους συμμετέχοντες για την απάντηση που έδωσαν αμέσως πριν. Αυτό γίνεται με ένα είδος ερωτήσεων που λέγονται «διευκρινιστικές ερωτήσεις» και είναι αυτές οι ερωτήσεις που ρωτούν το γιατί σε μια απάντηση που δόθηκε. Χρησιμοποιούνται ερωτήσεις της μορφής πως, που τι, γιατί, πότε, για ποιο λόγο, κ.λπ. Τα είδη της συνέντευξης είναι οι τυποποιημένες συνεντεύξεις και οι μη τυποποιημένες συνεντεύξεις. Στις τυποποιημένες συνεντεύξεις περιλαμβάνονται: (α) η δομημένη συνέντευξη: Είναι πολύ σχετική με το ερωτηματολόγιο, απλά συλλέγει κάποιες περισσότερες λεπτομέρειες. Ο ερευνητής ρωτάει μια σειρά από αυστηρά προκαθορισμένες ερωτήσεις και οι απαντήσεις που ζητάει είναι επίσης πάνω σε πολύ συγκεκριμένα θέματα. Αυτό σημαίνει ότι σε όλους τους συμμετέχοντες γίνονται ακριβώς οι ίδιες ερωτήσεις, με τα ίδια ακριβώς λόγια, με την ίδια σειρά από έναν ερευνητή που έχει εκπαιδευθεί να συμπεριφέρεται σε κάθε συμμετέχοντα με τον ίδιο τρόπο (συνήθως ουδέτερο), (β) η ημιδομημένη συνέντευξη, αυτή που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα: Είναι πιο ευέλικτη μορφή συνέντευξης. Η ημιδομημένη συνέντευξη χρησιμοποιεί τεχνικές τόσο από την δομημένη, όσο και από την εστιασμένη συνέντευξη. Χαρακτηρίζεται από ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων, αλλά παρουσιάζει μεγαλύτερη ευελιξία και ακολουθεί τον ερωτώμενο. Γενικά, υπάρχει ένας κορμός ερωτήσεων σχετικά με το θέμα το οποίο διερευνάται, ανάλογα όμως με τις απαντήσεις του ερωτώμενου, ο ερευνητής μπορεί να αλλάξει την πορεία τους ή να θέσει επιπλέον διευκρινιστικές ερωτήσεις. Στόχος είναι να ακολουθηθεί η πορεία της σκέψης του και να αναλυθούν επιπλέον ζητήματα που τυχόν ανακύπτουν. Το γεγονός ότι δεν αποτελεί μια τυποποιημένη συνέντευξη, επιτρέπει στους ανθρώπους να απαντούν με το δικό τους τρόπο, αισθάνονται πιο ελεύθεροι να εκφράσουν και να εξηγήσουν τη σκέψη, τις στάσεις και την προοπτική τους, καθώς νιώθουν πως συζητούν με κάποιον άξιο εμπιστοσύνης. Ο ερευνητής πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός τόσο στην κωδικοποίηση, όσο και στην ανάλυση των πληροφοριών και των δεδομένων που αποσπά από τις απαντήσεις του ερωτώμενου.

2.1 Χρήση δεικτών

Για να γίνει κατανοητός ο εθνικός καταμερισμός εργασίας και η κοινωνική κινητικότητα των ερωτώμενων στηριχθήκαμε σε κάποιους δείκτες. Πιο συγκεκριμένα, α)η οικονομία-το εισόδημα, β)οι παροχές, γ)δίκτυα, δ)η συμμετοχή.

Το δείγμα αφορά άτομα παρόμοιας κοινωνικής θέσης και εκπαιδευτικού επιπέδου ώστε να μην υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις.

Η δομή των ερωτήσεων χωρίστηκε με βάση κάποιων συγκεκριμένων θεματικών. Αυτές οι θεματικές βοήθησαν στο να γίνουν κατανοητές οι αντιλήψεις που έχουν σήμερα σε κοινωνικά ζητήματα και στην εργασία. Στη συνέχεια, ο ρόλος και η επιρροή της οικογένειάς τους σε αυτά και για το αν επιβεβαιώνεται ότι «περιορίζονται» σε συγκεκριμένα ανειδίκευτα επαγγέλματα λόγω κράτους, μειωμένων υπηρεσιών ή αποκλεισμού από την κοινωνική συμμετοχή και τους θεσμούς. Οι άξονες και οι θεματικές ήταν οι εξής:

Άξονες

- 1) Οικονομικοί παράμετροι (συμβολικοί και αντικειμενικοί)
- 2) Παράμετροι σε σχέση με κοινωνία, υπηρεσίες
- 3) Συσχέτιση κοινωνικού αποκλεισμού με πολιτική και κοινωνική συμμετοχή
- 4) Σχέσεις με οικογένεια, φίλους, σωματεία

Θεματικές

- 1) Προσδοκίες και πρότυπα
- 2) Ιστορικό της απασχόλησης
- 3) Τι χαρακτηριστικά δίνει στην εργασία του
- 4) Οικονομικά χαρακτηριστικά

Ο οδηγός παρουσιάζεται αναλυτικά στο Παράρτημα που βρίσκεται στο τέλος της εργασίας.

2.2 Πληθυσμός- Δείγμα

Η ηλικιακή ομάδα κυμαίνεται από (23-29)ετών, πέντε ατόμων σε περιοχές κυρίως της Αθήνας. Οι συνεντεύξεις που πήρα ήταν πέντε όχι μόνο εξαιτίας του γεγονότος ότι διανύουμε καλοκαιρινή περίοδο αλλά και επειδή οι ερωτήσεις ήταν (28) στον αριθμό και περιλάμβαναν αρκετές θεματικές ώστε να διερευνηθεί εξονυχιστικά κάθε άτομο σε διάφορους τομείς της ζωής του και να υπάρχει μια ολοκληρωμένη ερμηνεία. Μάλιστα δεν είναι τυχαίο ότι σχεδόν όλοι οι ερωτώμενοι ήταν ικανοποιημένοι από την συνέντευξη και όπως χαρακτηριστικά μια ερωτώμενη είπε *«λειτουργήσε και σαν ένα είδος ψυχανάλυσης και με βοήθησε να σκεφτώ πράγματα που στο παρελθόν δεν είχα σκεφτεί»*. Από την αρχή ένιωσαν πολύ άνετα, ανοίχτηκαν

και εξέφρασαν προσωπικά δεδομένα για να βοηθήσουν την διεκπεραίωσή της. Δεν συνάντησα ιδιαίτερες δυσκολίες στη διάρκεια της διεξαγωγής της , το μεγαλύτερο πρόβλημα , θα έλεγα ότι ήταν να βρω όντως άτομα που εργάζονται και να έρθω σε επαφή μαζί τους γιατί μέχρι να κατασταλάξω σε αυτά , υπήρχαν πολλές ακυρώσεις.

Πίνακας 1 Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά ερωτώμενων

Ερωτήσεις	1 ^{ος}	2 ^{ος}	3 ^{ος}	4 ^{ος}	5 ^{ος}
Ηλικία	28	29	25	26	23
Φύλο	Γυναίκα	Ανδρας	Γυναίκα	Ανδρας	Γυναίκα
Τόπος Καταγωγής	Πειραιάς	Αθήνα	Κρήτη	Κρήτη-Ανδρος	Αθήνα
Οικ. Κατάσταση	Άγαμος	Άγαμος	Άγαμος	Άγαμος	Άγαμος
Μορφωτικό επίπεδο κάτοχος	κάτοχος μεταπτυχιακού	πτυχίο ΙΕΚ	κάτοχος μεταπτυχιακού	ιδιωτική σχολή	ΤΕΙ
Εισόδημα(το μήνα)	600ευρώ	400ευρώ	400ευρώ	600ευρώ	200ευρώ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:Ανάλυση Δεδομένων

Η ανάλυση των δεδομένων από τις πληροφορίες που έδωσαν οι 5 ερωτώμενοι χωρίστηκε με βάση τις θεματικές ενότητες που προαναφέρθηκαν.

3.1.Προσδοκίες και πρότυπα

Η πρώτη ερωτώμενη 28 ετών , μένει Πειραιά, είναι απόφοιτη ψυχολογίας από την Αγγλία και μέχρι σήμερα έχει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών. Επέλεξε να σπουδάσει στην Αγγλία γιατί τη θεωρούσε την πιο φτηνή επιλογή σε σχέση με κάποια άλλη χώρα του εξωτερικού και το επάγγελμα αυτό ήταν κάτι που ανέκαθεν ήθελε να ακολουθήσει. Ρόλο στην επιλογή αυτή έπαιξε και το γεγονός ότι ήξερε πάρα πολύ καλά Αγγλικά αφού ήταν και κάτοχος του διπλώματος “proficiency of Cambridge”. Κατά την άποψή της, η οικογένειά της, έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο

στην επιλογή του επαγγέλματος αυτού αλλά και στην προσωπικότητά της γενικότερα « Η πρώτη φορά που σκέφτηκα προς τα πού έχω κλίση ήταν στην Πέμπτη δημοτικού που έπρεπε να διαβάσω ιστορία γιατί έδινα διαγώνισμα την επόμενη ημέρα αλλά δυσκολευόμουν να μάθω απέξω το μάθημα και είχα δυσκολευτεί τόσο πολύ και ήθελα να εμφανιστεί κάποιος με κάποιον μαγικό τρόπο να μου πει δεν πειράζει να μην τα πας καλά αύριο στο διαγώνισμα, σε αγαπώ και έτσι», « άρα όταν εγώ πάω έκτη δημοτικού και κάποιο παιδάκι θα είναι έκτη δημοτικού και θα αγχώνεται και δεν έχει κάποιον να του πει δεν πειράζει και να μην τα πας καλά , θα είμαι εγώ αυτός ο κάποιος, γιατί δεν ήθελα να περάσουν αυτό που πέρναγα εγώ αυτή τη στιγμή».

Η μητέρα της, έπαιξε ρόλο στο γεγονός ότι ήταν καλή και αγχώδης μαθήτρια γιατί και η ίδια η μητέρα της είχε αυτά τα χαρακτηριστικά. «Ήταν αγχώδης σαν άνθρωπος, δούλευε κιόλας ώρες και ερχόμενη από το σπίτι κουρασμένη έπρεπε να αναλάβει δυο παιδιά , αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην έχει ούτε υπομονή μαζί μου στο διάβασμα, με αποτέλεσμα να μου φωνάζει ή να χρησιμοποιεί κάποια λόγια που με έκαναν να πιστεύω ότι είμαι ανεπαρκής και καθώς μεγάλωνα αναπαρήγαγα αυτά τα σχήματα» . Την επηρέασε θετικά σε θέματα ηθικής , ευγένειας ,ανεξαρτησίας και κατά κάποιο τρόπο στις αντιλήψεις της σε κοινωνικά ζητήματα στο σχολείο «Διαφορετικές απόψεις είχαμε μόνο σε θέματα κοινωνικά, όσον αφορά τις σχέσεις , δηλαδή εγώ ήμουν κάπως πιο συγκρατημένη . Για παράδειγμα, οι φίλες μου θεωρούσαν ότι είναι ωραίο ή σωστό πρώτη γυμνασίου να έχουν αγόρι, εγώ δε το θεωρούσα. Εκείνες ντύνονταν αρκετά άσεμνα ενώ εγώ πιο στην ηλικία μου κοντά. Στα υπόλοιπα θέματα θα μπορούσα να πω είχαμε κοινές απόψεις».

Στο σχολείο διακρίσεις λόγω εθνικής καταγωγής ή χρώματος δεν υπήρχαν, όπως και οι άλλοι ερωτώμενοι τεκμηριώνουν. Σύμφωνα με την ίδια, παρατηρούνταν «κλίκες» ανάλογα με τις μαθησιακές τους δυνατότητες, δηλαδή, αν ήταν καλοί, μέτριοι ή κακοί μαθητές και μάλιστα οι καθηγητές έδειχναν μια πολύ πιο ευνοϊκή στάση απέναντι στους καλούς. Στην ερώτηση για το αν θεωρεί ότι η μόρφωση παίζει ρόλο στην επιτυχία και στην εργασία σήμερα , υποστηρίζει ότι δεν παίζει ρόλο μόνο η μόρφωση του πτυχίου σου αλλά για να πετύχεις θα πρέπει να έχεις γνώσεις γενικότερες για τον κόσμο γύρω σου. Αυτή η ιδέα φαίνεται να έχει επικρατήσει και στους περισσότερους ερωτωμένους γιατί οι απαντήσεις τους και σε αυτό το σημείο συγκλίνουν. Όπως και στο γεγονός ότι ανδρικά- γυναικεία επαγγέλματα δεν υπάρχουν , δεν υφίσταται η διάκριση αυτή εκτός από κάποιο χειρωνακτικό επάγγελμα ή κάποιο που χρειάζεται μυϊκή δύναμη γιατί το σώμα της γυναίκας δεν

βοηθά σε κάτι τέτοιο «Όλοι μπορούν να τα κάνουν όλα, βέβαια οι γυναίκες μπορούν να κάνουν κάποια χειρωνακτικά όχι όλα για παράδειγμα, μπορούν να εργαστούν ως ναυτικοί, τρίτοι μηχανικοί, δεύτεροι ή πρώτοι, σαν καπετάνιοι , ή να εργαστούν στο φορτηγό ή στο λεωφορείο, να οδηγούν ταξί αλλά τώρα εργασίες που θέλουν πολύ δύναμη που το γυναικείο σώμα δεν είναι φτιαγμένο για κάτι τέτοιο δεν μπορούν όπως για παράδειγμα χτίστες , ελαιοχρωματιστές , δεν είναι τόσο εύκολο για μια γυναίκα να κάνει τέτοιες εργασίες».

Ο δεύτερος ερωτώμενος 29 ετών, μένει Αθήνα και είναι κάτοχος πτυχίου ΙΕΚ, πάνω στα δίκτυα υπολογιστών. Δεν ήταν αυτό η αρχική του επιλογή , σαν αρχική επιλογή στο μηχανογραφικό είχε «αρχαιολογία και ιστορία» και στο σχολικά του χρόνια ήταν ένας μέτριος μαθητής. Στο σχολείο δεν υπήρχαν συγκρούσεις σε κάποιον τομέα και σε πολλά θέματα είχαν κοινές απόψεις εκτός από το ποδόσφαιρο. Βέβαια, ήταν συχνό το φαινόμενο στο Γυμνάσιο/Λύκειο να χωρίζονται οι κοινωνικές ομάδες, σε «σκυλάδες» όπως τους αποκαλεί, «μεταλάδες» και σε «ροκάδες»« Στα περισσότερα είχαμε κοινές απόψεις γιατί όταν φοιτούσα στο σχολείο εγώ δεν υπήρχαν όλα αυτά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Υπήρχε ένα πιο ανεπτυγμένο επίπεδο ανθρώπινης επαφής , θα έλεγα, και με τον καθένα ξεχωριστά αλλά και με το σύνολο σαν κοινωνικό σύνολο του μικρόκοσμου του σχολείου». Επομένως διακρίσεις λόγω εθνικής καταγωγής δεν παρατηρούνταν αλλά ο «στιγματισμός» εξαρτιόνταν περισσότερο από την «εμφάνιση» και τη γενικότερη στάση του καθενός «όπως και να το δούμε σε ένα μικρόκοσμο του σχολείου δεν έπαιζε ρόλο η καταγωγή του άλλου όσο η εμφάνιση η «φλόρικη» που λένε κάποιοι» , «Ήταν περισσότερο κατά πόσο διέφεραν από το σύνολο και όχι αν ήταν μαύρος ή κίτρινος», «δεν επηρέαζε σε τέτοιο βαθμό ώστε να πούμε ότι δεν κάνουμε παρέα κάποιον επειδή είναι Αλβανικής καταγωγής , περισσότερο ας πούμε μπορούσαμε να μην κάνουμε παρέα κάποιον επειδή δεν έκανε μπάνιο παρά επειδή ήταν Αλβανικής καταγωγής, μερικές φορές όμως τύχαινε να είναι και το ίδιο άτομο».

Δεν έλαβε βοήθεια από κάποιο φορέα ή το οικογενειακό- φιλικό περιβάλλον , για την επιλογή των σπουδών, η απόφαση ήταν καθαρά δική του. Ρόλο για την πρώτη του επιλογή είχαν οι κατευθύνσεις στο σχολείο , τον βοήθησαν να ανακαλύψει την κλίση του. Στη συγκεκριμένη περίπτωση είχε κλίση σε μαθήματα ιστορίας και στο μάθημα των κειμένων « η πρώτη μου ολοκληρωμένη εικόνα παρήλθε κάπου στη δευτέρα- τρίτη γυμνασίου, εφόσον είχαμε αρχίσει να διδασκόμαστε Ιλιάδα και Οδύσσεια θαρρώ ότι τα μαθήματα αυτά δεν θα έπρεπε να αφαιρεθούν ποτέ από τα σχολεία.»,

«μου άρεσε να διαβάζω κεφάλαια μπροστά γιατί με ενδιέφερε το θέμα άσχετα αν εξεταζόμασταν ή όχι το βιβλίο της ιστορίας ήταν αυτό που διαβάσαμε ολόκληρο, μόνο και μόνο αυτό το γεγονός έπρεπε να μου ξέρεις είσαι καλός σε αυτό το κομμάτι πρέπει να ασχοληθείς, ίσως βοήθησε και το γεγονός ότι έχω καλή μνήμη».

Θεωρεί ότι η μόρφωση ενός πτυχίου δεν διαδραματίζει τόσο σημαντικό ρόλο , απλά αντικατοπτρίζει την πρώτη σου εικόνα και αυτό γιατί με ένα πτυχίο μπορείς να αποδείξεις ότι ξέρεις να κάνεις κάτι χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι απαραίτητα είσαι καλός σε αυτό που κάνεις*« όχι δεν παίζει απολύτως κανένα ρόλο απλά είναι η πρώτη εικόνα , όπως όταν καλούμε έναν άνθρωπο και το πρώτο συμπέρασμα βγαίνει από την εξωτερική του εμφάνιση στην τροπή που θέλουμε να πάρει η σχέση μας μαζί του έτσι και αυτό», «είναι αυτό η πρώτη επαφή, δηλαδή ένα πτυχίο μπορεί να σου αποδείξει ότι ξέρεις να κάνεις κάτι αλλά δεν μπορεί να αποδείξει εάν είσαι καλός σε κάτι λόγω του πως γίνεται η δουλειά στα πανεπιστήμια».* Από την άλλη, η οικογένειά του τον βοήθησε περισσότερο στις αρχές και στις πεποιθήσεις που έχει πάρει.

Η τρίτη ερωτώμενη , 25 ετών, διαμένει τώρα Αθήνα αλλά τόπος καταγωγής της είναι η Κρήτη και είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών. Αυτό που είχε και ως πρώτη επιλογή στο μηχανογραφικό και εν τέλει σπούδασε είναι «Πολιτικές Επιστήμες». Ήταν μέτρια μαθήτρια στο σχολείο. Στο σχολείο οι σχέσεις με τους άλλους συμμαθητές ήταν περισσότερο συγκρουσιακές λόγω διαφορετικού επιπέδου και υπόβαθρου. Μάλιστα, γινόταν αντιληπτή μια διαφορετική μεταχείριση λόγω του ότι κάποιο παιδί μπορεί να προερχόταν από μια «ελίτ», για παράδειγμα το παιδί του βουλευτή ή του δικηγόρου και σε αυτό το κομμάτι φαίνονται οι διακρίσεις *«διαφορές έβλεπες και από πλευρά του βουλευτή άλλη αντιμετώπιση για το παιδί του δικηγόρου ή του γιατρού», «πάντα καλοπιάνανε τα παιδιά αυτά, έδειχναν ότι τα στηρίζανε, μπορεί να μην άξιζαν κιόλας τους βαθμούς αυτούς και όμως γιατί είχαν αυτή τη κοινωνική υπόσταση την ανώτερη είχαν άλλη μεταχείριση».*

Πιο συγκεκριμένα, στο Γυμνάσιο που πήγαινε σε «κοινό» σχολείο διακρίσεις λόγω διαφορετικής εθνικότητας δεν υπήρχαν και ήταν συχνό το φαινόμενο οι καθηγητές να βοηθούν τους πιο αδύναμους μαθητές. Οι μετανάστες εμφάνιζαν ίσως κάποιες μαθησιακές δυσκολίες όμως λόγω το ότι η πλειονότητα ήταν έτσι δεν ξεχώριζαν. Στο λύκειο , σε σχολείο της «ελίτ» πλέον αν και δημόσιο, οι καθηγητές έκαναν διακρίσεις και στήριζαν παιδιά κυρίως υψηλότερου εισοδήματος. Όπως και η ίδια τόνισε δεν είναι λίγες οι φορές που παιδιά Αλβανικής καταγωγής έκρυβαν την εθνικότητά τους για να μη δεχτούν τις αρνητικές αντιδράσεις των άλλων. Εδώ

φαίνεται μια διάκριση που είναι πολύ μεγαλύτερη σε σχέση με την εθνικότητα και αυτή είναι το εισόδημα.

Υποστηρίζει ότι ένα πτυχίο δεν αρκεί απλά για την επιτυχία αλλά χρειάζονται συνδυαστικές γνώσεις σε διάφορα επιστημονικά αντικείμενα,, λόγω του μεγάλου ανταγωνισμού , από τη στιγμή που οι εργοδότες θέλουν έναν εργαζόμενο να καλύψει όλες του τις ανάγκες και όχι έναν εξειδικευμένο *«Δεν μπορεί κάποιος άνθρωπος να μπει στα οικονομικά και να μείνει στα οικονομικά , πρέπει να ξεφύγει από αυτά , να δει λίγο και τη νομική πλευρά , την πολιτική πλευρά»*.

Η επιλογή του επαγγέλματος εξαρτήθηκε κυρίως από τους βαθμούς που έπαιρνε στο σχολείο χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν της είχε κεντρίσει το ενδιαφέρον. Από την άλλη, οι γονείς της είχαν αντίθετη άποψη και υποστήριζαν ότι θα πρέπει να επιλέξει ένα επάγγελμα που έχει καλό εισόδημα και κοινωνική καταξίωση, *«είχαν διαφορετική άποψη από τη δικιά μου , γιατί σαν άνθρωποι που έβλεπαν τις αλλαγές στην αγορά εργασίας και επειδή ζούσαν την αγορά , ήξεραν ότι η αγορά έχει διακρίσεις , ήταν πολύ απαιτητικοί και ήθελαν μια δουλειά για εμένα που θα μου εξασφάλιζε το καλύτερο βιοτικό επίπεδο»*.

Η οικογένειά της την επηρέασε κυρίως στο επίπεδό της όπως χαρακτηριστικά λέει , στην κοινωνική ευαισθησία, στην ηθική και στο πώς να στέκεται κοινωνικά. Τέλος, θεωρεί ότι διακρίσεις ανάμεσα στα δυο φύλλα στον τομέα της εργασίας υπάρχουν αν και θα έπρεπε να έχουν εξαλειφθεί *«δεν υπάρχουν γυναίκες να δουλεύουν σε οικοδομή αλλά υπάρχουν γυναίκες αρχιτέκτονες, πολιτικοί μηχανικοί , δεν θα κάνουν δουλειές που χρειάζονται μυϊκή δύναμη και κυρίως εκεί δεν θα δεις Έλληνες αλλά μετανάστες»*.

Ο τέταρτος ερωτώμενος, 26 ετών, διαμένει στην Αθήνα, κατάγεται από την Άνδρο και είναι κάτοχος πτυχίου ΙΕΚ ως «χειριστής ιατρικών συσκευών». Πρώτη του επιλογή ήταν εμποροπλοιάρχων Ασπρόπυργου κάτι που από οχτώ χρονών ήθελε γιατί η οικογένειά του είχε αρκετούς καπετάνιους. Δεν ήταν καλός μαθητής στο σχολείο και στα περισσότερα ζητήματα με τους συμμαθητές του ήταν αντίθετος. Διακρίσεις στο σχολείο δεν υπήρχαν ειδικότερα για λόγους εθνικότητας μόνο σε περιπτώσεις που κάποιο παιδί δεν ήταν τόσο «έξυπνο» όσο τα υπόλοιπα, όπως χαρακτηριστικά λέει . Το πτυχίο που κατέχει αυτή τη στιγμή ήταν καθαρά επιλογή της μητέρας του αφού πατέρα δεν υπήρχε *«το συγκεκριμένο αντικείμενο το επέλεξαν οι γονείς μου καλώς ή κακώς γιατί είπα από τη στιγμή που απέτυχα κάτι πρέπει να κάνω στη ζωή μου, οπότε ας πάει στο καλό ας κάνουμε αυτό»*. Η μητέρα του ήταν

ιδιαίτερα αυστηρή και απαιτητική από τη στιγμή που έπρεπε να παίζει το ρόλο των δυο γονιών με δυο παιδιά και όπως γίνεται αντιληπτό η επιρροή της ήταν μεγάλη. Στο χαρακτήρα του δεν έπαιξε τόσο σημαντικό ρόλο όσο οι παρέες του. Διάκριση δεν παρατηρεί ανάμεσα στα δυο φύλα στο τομέα της εργασίας « *Δεν υπάρχει γυναικείο ή ανδρικό επάγγελμα, «τρίτος σε θέση μηχανικών είναι η γυναίκα».*

Η πέμπτη ερωτώμενη , 23 ετών, κατάγεται και διαμένει στην Αθήνα και έχει πτυχίο νοσηλευτικής από ΤΕΙ. Στο σχολείο ήταν καλή μαθήτρια και ενώ η πρώτη της επιλογή ήταν «διατροφολογία» , τελείωσε διοίκηση «Μονάδας Υγείας και Πρόνοιας». Τη σχέση με τους συμμαθητές της την χαρακτήριζε ουδέτερη από τη στιγμή που η ίδια σε αντίθεση με τους υπόλοιπους ήταν ηθική, συνεπής και βάδιζε στο νόμιμο δρόμο . Στο σχολείο της μάλιστα υπήρχε έντονα το φαινόμενο του ρατσισμού, αφού συνήθιζαν ανάλογα με την εθνικότητα τους να συσπειρώνονται σε ομάδες.

Η οικογένειά της, την έχει επηρεάσει ιδιαίτερα σε διάφορους τομείς και ειδικότερα η μητέρα της , η οποία έπαιξε σημαντικό ρόλο στην επιλογή του επαγγέλματος « *είχα σκεφτεί το τι θα γίνω από τότε που πήγαινα δημοτικό , ήθελα να γίνω δασκάλα, δηλαδή καμία σχέση , «Βέβαια, μεγαλώνοντας άλλαξαν τα πρότυπά μου και αυτό που επέλεξα να κάνω ήταν με τη βοήθεια της μαμάς μου».* Σημαντικό ήταν το ότι και η ίδια της η μητέρα ήταν στην νοσηλευτική και έτσι την παρότρυνε. Οι γονείς της και κυρίως η μητέρα της , της διέδωσαν την ισότητα των φύλων. Όπως εκείνη πιστεύει η μητέρα της είναι η βάση της οικογένειάς και ελέγχει τα πάντα «*Νομίζω σε όλα τα θέματα με έχει επηρεάσει μέχρι τώρα» «Σίγουρα στην ηθική, στα πρότυπα , στην συμπεριφορά σου, στον τρόπο που μιλάς , διαχειρίζεσαι τα πράγματα, τις σχέσεις σου», «Δεν υπάρχει διαχωρισμός απλά τα πρότυπα της οικογένειας το κάνουν να υπάρχει ένας διαχωρισμός».* Υποστηρίζει ότι οι γνώσεις του πτυχίου είναι πολύ σημαντικές γιατί αποτελούν βάση για το μάλλον σου είτε το ακολουθήσεις είτε όχι.

3.2 Ιστορικό της απασχόλησης

Η πρώτη ερωτώμενη, τελείωσε Αγγλία, με ένα μεταπτυχιακό τίτλο στην ψυχολογία της υγείας και τώρα σπουδάζει «γνωσιακή συμπεριφορική ψυχοθεραπεία», ένα πρόγραμμα τριετές. Κάνει ουσιαστικά τρεις δουλειές για να καλύψει τις ανάγκες της. Το πρωί εργάζεται σε μια ΜΚΟ που προσφέρει υποστήριξη σε καρκινοπαθείς και στις οικογένειές τους , το απόγευμα δουλεύει σε φροντιστήριο Αγγλικών ενώ

παράλληλα κάνει και ιδιαίτερα Αγγλικών. Έχει εμπειρία στο τομέα της εργασίας αφού στο παρελθόν έχει εργαστεί ως σερβιτόρα σε ελληνική ταβέρνα στην Αγγλία. Στη συνέχεια, δίδασκε ένα μάθημα που λεγόταν «προφορικές παρουσιάσεις» στους πρωτοετής και στην Ελλάδα έχει δουλέψει στη σταθερή και κινητή τηλεφωνία ως πωλήτρια και έχει ασχοληθεί αρκετά και με τον εθελοντισμό.

Δεν είναι ότι αισθάνεται ολοκληρωμένη δουλεύοντας στο συγκεκριμένο φορέα αφού θα προτιμούσε κάποιον φορέα που να προετοιμάζει εγκύους ψυχολογικά *«γιατί με ενδιαφέρει πολύ η ψυχολογία της εγκύου και το θεωρώ πολύ σημαντικό για την πρόληψη της επιλόχειας κατάθλιψης»*, *«Είχα ασχοληθεί με τη ψυχολογία των γυναικών ασθενέστερα που δεν μπορούν να μείνουν έγκυος εύκολα και ανατρέχουν σε τεχνικές γονιμοποιήσεις και πτυχιική που έκανα στο μεταπτυχιακό συνέκρινε την ικανοποίηση της γυναίκας με τη γέννα συγκρίνοντας γυναίκες που γέννησαν με φυσικό τρόπο τοκετό στο νερό σε αντίθεση με γυναίκες που γέννησαν σε ένα νοσοκομείο με επισκληρίδιο και τη βοήθεια των φαρμάκων»*. Παράλληλα, θα ήθελε να ανοίξει δικό της γραφείο και να βλέπει και άλλα περιστατικά ή ίσως ακόμη και να γράψει βιβλία ψυχολογίας.

Αυτή τη στιγμή στη Μ.Κ.Ο. που εργάζεται αναλαμβάνει ψυχολογική υποστήριξη από το τηλέφωνο, skype ,chat αλλά και ατομικές συνεδρίες. Τονίζει ότι τη βάζουν να κάνει και πράγματα που δεν αφορούν κατά αποκλειστικότητα το πόστο της αφού παρέχει πολλές φορές και γραμματειακή υποστήριξη ή φτιάχνει καφέ ακόμη και στον ιδρυτή του φορέα. *«Δουλεύω 9-2.30 , μισθός 400 ευρώ χωρίς ένσημα δεν είμαι ικανοποιημένη και από τις 4-7 σε φροντιστήριο Αγγλικών από το οποίο βγάζω 120 ευρώ αλλά ασφαρίζομαι και από 7-9 κάνω ιδιαίτερα Αγγλικών όπου μηνιαία άλλα 100 ευρώ περίπου»*. Αυτή τη στιγμή δεδομένου την κατάσταση της Ελλάδος είναι ικανοποιημένη με τη δουλειά της από τη στιγμή που βγάζει αρκετά λεφτά για την ικανοποίηση των αναγκών της , εργαζόμενη βέβαια αρκετές ώρες.

Ο δεύτερος ερωτώμενος ,εργάζεται σε ημι-απασχόληση κάνοντας το IT του, δηλαδή, υποστήριξη στα υπολογιστικά συστήματα, τη βρήκε από σελίδα εύρεσης εργασίας και στο παρελθόν έχει δουλέψει σε οικογενειακές επιχειρήσεις(κατάστημα πώλησης ρούχων και σκαφών) .

Δεν είναι καθόλου ευχαριστημένος από τη δουλειά του και έχει μετανιώσει για αυτό που τελικά σπούδασε, γιατί θα προτιμούσε να εργαζόταν ως στέλεχος διοίκησης επιχειρήσεων με νομική κατάρτιση κάτι που τελικά θα ξεκινήσει ως

δεύτερο πτυχίο. Δεν είναι ευχαριστημένος γιατί δεν γίνονται νέα «projects» απλά υπάρχει η συντήρηση στα ίδια συστήματα και αυτό γιατί η εταιρεία δεν πρόκειται να προβεί σε πλήρη αναδόμηση των συστημάτων για τουλάχιστον μια 20ετία, όμως το καλό είναι ότι ασφαλίζεται *«φεύγοντας οι παλιές εταιρείες δεν υπάρχουν νέες να τις αντικαταστήσουν, οι υπόλοιπες όπως σας είπα έχουν φτιάξει μια υποδομή με αλλαγές συγκεκριμένων τμημάτων που μένουν στάσιμα έτσι μπαίνουμε σε ένα κομμάτι της συντήρησης που αυτό κόβει την ουσία όλη της δουλειάς μου»*. Ο ίδιος δεν ανήκει σε κάποια συλλογική οργάνωση λήψεως αποφάσεων, όπως και οι περισσότεροι ερωτώμενοι.

Η τρίτη ερωτώμενη με τη βοήθεια του οικογενειακού της περιβάλλον στη πρόσληψή της, παρέχει γραμματειακή υποστήριξη σε δικηγορικό γραφείο και όπως υποστηρίζει, σήμερα είναι πολύ δύσκολο να βρεις εργασία χωρίς τη βοήθεια οικογενειακού ή φιλικού περιβάλλοντος, από τη στιγμή που οι εργοδότες ζητούν παράλογα πράγματα *«Για παράδειγμα, έχουμε δει να ζητούν ανθρώπους για να μοιράσουν φυλλάδια και να ζητούν πτυχίο ξένης γλώσσας proficiency να έχεις, αυτό τη σχέση έχει με το ότι ο άλλος μοιράζει φυλλάδια στο σταθμό του μετρό. Μήπως οι εργοδότες έχουν υπερβολικές απαιτήσεις και ίσως ο γνωστός δεν θα ζητήσει τόσα πολλά, ίσως και να προσαρμοστεί σε κάποιο βαθμό. Μπορεί να μην σου δώσει τόσα πολλά χρήματα αλλά ίσως συμφέρει από το να είναι άνεργος κάποιος και αποκτά ταυτόχρονα αυτή την εμπειρία»*.

Στο παρελθόν δούλεψε σε εργασίες σχετικές με την επικοινωνία και παρείχε γραμματειακή υποστήριξη εθελοντικά για λόγους κυρίως γνωριμιών, όπως οι γονείς της πάντα τόνιζαν. Θα ήθελε όμως να δουλέψει κάπου πάνω στο αντικείμενό της χρησιμοποιώντας όλες τις γνώσεις και τα πτυχία της. Η εργασία της αυτή τη στιγμή είναι πλήρης απασχόλησης και μάλιστα ξεφεύγει και από το δωρο, τα λεφτά είναι γύρω στα 400 ευρώ το μήνα, χωρίς ασφάλιση και με τεράστιο φόρτο εργασίας που δεν αναλογεί στο μισθό *«Πηγαίνεις 9 ώρα στο γραφείο, ετοιμάζεις τα πράγματα, είσαι έτοιμος να υποδεχθείς τους πελάτες, μετά από λίγη ώρα έρχεται ο δικηγόρος τον ενημερώνεις για τα προβλήματα που υπάρχουν, σε ενημερώνουν και εκείνοι για το τι θα γίνει σήμερα, θα μείνεις στο γραφείο ή θα πας μαζί τους στα δικαστήρια, να κρατάς όλους τους φακέλους, μετά θα πρέπει να σηκώνεις μονίμως τα τηλέφωνα και να ενημερώνεις τους πελάτες για το πότε μπορούν να συναντήσουν τη δικηγόρο. Είναι βέβαια, η αρχειοθέτηση όλων των εγγράφων, όλη αυτή η διοίκηση που πρέπει να γίνει*

ώστε να λειτουργεί νορμάλ, η δαχτυλογράφηση γιατί πολλά αρχεία πρέπει να δαχτυλογραφηθούν και αυτό είναι πολύ επίπονη διαδικασία». Στο παρελθόν άνηκε σε πολιτική οργάνωση όμως πιστεύει ότι δεν τη βοήθησε σε κάτι και πλέον ανήκει απλά στο σύλλογο του πτυχίου της.

Συνάμα, και ο πέμπτος ερωτώμενος, με τη βοήθεια γνωστών βρήκε τη δουλειά του αλλά ως υπεύθυνος σε χώρο ηλεκτρονικού τσιγάρου. Στο παρελθόν είχε δουλέψει εθελοντικά ως φορτωτής λαχαναγοράς γιατί ήταν αποθήκη της μητέρας του, πωλητής σε είδη ύπνου και σπιτιού και σήμερα ως υπεύθυνος στο χώρο του ηλεκτρονικού τσιγάρου. Δεν ψάχνει κάτι άλλο αυτή τη στιγμή είναι ικανοποιημένος στη θέση αυτή και θέλει να την κρατήσει «αισθάνομαι υπερβολικά ικανοποιημένος. Κανονικά το ωράριο είναι 9-5 από εκεί και έπειτα λόγω το ότι η εργοδότη είναι λίγο χα χα χου χου ξεφεύγουμε από το δωρο, παρόλα αυτά υπάρχουν υπερωρίες που πληρώνονται περισσότερο από το κανονικό μισθό και τις μετράμε τις υπερωρίες. Ο μισθός για ένα άτομο της ηλικίας μου είναι πολύ καλός 600 στο χέρι, μιλάμε για γύρω στα 750 , 800 μεικτά συν τις υπερωρίες και το γεγονός ότι είμαι υπεύθυνος καταστήματος , έχω ένα ποσοστό bonus επί των πωλήσεων , το οποίο τώρα κυμαίνεται στο 3% του συνολικού τζίρου του μαγαζιού . Από εκεί και πέρα τα καθήκοντα είναι πωλήσεις λιανικής, πωλήσεις χονδρικής , παραγγελίες για το κατάστημα, εύρεση νέων προϊόντων, τεχνική υποστήριξη». Ασφαλίζεται , αλλά σαφώς κάνοντας αρκετές υπερωρίες και εργασίες εκτός του πόστου του «Επειδή είναι ηλεκτρονικό τσιγάρο και αφορά την υγεία του άλλου, αυτό που κάνεις τις περισσότερες φορές είναι να το καθαρίζεις το χώρο, σκούπα, ξεσκονόπανο , όλα. Δε θέλει να δει ο άλλος ότι σε αυτό που θα καπνίσει υπάρχει έστω και λίγη σκόνη. Από εκεί και έπειτα καθημερινά refill στα ράφια , όσες φορές χρειαστεί, αγοράζει κάποιος κάτι απευθείας πρέπει να το ανανεώσεις στο ράφι. Τσεκάρισμα του email μια φορά την ώρα για να δω αν μου έχει έρθει παραγγελία , στα τηλέφωνα σπαταλάω πολύ ώρα γιατί όλοι έχουν απορίες και όλοι θέλουν να λυθούν οι απορίες μέσω τηλεφώνου». Τέλος, δεν ανήκει σε κάποιο σωματείο ή σε κάποια συλλογική οργάνωση λήψεως αποφάσεων.

Η πέμπτη ερωτώμενη βρήκε τη δουλειά της μετά από πολλές συνεντεύξεις, βιογραφικά και εργάζεται ως πωλήτρια καθημερινά αλλά και σε «catering» σε βαπτίσεις τα σαββατοκύριακα που της πρότειναν κάποιοι γνωστοί, ενώ ταυτόχρονα σπουδάζει «Βασικά ο λόγος που σπουδάζω είναι γιατί θέλω να είμαι ανεξάρτητη οικονομικά . Έχω δουλέψει ως τηλεφωνήτρια, σε παιδότοπο, έχω προσπαθήσει να κάνω τη νοσηλεύτρια(χαμογελάει), πωλήτρια σε κινητή τηλεφωνία, σε catering». Θα

προτιμούσε βέβαια να ασχοληθεί με το αντικείμενό της αλλά ακόμη περισσότερο να διοικεί ένα νοσοκομείο. Η δουλειά ξεκινά 5 η ώρα και το πιο δύσκολο κομμάτι είναι ότι είναι υποχρεωμένη να προσαρμόζεται στην προσωπικότητα του κάθε πελάτη και πάντα με ευδιαθεσία και χαμόγελο. Τέλος, δεν ανήκει σε κάποιο σωματείο.

3.3 Τι χαρακτηριστικά δίνει ο ίδιος στην εργασία του

Η πρώτη ερωτώμενη, στην ερώτηση για το ποια θεωρεί ότι είναι τα θετικά και τα αρνητικά πάνω στην εργασία της, υποστήριξε ότι είναι η ισορροπία που κυριαρχεί. Από τη μια έρχεται σε επαφή το πρωί με τον καρκίνο, το θάνατο και το απόγευμα με παιδάκια που συμβολίζουν τη ζωή «*Το πρωί σαν ψυχολόγος διαπραγματεύομαι θέματα που αφορούν τον καρκίνο και το θάνατο κατά επέκταση είναι κάτι βαρύ να το κάνεις καθημερινά επί χρόνια αλλά το γεγονός ότι μετά εργάζομαι στο φροντιστήριο και έρχομαι σε επαφή με παιδάκια τρίτης δημοτικού και τετάρτης όπου τα παιδιά συμβολίζουν τη ζωή, με βοηθούν να ξεχνιέμαι μου βάζουν μια απίστευτη νότα σε όλο αυτό το καθημερινό και αισθάνομαι κάπως σαν να αποφορτίζομαι αρά για αυτό πιστεύω για αυτές τις 2 δουλειές που κάνω αν και διαφορετικές μου δημιουργούν μια ισορροπία*», «*σε επηρεάζει γιατί όσο καλός θεραπευτής και να είσαι δεν έχει να κάνει μόνο με τον άνθρωπο αλλά και με τον καρκίνο άρα και ο αντίπαλος (καρκίνος) είναι πολύ δυνατός αντίπαλος άρα όσο καλά και να κάνεις τη δουλειά σου έχει να κάνει και με το πόσο μπροστά είναι ο καρκίνος*».

Θεωρεί ότι η δουλειά της στο φορέα ανταποκρίνεται στα προσόντα της εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις. Μάλιστα, τις σχέσεις της με τους συναδέλφους και τον εργοδότη θα τις υποστήριζε ιδιαίτερα φιλικές. Στο φροντιστήριο ασφαλίζεται σε αντίθεση με το φορέα όπου είναι συχνό το φαινόμενο να αργεί αρκετά στις πληρωμές του «*στη ΜΚΟ που εργάζομαι μας πληρώνουν μετά από δυο μήνες. Μένουμε δυο μήνες απλήρωτοι και σε συνδυασμό ότι δεν παίρνουμε και ένσημα δεν είναι και ότι καλύτερο. Τώρα ας πούμε που θα δουλέψω τον Ιούνιο μας είπε ότι δεν έχει λεφτά και θα πληρωθούμε το Σεπτέμβρη*». Τέλος, υποστηρίζει ότι ένα εργασιακό περιβάλλον πρέπει να περιβάλλεται από μια φιλική ατμόσφαιρα και να κυριαρχεί ο σεβασμός, η κατανόηση και η εκτίμηση.

Του δεύτερου ερωτώμενου του αρέσει η δουλειά του ως κάποιον βαθμό αλλά

τον ενοχλεί το γεγονός ότι υπάρχει στασιμότητα και δεν γίνονται νέα έργα, από την άλλη τον κρατά σε εγρήγορση επειδή πρέπει να σκέφτεται και να παίρνει αποφάσεις γρήγορα, λειτουργώντας ως ομάδα *«σου δίνει τη δυνατότητα να σκέφτεσαι γρήγορα και να εργάζεσαι ως ένα σύνολο μια ομάδα, ως μια αθλητική ομάδα επιτρέψτε μου να πω, με ένα συντονισμό και μια αμεσότητα για να πετύχει το άμεσο αποτέλεσμα»*.

Υποστηρίζει, ότι σε ένα εργασιακό περιβάλλον είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει συνεργασία, σεβασμός, κατανόηση φόρτου εργασίας και διαμερισμού του *«Ένας web developer για να γίνω πιο συγκεκριμένος που έχουμε στη δουλειά όταν έχουμε πολλές βλάβες ενώ η δουλειά του είναι να συντηρεί και να ενημερώνει τη σελίδα συνέχεια, μπορεί κάλλιστα όπως και το έχει πράξει ο άνθρωπος να μας βοηθήσει σε βλάβες εντός της εταιρείας ώστε να έχουμε μικρότερο φόρτο εργασίας και να μην μας χτυπήσουν βλάβες, έχουμε timelines όπως σας είπα, και με βάση αυτό παίρνουμε και ποσοστό, το τμήμα μας αξιολογείται για το αν τις έχει λύσει τις βλάβες που έχουμε μέσα στο συγκεκριμένο χρονικό περιθώριο, οπότε ουσιαστικά ο άνθρωπος βοηθά και εμάς»*.

Θεωρεί ότι δεν σέβονται την εκπαίδευσή τους και πολλές φορές ούτε και τα προσόντα τους. Αυτό είναι ένα πρόβλημα στο συγκεκριμένο κλάδο γιατί δεν γίνεται η διάκριση των ειδικοτήτων και δεν είναι λίγες οι φορές που έχουν βάλει κάποιον να εργαστεί σε κάποιο ξένο πόστο για αυτόν, θεωρώντας αυτονόητο ότι τα γνωρίζει *«Θεωρώ ότι μας λένε κομπιουτεράκιδες όλους, έχουμε πάρα πολλές ειδικότητες στον τομέα των υπολογιστών, οι οποίες πολλές φορές είναι μακριά η μια από την άλλη, δηλαδή ένας προγραμματιστήςας πούμε μπορεί να μην έχει ιδέα για το πώς φτιάχνεται hardware ένα σύστημα. Το να θεωρούν επειδή έχεις ένα πτυχίο πληροφορικής τα ξέρεις να τα κάνεις όλα, πρώτα από όλα δεν συνεπάγεται αυτό και δεν υπάρχει ο διαχωρισμός αυτό»*.

Στη συνέχεια, διακρίνει ανάμεσα στους συναδέλφους έναν ανταγωνισμό για το ποιος θα λύσει το πρόβλημα που εμφανίζεται γιατί αποτελεί ταυτόχρονα και ζήτημα ικανότητας. Από την άλλη, υπάρχει και το κομμάτι της συνεννόησης, όπου ο ένας βοηθά τον άλλον ώστε να τελειώσει ο φόρτος γρηγορότερα *«να συζητήσουμε αν δούμε μια βλάβη που δεν είναι συνηθισμένη, μπορούμε να πούμε σήμερα μου έτυχε αυτό θα γράψουμε ένα κειμενάκι λέγοντας για να ξέρουν και οι επόμενοι το πρόβλημα και πώς να το επιλύσουν. Εμείς στο τμήμα έχουμε καλή συνεργασία γιατί έτσι βοηθά να τελειώνει ο φόρτος εργασίας πολύ πιο εύκολα»*.

Η τρίτη ερωτώμενη, υποστηρίζει ότι το καλό κομμάτι στη δική της δουλειά είναι οι διασυνδέσεις, οι γνωριμίες, οι ιδέες, βλέποντας πως αντιδρούν άλλοι

άνθρωποι σε διάφορες συνθήκες, τέλος η εμπειρία. Το αρνητικό είναι ότι υπάρχει μεγάλος φόρτος εργασίας και δεν έχει καλές απολαβές.

Το πιο σημαντικό πράγμα σε ένα περιβάλλον είναι η συνεργασία αλλά δυστυχώς υπάρχει η λάθος νοοτροπία να τα φορτώνουν όλα σε ένα εργαζόμενο *«Είναι αυτό η τσιγκουνιά του εργοδότη , τα φορτώνει όλα σε έναν εργαζόμενο και δεν θέλει να πάρει άλλον, μας ξεζουμίζουν»*. Υπάρχει εκμετάλλευση από τη στιγμή που δεν γίνεται διαχωρισμός μεταξύ εξωτερικών και εσωτερικών εργασιών *«Δεν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής εργασίας , στη συγκεκριμένη περίπτωση και να μην πάρει κάποιο άτομο για τις εξωτερικές δουλειές , θα χρησιμοποιήσει ένα άτομο εμένα, το οποίο θα πάει και στο ταχυδρομείο, να τακτοποιήσω και το γραφείο , όλες τις δουλειές και εξωτερικές και εσωτερικές»*. Μάλιστα, θεωρεί απάνθρωπο να τα φορτώνεις όλα σε έναν εργαζόμενο , δεν σέβονται την εκπαίδευσή σου και αυτό έχει αρνητικά αποτελέσματα και στην ψυχολογία σου *«Για αυτούς είσαι ένας εργαζόμενος που πρέπει να κάνει τα πάντα, ένα πολύ μίξερ , πρέπει να διαχειριστεί όλα και όταν πας σπίτι σου μετά το γραφείο είσαι κατάκοπος με αποτέλεσμα μετά από ένα χρονικό διάστημα να μην μπορείς να είσαι αποδοτικός και ίσως καταστρέψει και την υγεία του»*.

Στο δικό της συγκεκριμένο κομμάτι ανταγωνισμός δεν υπάρχει αφού κάνει γραμματειακές δουλειές αλλά διακρίνει ανάμεσα στους δικηγόρους. Οι σχέσεις μεταξύ των άλλων δικηγόρων είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικές αλλά και των ασκούμενων στο θέμα των υποθέσεων. Θεωρεί ότι ο εργοδότης δεν τους πληρώνει όσο θα έπρεπε, ξοδεύοντας χρήματα για την εμφάνιση του γραφείου και για την προσωπική του *«δεν έχει κρίση πως να διαχειριστεί το χρήμα του γιατί βγάζει τόσα πολλά και κάνει τόσο πολύ οικονομία στο κομμάτι να πληρώσει τον εργαζόμενο και να δείξει την εικόνα ότι έχει το καλύτερο και το πιο οργανωμένο δικηγορικό γραφείο, ότι αυτό που φορά είναι μάρκα, η τσάντα , τα παπούτσια του»*.

Ο τέταρτος ερωτώμενος, θεωρεί άδικο και αυτός με τη σειρά του να τον κρατάνε παραπάνω και να μην πληρώνεται γιατί αυτό είναι μη παραγωγικό και επηρεάζει μερικές φορές αρνητικά τη στάση που έχει απέναντι στους πελάτες. Πρέπει λοιπόν να υπάρχει μια ανεκτικότητα για να αισθάνεται κανείς ικανοποίηση. Ειδικά στο χώρο του τσιγάρου ο άλλος πρέπει να αισθάνεται άνετα , να υπάρχει ζεστασιά να αγοράσει περισσότερα. Θεωρεί πολύ βασικό στοιχείο την ειλικρίνεια για να πείσεις τον πελάτη να σε εμπιστευτεί και να ξανά έρθει. Το καλό είναι ότι βλέπεις ανθρώπους με χαμόγελο, καταπολεμάς τις καπνοβιομηχανίες, το κράτος, από την

άλλη το αρνητικό είναι ότι θα πρέπει κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες να είσαι με το χαμόγελο.

Επειδή δουλεύει στον ιδιωτικό τομέα η εκπαίδευση κατά την άποψή του δεν παίζει κανένα ρόλο και μάλιστα την κατακρίνει *«Οτιδήποτε έχει ο χώρος μπορείς να το μάθεις εκείνη τη στιγμή . Σαν εκπαίδευση το 80% από αυτά που μαθαίνεις είναι άχρηστα που δεν θα σου χρειαστούν ως και ως το λύκειο , μετά μαθαίνεις πράγματα που είναι πολύ σχετικά αν καταφέρεις να ακολουθήσεις το αντικείμενό σου. Στο σχολείο σαν σχολείο δεν έχει χρησιμεύσει πουθενά» «Οτιδήποτε χρειάζεσαι για την εργασία το μαθαίνεις εκείνη τη στιγμή».* Η εκμετάλλευση γνωρίζει ότι υπάρχει αλλά τονίζει ότι είσαι υποχρεωμένος να τη δεχτείς για να κρατήσεις τη δουλειά σου *«Αυτό που είπα και πριν ότι καλώς- κακώς πρέπει να φιλήσεις και κάποιες κατουρημένες ποδιές και να πεις και ευχαριστώ. Ειδικά αν έχεις πίσω σου μια οικογένεια, ένα παιδί, κάποιον συγγενή με πρόβλημα ή και άνεργοι γονείς».*

Τις σχέσεις με τους άλλους συναδέλφους και εργοδότες τις χαρακτηρίζει καθαρά επαγγελματικές εκτός αν βρίσκεται εκτός εργασίες που τότε είναι περισσότερο φιλικές *«Από τη στιγμή που σχολάω εγώ και έρχεται εκείνη , η εργοδότη, είναι φιλικές , αν τύχει και είμαστε στο κατάστημα μαζί καθαρά επαγγελματικές».*

Στο περιβάλλον του χώρου εργασίας της πέμπτης ερωτώμενης, κυριαρχεί ομαδικότητα και συνεργασία ,από την άλλη πρέπει να αντιμετωπίσει ανθρώπους που έχουν αρνητική στάση απέναντί της, κάτι που είναι πολύ πιο έντονο σε περιόδους κρίσης *«Τα αρνητικά είναι επειδή υπάρχουν πολλά προβλήματα λόγω της κρίσης σήμερα είναι ότι αντιμετωπίζεις ανθρώπους που είναι έτοιμοι να σε κατασπαράξουν, λες και εσύ καθημερινά , λες και εσύ φταις για τα προβλήματα τα δικά τους συν ότι οι διοικήσεις σου φέρονται τελείως εκμεταλλευτικά».* Το πιο βασικό σε ένα περιβάλλον κατά τη γνώμη της είναι να υπάρχει εξέλιξη στο χώρο εργασίας , μάθηση, κίνητρο και φυσικά μια φιλική ατμόσφαιρα. Τέλος, υποστηρίζει ότι δεν γίνεται από πολλούς σεβαστή η εκπαίδευσή της ειδικά από τους πελάτες *«Θεωρώ ότι επειδή κρύβομαι πίσω από την ταμπέλα της πωλήτριας , νομίζουν ότι είμαι και αμόρφωτη».* Από την με τους εργοδότες η σχέση παραμένει ιδιαίτερα τυπική.

3.4 Οικονομικά Χαρακτηριστικά(συμβολικά και αντικειμενικά)

Σύμφωνα με την πρώτη ερωτώμενη, ο πατέρας της έχει τελειώσει δημοτικό και η μητέρα της λύκειο. Είχαν κατάστημα ασημικών στο Μαρούσι αλλά και σε άλλες δυο περιοχές όμως λόγω κρίσης αναγκάστηκαν να τα κλείσουν. Η μητέρα της μετά από αυτό πήγε σε ΕΠΑΛ να σπουδάσει βοηθός νοσηλεύτριας και τώρα φροντίζει μια κυρία τα πρωινά ενώ ο πατέρας παραμένει άνεργος, κάνοντας περιστασιακά κάποιες δουλειές.

Στο δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο η ίδια θα έλεγε ότι η οικονομική της κατάσταση ήταν σε καλύτερη θέση από τους υπόλοιπους, σε σχέση με όταν ξεκίνησε το πανεπιστήμιο που εμφανίστηκαν οικονομικά προβλήματα *«αισθανόμουν άσχημα του τύπου γιατί να μπορεί η τάδε να παραγγείλει ότι θέλει και εγώ να κοιτάω το πορτοφόλι μου πόσο κοστίζει για να το παραγγείλω, το θεωρούσα αδικία»*.

Στο δημοτικό συνήθιζε να πηγαίνει μπαλέτο, έκανε μοντέρνους χορούς, κολυμβητήριο και αρμόνιο αλλά γυμνάσιο-λύκειο δεν είχε χρόνο λόγω φόρτου εργασίας και στον λίγο ελεύθερο χρόνο έβλεπε τηλεόραση. Τουλάχιστον δυο φορές τη βδομάδα πήγαινε σινεμά, σε εστιατόρια και σε καφετέριες με τους γονείς της.

Τα λεφτά της θεωρεί ότι είναι αρκετά για την ικανοποίηση όλων των επίκαιρων αναγκών. Πληρώνει την προσωπική της ψυχολόγο από τη στιγμή που κάθε ψυχολόγος οφείλει να έχει, τη σχολή που γράφτηκε, ένα σεμινάριο που παρακολουθεί, την κάρτα των Μ.Μ.Μ, τη «ζούμπα της» και τις περισσεύουν λεφτά για αποταμίευση. Όμως δεν είναι αρκετά για να ανοίξει ένα δικό της γραφείο ή να κάνει έναν γάμο. Στην ερώτηση για τα επιδόματα, προσθέτει ότι έχει πάρει στο παρελθόν, είναι αρκετά και την έχουν βοηθήσει.

Του δεύτερου ερωτώμενου, οι γονείς έχουν τελειώσει λύκειο. Διατηρούσαν στο παρελθόν επιχειρήσεις στον εμπορικό κλάδο ενώ τώρα είναι άνεργοι. Όταν ήταν μικρός συνήθιζε να πηγαίνει γήπεδο και σε πλατείες για αναψυχή κάνοντας συζητήσεις φιλοσοφικού χαρακτήρα, αργότερα κυρίως σε καφετέριες και σε διάφορους χώρους διασκέδασης. Το οικονομικό τους επίπεδο ήταν πολύ πάνω από το μέσο όρο από τα υπόλοιπα παιδιά του σχολείου.

Τα χρήματα που λαμβάνει αυτή τη στιγμή δεν είναι αρκετά αλλά από την άλλη δίνουν τη δυνατότητα για μικρά ταξιδάκια οδικά και για πολύ προσωπικές ανάγκες. Τέλος, επιδόματα δεν έχει πάρει και θεωρεί ότι δεν είναι ρεαλιστικά *«Δεν*

έχω πάρει και θεωρώ ότι τα κριτήρια που έχουν είναι μη ρεαλιστικά. Υπάρχουν πολλοί άνθρωποι συνάδελφοί μου που το είχαμε συζητήσει αυτό , πληρωνόμαστε πλέον ωρομίσθια σύμβαση είναι πολύ πιο δύσκολα να καταφέρεις να μαζέψεις αυτά τα ένσημα που χρειάζεται σε περίπτωση που το χρειαστείς».

Της τρίτης ερωτώμενης οι γονείς έχουν τελειώσει λύκειο. Στο παρελθόν ήταν και οι δυο επαγγελματίες, η μητέρα της ασχολούνταν με τον τουρισμό και είχε «mini-market» και ο πατέρας της με την «εστίαση». Μικρή επειδή δεν έβλεπε τόσο συχνά τους γονείς της , ήθελε να περνάει χρόνο μαζί τους μένοντας σπίτι και κάνοντας εσωτερικές δραστηριότητες , όπως ζωγραφική. Μερικές φορές όταν ήθελε να συναναστραφεί με άλλους ανθρώπους , γραφόταν σε συλλόγους , για παραδοσιακούς χορούς και τραγούδια. Οικονομικά και αυτή η ερωτώμενη στο δημοτικό- γυμνάσιο ήταν πολύ πιο πάνω από τους υπόλοιπους συμμαθητές της σε αντίθεση με το λύκειο που πήγαινε σε σχολείο της «ελίτ» *«στο λύκειο θα έλεγα όχι γιατί σίγουρα οι γονείς μου δεν έπαιρναν το μισθό του βουλευτή και τις μίζες του ή το φακελάκι του γιατρού».*

Τα χρήματα της αυτή τη στιγμή τα 400 δεν είναι αρκετά και αναγκαστικά χρειάζεται οικονομική ενίσχυση, αφού επαρκούν για την κάλυψη βασικών αναγκών. Αυτό γιατί χρειάζεται να πληρώσει ενοίκιο , γιατρούς και μοιράζεται και με άλλα παιδιά το σπίτι, τα έξοδα του σπιτιού , διαπιστώνοντας ότι έχει πέσει η ποιότητα ζωής της *«επομένως δεν υπάρχει και ποιότητα ζωής αν για παράδειγμα θες ένα καλό γιατρό θα ξέρεις ότι δεν θα φας καλά ή θα φας διαφορετικά όχι κρέας κάθε μέρα όπως συνηθίζεις προ κρίσης ή ψάρι 1-2 φορές τη βδομάδα ακόμη και αν είσαι με άλλα άτομα ή την οικογένειά σου δεν βγαίνει γιατί είναι και η φορολογία πολύ μεγάλη . Ο πληθωρισμός μας εμποδίζει από το να είμαστε καταναλωτικά όντα. Θα πρέπει να γίνει μια διεύθυνση από τη πολιτεία σχετικά με το πως θα πρέπει φορολογικά να υπάρχει ένα δίκαιο καθεστώς».*

Επιδόματα η ίδια δεν έχει πάρει, αλλά θεωρεί ότι στην Ελλάδα δεν έχουν αντίκτυπο *«εξηγήσω ένας άνθρωπος παίρνει επίδομα ανεργίας αλλά σε σχέση με το επίδομα ανεργίας που θα έπαιρνε κάποιος στην Γερμανία δεν είναι τίποτα».* Επίσης δεν είναι αξιοκρατικά, επιβαρύνουν το κράτος και είναι ανήθικα *«γενικά πιστεύω ότι υπάρχουν και τα ψεύτικα επιδόματα που κατά καιρούς έχουν δώσει τα πολιτικά κόμματα και ακόμη δίνονται, τώρα με την κρίση και πολιτική αστάθεια είναι σε μεγαλύτερο βαθμό αλλά στο παρελθόν έχουν δοθεί , πολύ σπίτια πήραν επιδόματα χωρίς να τηρούν τα κριτήρια μόνο και μόνο των γνωριμιών».*

Του τέταρτου ερωτώμενου η μητέρα είναι απόφοιτη λογιστικής, έχει εργαστεί

στο παρελθόν ως λογίστρια, άνοιξε δική της αποθήκη στη λαχαναγορά και τώρα είναι άνεργη. Όταν πήγαινε δημοτικό έμενε σε διαφορετική συνοικία, οι φίλοι του ήταν μακριά και δεν συνήθιζε να βγαίνει , ενώ γυμνάσιο- λύκειο έκανε μπάσκετ, βόλτες, και πήγαινε γυμναστήριο. Στο δημοτικό οικονομικά ήταν πολύ πάνω από το μέσο όρο σε αντίθεση με αργότερα. Αυτή τη στιγμή , τα λεφτά που βγάζει δεν επαρκούν γιατί ο ίδιος συντηρεί το σπίτι που μένει από τη στιγμή που η μητέρα του είναι άνεργη και η αδελφή του σπουδάζει. Περισεύουν όμως αρκετά για να πάει σε κάποιο χώρο αναψυχής. Τέλος, θεωρεί ότι τα επιδόματα είναι ανεπαρκή και είναι κατά της ελευθερίας που δίνονται σε άτομα που δεν τα έχουν ανάγκη στην πραγματικότητα και τα στερούν από αυτούς που έχουν αν και ο ίδιος δεν έχει πάρει.

Η μητέρα της τελευταίας ερωτώμενης, έχει τελειώσει λύκειο και ο πατέρας της δημοτικό. Αυτή τη στιγμή η μητέρα της δουλεύει ως δημόσιος υπάλληλος στην νοσηλευτική ενώ ο πατέρας της στο παρελθόν έχει δουλέψει ως οικοδόμος, ως ταξιτζής και ως φανοποιός, όπως και σήμερα γιατί η φανοποιία ήταν η ειδικότητά του.

Το κύριο ενδιαφέρον της ήταν ανέκαθεν τα μαθηματικά και εκτός σπιτιού κολυμβητήριο και πιάνο αν και συνήθιζε να περνά το χρόνο της εντός. Πλέον δεν έχει χρόνο και προτιμά να τον περνάει με αγαπημένα πρόσωπα. Τα λεφτά της αυτή τη στιγμή που ζει με γονείς επαρκούν για έναν καφέ αλλιώς τα πράγματα θα ήταν πολύ πιο δύσκολα. Είναι αρκετά τα επιδόματα αλλά όπως η ίδια λέει απαράδεκτα «δεν υπάρχει πλέον τίποτα σε επίδομα, ίσα ίσα αν είσαι πολύτεκνος ή κάτι παραπάνω για να μπορείς να πάρεις επίδομα, τώρα είναι και λίγο ζημιογόνο γιατί πρέπει να πληρώσεις για αυτό, οπότε είναι απαράδεκτα τα επιδόματα. Είχα πάρει ως φοιτήτρια ένα επίδομα, όχι σε εμένα προσωπικά αλλά το είχαν δώσει στους γονείς μου. Έπαιρνα ένα ποσό επειδή ήμουν φοιτήτρια και τρίτεκνη. Σε κάποια περίοδο είχαν βοηθήσει γιατί τα λεφτά ήταν αρκετά μπορώ να πω».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Συμπεράσματα

Σήμερα λόγω κρίσης διάφοροι παράγοντες, όπως φύλο, φυλή δεν επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τον κοινωνικό αποκλεισμό και την κοινωνική κινητικότητα. Πιο συγκεκριμένα, δεν διακατέχονται τόσο από σεξιστικά πρότυπα οι ερωτώμενοι και οι οικογένειές τους, ούτε αποκλείονται από χαμηλού κύρους και ανειδίκευτες εργασίες κατά αποκλειστικότητα οι μετανάστες. Υποστηρίχθηκε από την πλειοψηφία ότι η γνώση του πτυχίου δεν επαρκεί για την επιτυχία σήμερα αλλά είναι αναγκαίες γνώσεις συνδυαστικές. Υπάρχουν πλέον μεγάλες απαιτήσεις και ζήτηση για προσόντα σε εργασίες που είναι ανειδίκευτες.

Μάλιστα άτομα οποιουδήποτε εκπαιδευτικού επιπέδου περιορίζονται σε πρόσκαιρες εργασίες. Σύμφωνα και με τον Beck δημιουργούνται χώροι περιφερειακής –άτυπης απασχόλησης σε συνδυασμό με την απελευθέρωση από σωματεία και αντιπροσωπευτικά όργανα ελέγχου δημιουργούνται χώροι από-ειδίκευσης παρά ειδίκευσης. Άτομα με τίτλους σπουδών εν τέλει πλαισιώνονται σε εργασίες ανειδίκευτες και χαμηλότερου κύρους. Έτσι δεν τους δίνεται η δυνατότητα ανέλιξης και η υλική στέρηση αλλά και η έλλειψη κινητικότητας τους συγκροτεί τη θέση τους στην κοινωνία.

Στο ερώτημα της σχέσης του κοινωνικού αποκλεισμού με την κοινωνική συμμετοχή παρατηρείται έλλειψη. Σύμφωνα και με τον Jordan όλες οι κοινωνικές συλλογικότητες έχουν κερματιστεί και γίνονται ιδιαίτερα στρωματοποιημένες, παίρνοντας τη μορφή λέσχων (clubs). Αυτό παρατηρείται σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής ειδικότερα στην αγορά εργασίας και στην εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, βλέπεις άτομα να κατηγοριοποιούνται και να στιγματίζονται με βάση το εισόδημα, το μαθησιακό επίπεδο, το ντύσιμο και τη γενικότερη στάση και συμπεριφορά. Αυτά τα χαρακτηριστικά επηρεάζουν και τη στάση των δασκάλων απέναντι στους μαθητές αφού δείχνουν μια πιο ευνοϊκή στάση σε εκείνα που έχουν υψηλότερο εισόδημα ή με υψηλότερες μαθησιακές ικανότητες.

Παράλληλα, και στο ζήτημα σχέσης με την κοινωνία και τις υπηρεσίες παρατηρείται πρόβλημα. Σύμφωνα με τον Barry ο κοινωνικός αποκλεισμός περιορίζει την κοινωνική αλληλεγγύη προκαλεί «αδικίες» και ανισότητες κάτι που γίνεται φανερό και μέσα από τις συνεντεύξεις. Από τη στιγμή που δεν κυριαρχεί το συμφέρον της πλειοψηφίας δημιουργούνται ανισότητες στον τομέα της εκπαίδευσης και της εργασίας. Στο σχολείο δεν παρατηρείται διάκριση λόγω διαφορετικής εθνικής

καταγωγής αλλά εξαρτάται περισσότερο από τη γενικότερη στάση τους και στο κομμάτι της εργασίας παρατηρείται «αδικία» αφού υπάρχει σε μεγάλο βαθμό η εκμετάλλευση από πλευρά εργοδότη. Πιο συγκεκριμένα, ο μισθός τους δεν αντιστοιχεί στο φόρτο εργασίας και στις ώρες που δουλεύουν γιατί είναι πολύ μικρός. Όμως υπάρχει και το αίσθημα του φόβου μην χάσουν τη δουλειά τους και για αυτό είναι υποχρεωμένοι να δεχτούν ότι και να τους ζητήσει ο εργοδότης. Πολύ συχνό είναι το φαινόμενο να μην πληρώνονται για τις υπερωρίες ώστε να μειώσει ο εργοδότης το κόστος εργασίας. Σε αυτό το σημείο γίνεται φανερό ότι οι συνθήκες εκμετάλλευσης που βιώνουν δεν τις αντιμετωπίζουν μόνο οι μετανάστες αλλά και ο ευρύτερος πληθυσμός. Σημασία έχει ότι και οι πέντε ερωτώμενοι δεν ανήκουν σε κάποιο σύλλογο ή σε κάποιο συλλογικό οργανισμό λήψεως αποφάσεων για να διεκδικήσουν δικαιώματα και καλύτερους όρους εργασίας κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω αποκλεισμό από ανειδίκευτες εργασίες. Από την άλλη, κυριαρχεί η κατανόηση στη σχέση με τους συναδέλφους και αυτό είναι σημαντικό. Είναι φιλικές οι σχέσεις τους και κυριαρχεί η συνεργασία ενώ με τους εργοδότες κυρίως τυπικές.

Στο επόμενο ερώτημα για τη σχέση τους με την οικογένεια, τους φίλους και τα σωματεία αντιλαμβάνεται κανείς ότι επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τα πρότυπα και τις αντιλήψεις των ερωτώμενων αλλά όχι σε αποφάσεις καθοριστικές. Η οικογένεια στην επιλογή του επαγγέλματος δεν διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο, οι ερωτώμενοι εξαρχής ήταν κατασταλαγμένοι και αποφασισμένοι για το επάγγελμα που θέλουν να ακολουθήσουν. Από την άλλη, μεγαλύτερη επιρροή άσκησε η οικογένεια στα πρότυπα των παιδιών, στις αντιδράσεις τους, στις αξίες και στους μελλοντικούς στόχους τους χωρίς να επηρεάζει όμως τις σημαντικές αποφάσεις, όπως το επάγγελμα ή την επιλογή σπουδών. Τη πρόσφατη τους δουλειά την βρήκαν με τη βοήθεια ενός κύκλου γνωριμιών και θεωρούν τον εαυτό τους προνομιούχο γιατί έχουν σταθερή εργασία χωρίς αυτό να σημαίνει ότι λαμβάνουν και ικανοποίηση.

Ανακεφαλαιώνοντας, η οικονομική κατάσταση ενός ατόμου με την κοινωνική του θέση συνδέεται άμεσα χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορούν να ανατραπούν κατά τη διάρκεια ζωής του ατόμου και έτσι το ένα να επηρεάσει το άλλο. Οι περισσότερες οικογένειες ήταν ευκατάστατες και ανήκαν στη μεσαία τάξη μέχρι το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης. Οι γονείς αν και δεν ήταν μορφωμένοι είχαν δικές τους μικροεπιχειρήσεις και οικονομικά βρίσκονταν σε πολύ πιο ευνοϊκή θέση σε σχέση με τον περίγυρό τους. Τα παιδιά τους είχαν αρκετές εξωσχολικές

δραστηριότητες και χόμπι. Η αλλαγή σύμφωνα με τους τέσσερις ερωτώμενους ξεκίνησε από το λύκειο, όταν οικονομικά άρχιζαν να μην συμβαδίζουν με τους υπόλοιπους. Μειώθηκε αρκετά το βιοτικό τους επίπεδο και έπρεπε να συνηθίσουν σε έναν άλλο τρόπο ζωής.

Τα λεφτά που βγάζουν πλέον ως ενήλικες είναι ικανοποιητικά για την κάλυψη προσωπικών αναγκών όμως πάντα στο πλαίσιο που τα έξοδα μοιράζονται. Τέλος, οι τέσσερις από τους πέντε δεν έχουν λάβει επιδόματα και τα κατακρίνουν. Υποστηρίζουν ότι είναι ανήθικα, μη ρεαλιστικά και δίνονται σε ανθρώπους που στην πραγματικότητα δεν τα έχουν ανάγκη. Επομένως σύμφωνα με τον Beck τεκμηριώνεται η σημασία συρρίκνωσης της κοινωνικής πρόνοιας όχι μόνο στη δημιουργία χώρων από-ειδίκευσης αλλά και στη μείωση του βιοτικού τους επιπέδου λόγω έλλειψης σωστών επιδομάτων. Σημασία στον εγκλωβισμό τους σε αυτή την κατάσταση διαδραμάτισε και η κρίση σήμερα, οι ευέλικτες και ανειδίκευτες απασχολήσεις και φυσικά το γεγονός ότι είναι αποκομμένοι από κοινωνικά δίκτυα κάτι που προκαλεί την περαιτέρω εκμετάλλευσή τους.

ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αντωνοπούλου Μ.(2008), *Θεωρία και ιδεολογία στη σκέψη των κλασσικών της κοινωνιολογίας*, Αθήνα, Σαββάλας.

Κασιμάτη Κ., Λ. Μουσούρου (2007), *Φύλο και Μετανάστευση*, Αθήνα, Gutenberg / ΚΕΚΜΟΚΟΠ.

Καψάλης, Α. (2007), *Αδήλωτη Απασχόληση και «νομιμοποίηση» των μεταναστών. Η πρόκληση της μεταναστευτικής πολιτικής*, Αθήνα: ΙΝΕΙνστιτούτο ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.

Μαρούκης, Θ.(2010), *Οικονομικοί μετανάστες στην Ελλάδα. Αγορά εργασίας και κοινωνική ένταξη*, Αθήνα : Παπαζήσης.

Παπαδοπούλου, Δ.(2012), *Κοινωνιολογία του αποκλεισμού στην εποχή της παγκοσμιοποίησης*, Αθήνα: Τόπος.

Παπαδοπούλου, Δ.(2002), *Από την κοινωνική ευπάθεια στον κοινωνικό αποκλεισμό: Διαδικασίες και χαρακτηριστικά του κοινωνικού αποκλεισμού στο Νομό Κυκλάδων*, Αθήνα: Ινστιτούτο εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.

Πετμεζίδου, Μ. και Παπαθεοδώρου Χ. (2004), *Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός*, Αθήνα : Εξάντας.

Πουλοπούλου, Η.(2007) *,Η μεταναστευτική πρόκληση*, Αθήνα: Παπαζήσης.

Χατζαρούλα, Π. (2012), *Σμιλεύοντας την υποταγή. Οι έμμισθες οικιακές εργάτριες στην Ελλάδα το πρώτο μισό του εικοστού αιώνα*, Αθήνα : Παπαζήσης.

Ψημμένος, Ι.(2013) *Εργασία και κοινωνικές ανισότητες* , Αθήνα : Αλεξάνδρεια.

Ψημμένος, Ι. και Σκαμνάκης, Χ.(2008), *Οικιακή Εργασία των Μεταναστριών και κοινωνική Προστασία. Η περίπτωση των γυναικών από την Αλβανία και την Ουκρανία*, Αθήνα : Παπαζήσης.

Mason, J. (2009), *Η Διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας* , Αθήνα : Ελληνικά γράμματα.

Savage, M. & Warde, A.(2005), *Αστική κοινωνιολογία, καπιταλισμός και νεωτερικότητα*, Αθήνα : Παπαζήσης.

Schnapper, D. (2008),*Η κοινωνική ενσωμάτωση . Μια σύγχρονη προσέγγιση*, Αθήνα: Κριτική.

Watson, T. (2005), *Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια.

Hughes, M. & Kroehler, C. (2007), *Κοινωνιολογία οι Βασικές έννοιες*, Αθήνα :Κριτική.

Ξενόγλωσση

Barnes, M (2005) ‘Same Old Process? Older people, participation and deliberation’, *Ageing and Society*.vol.25, no. 2, pp.245-259.

Berger, J.(2010), *A seventh man*, Verso; 2nd edition.

Cohen, R. (1987) *The New Helots*, Oxford: OPS.

Du Bois, W. (2010),*The Philadelphia Negro*. New York: Cosimo.

Ervin, Goffman (1986) ,*Stigma : Notes of the Management of spoiled Identity*, Paperback.

Hills J., Le Grand J., Piachaud D. (2002), *Understanding social exclusion*, OUP Oxford.

Jordan, B. (2015), *A Theory of Poverty and Social Exclusion*, Polity; 1 edition.

Le Grand, J. (2003) , *Individual choice and Social Exclusion*, Center of Analysis of Social Exclusion, London School Of Economics.

Levitas, R. (2000) *What is Social Exclusion?* In:Gordon, D. & Townsend, P. ,Breadline Europe: The Measurement of Poverty. Policy Press, Bristol.

MacDonald, R. (1997), *Youth, the 'underclass' and Social Exclusion*, Psychology Press.

Myrdal, G. (1995), *An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Demo*, Transaction Publishers; Reprint edition.

Park, R. (1950), *Race & Culture*, Free press.

Sayad ,A. (2004), *The suffering of the immigrant*, Polity; 1 edition.

Silver,H.(1994), *Social Exclusion and Social Solidarity: Three Paradigms*, International Labour Review.

Thomas, W. & Znaniecki, F. (1984), *The Police Peasant in Europe and America*, University of Illinois Press Urbana and Chicago.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

1)Προσδοκίες και πρότυπα

1. Τι τελικά σπουδάσατε και ποια ήταν η πρώτη επιλογή;
2. Στο σχολείο θα χαρακτήριζες τον εαυτό σου καλό μαθητή;
3. Πως θα περιέγραφες τις σχέσεις σου με τους άλλους συμμαθητές σου. Είχατε κοινές απόψεις ή συγκρουσιακές και σε ποια θέματα;
4. Παρατηρούσες διακρίσεις στο σχολείο σου σε ορισμένους συμμαθητές λόγω κάποιου χαρακτηριστικού τους; αν ναι πες μου ένα παράδειγμα
5. Πότε έκανες τις πρώτες σκέψεις για το τι επάγγελμα θα ακολουθούσες και τι έπαιξε ρόλο σε αυτό. Σε βοήθησε κάποιος φορέας ή το οικογενειακό/ φιλικό περιβάλλον;
6. Θεωρείτε ότι η μόρφωση παίζει ρόλο στην επιτυχία και στην εργασία σήμερα;
7. Ποια η άποψη της οικογένειάς σου για γυναικεία-ανδρικά επαγγέλματα;
8. Ποια η θέση των γονιών σας στην επιλογή του συγκεκριμένου αντικειμένου που επέλεξες να σπουδάσεις. Είχαν ίδια ή διαφορετική άποψη με τη δική σου και γιατί;
9. Ποιόν θα χαρακτήριζες πιο απαιτητικό και ποιόν πιο αυστηρό τον πατέρα σου ή τη μητέρα σου και γιατί;

10. Θεωρείς ότι η οικογένειά σου έπαιξε κάποιον ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα που έχεις σήμερα; Σε ποια θέματα;
11. Πιστεύετε ότι υπάρχει αυτό που λέμε σήμερα γυναικεία- ανδρικά επαγγέλματα και πως το τεκμηριώνετε;

2)Ιστορικό της απασχόλησης

12. Ποια είναι η δουλειά σας στην Ελλάδα και πως τη βρήκατε
13. Τι δουλειές σύνολο έχετε κάνει; Και γιατί τις επιλέξατε;
14. Σκέφτεστε να κάνετε άλλη δουλειά; Ποια θεωρείτε για εσάς καλή δουλειά και ποια θα θέλατε να έχετε
15. Στη τωρινή ποια τα καθήκοντα, το ωράριο και ο μισθός σας. Είστε ικανοποιημένος;
16. Περιγράψτε μου μια μέρα στη δουλειά;
17. Είσαι ασφαλισμένος;
18. Ανήκεις σε κάποιο σωματείο ή γενικά σε κάποια συλλογική οργάνωση λήψεως αποφάσεων και αν ναι σε τι θεωρείς ότι σε έχει βοηθήσει

3) Τι χαρακτηριστικά δίνει στην εργασία του

19. Σας αρέσει η δουλειά σας; Ποια τα θετικά και ποια τα αρνητικά;
20. Ποιο είναι το πιο σημαντικό κατά την άποψή σας που πρέπει να υπάρχει σε ένα εργασιακό περιβάλλον για να αισθάνεται κανείς ικανοποίηση;
21. Θεωρείτε ότι σέβονται την εκπαίδευσή σας και ανταποκρίνεται η δουλειά σας στα προσόντα σας;
22. Οι σχέσεις σας με τους συναδέλφους και τους εργοδότες θα τις υποστηρίζατε φιλικές ή ανταγωνιστικές ;

4)οικονομικά χαρακτηριστικά(συμβολικά και αντικειμενικά)

23. Εργάζονται οι γονείς σου ; Τι δουλειές έχουν κάνει στο παρελθόν;
24. Όταν πήγαινες σχολείο ποια ήταν τα ενδιαφέροντά σου και πως προτιμούσες να περνάς τον ελεύθερο χρόνο σου σπíti ή έξω . Σε παρακινούσαν οι γονείς σου;
25. Οικονομικά θα έλεγες ότι συμβάδιζες με το μέσο όρο της τάξης σου ;
26. Ποια η σχέση σας με τους εργοδότες. Σας πληρώνουν κανονικά;

27. Πως ξοδεύετε τα χρήματά σας. Θεωρείτε ότι είναι αρκετά για την ικανοποίηση βασικών αναγκών;
28. Ποια είναι η άποψη σας για τα επιδόματα του κράτους. Έχετε πάρει στο παρελθόν και πιστεύετε ότι σας έχουν βοηθήσει;

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Σ= Συνεντευκτής

E= Ερωτώμενος

Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά

Ηλικία : 28

Φύλο: Γυναίκα

Τόπος Καταγωγής : Πειραιάς, Ελλάδα

Οικογενειακή κατάσταση : Άγαμος

Μορφωτικό επίπεδο του ίδιου και της οικογένειάς του : η ίδια μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών, αδελφή κάτοχος πτυχίου ΑΕΙ ,ο πατέρας έχει τελειώσει το γυμνάσιο και η μητέρα το λύκειο

Εισόδημα : 600 ευρώ το μήνα περίπου

1) Σ- Ξεκινάμε στην πρώτη λοιπόν ενότητα, πρώτα από όλα ποια ήταν η πρώτη σου επιλογή για το τι θα σπουδάσεις τελειώνοντας το σχολείο και τι τελικά σπούδασες;

E-Η μοναδική μου επιλογή ήταν ψυχολογία και τη δήλωσα σε όλες τις σχολές της Ελλάδας και δήλωσα και το ΦΠΨ σαν τελική επιλογή

Σ- Τελικά σε ποιο πανεπιστήμιο πήγες;

Ε- Μπήκα φπψ στην Αθήνα , στη φιλοσοφική αλλά επειδή εγώ ήθελα κάθε αυτού ψυχολογία αποφάσισα αντί να ξαναδώσω πανελλήνιες να σπουδάσω στην Αγγλία ψυχολογία όπου και έφυγα για Αγγλία

Σ- Για εξηγήστε μου δηλαδή τι διαφορά θα είχε αν τελειώνατε το ΦΠΨ , δεν θα μπορούσατε να ανοίξετε γραφείο;

Ε-Καταρχήν, τα μαθήματα ψυχολογίας που έκανες ήταν πολύ λίγα σε σύγκριση με ένα πρόγραμμα που είναι αμιγώς πάνω στην ψυχολογία και εννοείτε μετά δε θα μπορούσες να ανοίξεις γραφείο θα έπρεπε να δώσεις κατατακτήριες για να μπεις στο τάδε έτος της κάθε αυτού ψυχολογίας και τα 4 χρόνια να γίνουν 14 που λέει ο λόγος ή να παραμείνω με το ΦΠΨ αλλά να μην μπορώ να εργαστώ ως ψυχολόγος, να εργαστώ ως καθηγήτρια ψυχολογίας... δεν το ήθελα εγώ ήθελα να εργαστώ ως ψυχολόγος

Σ- Υπήρχε κάποιος συγκεκριμένος λόγος που επέλεξες για παράδειγμα Αγγλία και όχι ας πούμε Αμερική ή Γαλλία ;

Ε-Ήξερα πολύ καλά αγγλικά , το proficiency του Cambridge , δεν ήξερα και άλλη γλώσσα σε ικανοποιητικό επίπεδο, ήξερα λίγα γαλλικά, ισπανικά αλλά όχι σε βαθμό να πας να σπουδάσεις και επίσης ήξερα ότι η Αγγλία είχε πολύ καλά Πανεπιστήμια καλά έχει και η Αμερική αλλά δεν ήθελα να αλλάξω και ήπειρο όποτε για μένα ήταν μια καλή μέση λύση η Αγγλία που ήταν και κοντά και στα αγγλικά , έχει καλά πανεπιστήμια win-win

2)Σ- Ωραία τώρα πηγαίνουμε σε άλλη ενότητα πίσω να θυμηθείτε τα παλιά σας χρόνια όταν πηγαίνατε σχολείο. Θέλω να μου πείτε πρώτα από όλα πως θα χαρακτηρίζατε τον εαυτό σας στο σχολείο, σαν ένα καλό, μέτριο μαθητή , τι;

Ε- Ήμουν καλή και αγχώδης μαθήτρια

Σ- Όταν λες αγχώδης ;

Ε- Για το πώς θα τα πάω στο σχολείο αν θα πάρω καλούς βαθμούς, αν θα ξέρω το μάθημα

3)Σ- Πως θα περιέγραφες τις σχέσεις με τους άλλους συμμαθητές σου, κοινές απόψεις είχατε ή συγκρουσιακές και σε ποια θέματα ;

Ε- Διαφορετικές απόψεις είχαμε μόνο σε θέματα κοινωνικά, όσον αφορά τις σχέσεις , δηλαδή εγώ ήμουν κάπως πιο συγκρατημένη . Για παράδειγμα, οι φίλες μου θεωρούσαν ότι είναι ωραίο ή σωστό πρώτη γυμνασίου να έχουν αγόρι, εγώ δε το θεωρούσα. Εγώ θεωρούσα σωστό από πρώτη λυκείου και μετά. Εκείνες ντύνοντας αρκετά άσεμνα να το πω εγώ πιο στην ηλικία μου κοντά. Στα υπόλοιπα θέματα θα μπορούσα να πω είχαμε κοινές απόψεις.

4)Σ- Παρατηρούσες στο σχολείο γενικότερα διακρίσεις σε κάποιους συμμαθητές σου λόγω κάποιου χαρακτηριστικού τους , αν ναι πες μου και ένα παράδειγμα

Ε- Ναι. Οι καθηγητές ήταν πιο φιλικοί απέναντι στους άριστους μαθητές

Σ- Και στη σχέση μεταξύ των συμμαθητών ;

Ε- Συνήθως έβλεπες τους καλούς μαθητές να κάνουν μια κλίκα, τους μέτριους άλλη κλίκα και τους κακούς μαθητές μια άλλη.

Σ- Δεν υπήρχε όμως εκεί και το θέμα περί χρώματος ή για παράδειγμα για κάποιο παιδί που μπορεί να ήταν από την Αλβανία

Ε- Όχι , όχι, είχε να κάνει με την απόδοση του κάθε μαθητή

5)Σ- Πότε κάνατε τις πρώτες σκέψεις για το τι επάγγελμα θα ακολουθούσατε και τι έπαιξε ρόλο σε αυτό. Σας βοήθησε κάποιος φορέας ή το οικογενειακό-φιλικό περιβάλλον

Ε- Η πρώτη φορά που σκέφτηκα προς τα πού έχω κλίση ήταν στην Πέμπτη δημοτικού που έπρεπε να διαβάσω ιστορία γιατί έδινα διαγώνισμα την επόμενη ημέρα αλλά δυσκολευόμουν να μάθω απέξω το μάθημα και είχα δυσκολευτεί τόσο πολύ και ήθελα να εμφανιστεί κάποιος με κάποιον μαγικό τρόπο να μου πει δεν πειράζει να μην τα πας καλά αύριο στο διαγώνισμα, σε αγαπώ και έτσι. Σκέφτηκα οκ μπορεί να μην υπάρχει κάποιος να το πει σε εμένα αυτή τη στιγμή αλλά θα τα λέω εγώ όταν μεγαλώσω στα παιδιά που θα φτάσουν στην τάξη αυτή, στα μικρότερα άρα όταν εγώ πάω έκτη δημοτικού και κάποιο παιδάκι θα είναι έκτη δημοτικού και θα αγχώνεται και δεν έχει κάποιον να του πει δεν πειράζει και να μην τα πας καλά , θα είμαι εγώ αυτός ο κάποιος, γιατί δεν ήθελα να περάσουν αυτό που πέρναγα εγώ αυτή τη στιγμή. Έτσι, κατάλαβα την τάση μου το να βοηθάω κάποιον σε συναισθηματικά προβλήματα και η αναγνώριση του τι σημαίνει συναισθηματικός πόνος. Αλλά όταν συνειδητοποίησα ότι κόλλησα το επάγγελμα με αυτή τη τάση ήταν στην πρώτη Γυμνασίου , όπου μας είπε ο καθηγητής μαθηματικών ότι η κόρη του είναι ψυχολόγος , με το που άκουσα ότι η κόρη του είναι ψυχολόγος είπα αυτό θέλω να κάνω, αυτό θα κάνω.

Σ- και αυτό τελικά έκανες

Ε- Ναι

Σ- Άρα μόνη σου αποφάσισες για το τι θα κάνεις, δεν απευθύνθηκες σε κάποιον φορέα;

Ε- Όχι. Απευθύνθηκα σε κάποιο φορέα προσανατολισμού αλλά αποδείχθηκε αυτό που είχα διαλέξει ότι μου ταιριάζουν τα κοινωνικά επαγγέλματα όπως ψυχολόγος κοινωνικός λειτουργός και γλώσσες. Ήξερα τι ήθελα να κάνω απλά πήγα για επιβεβαίωση

6)Σ-Θεωρείτε ότι η μόρφωση παίζει ρόλο στην επιτυχία και στην εργασία σήμερα;

Ε- Εξαρτάται τι λέμε με τον όρο μόρφωση, για παράδειγμα για εμένα μόρφωση δεν είναι μόνο το πανεπιστήμιο , μπορείς να δεις ανθρώπους να έχουν τελειώσει το πανεπιστήμιο, να θεωρούνται μορφωμένοι και να μην πετυχαίνουν εργασιακά και μπορεί να πετύχεις ανθρώπους που να έχουν τελειώσει μόνο το γυμνάσιο που μπορεί κάποιος να τους αποκαλούν αμόρφωτους ή μόνο το δημοτικό και να έχουν κάνει πολύ μεγάλα και σημαντικά πράγματα. Για εμένα άσχετα αν έχεις τελειώσει γυμνάσιο, δημοτικό ή αν έχεις φτάσει μέχρι και Πανεπιστήμιο το πιο σημαντικό είναι να αποκτάς γενικές γνώσεις, να ενδιαφέρεσαι τι γίνεται γύρω σου και όχι μόνο στο συγκεκριμένο

κομμάτι μόνο αυτό που έχεις σπουδάσει.

7)Σ- Ωραία επομένως τώρα πάμε στην επόμενη ερώτηση, ποια είναι η άποψή της οικογένειάς σου για αυτό που λέμε γυναικεία- ανδρικά επαγγέλματα σήμερα;

E- Μάλιστα, οι πιο πολλοί δάσκαλοι, ψυχολόγοι θεωρείται ότι γίνονται γυναίκες , ενώ πιο πολλοί γιατροί άνδρες, δικηγόροι άνδρες, άνθρωποι χειρωνακτικών εργασιών άνδρες. Αυτά μου έχει μεταφέρει η οικογένεια μου για το τι ισχύει συνήθως άσχετα αν διαφωνούν η δικιά μου όμως άποψη διαφέρει.

11)Σ- Ποια είναι η δικιά σας άποψη

E- Όλοι μπορούν να τα κάνουν όλα, βέβαια οι γυναίκες μπορούν να κάνουν κάποια χειρωνακτικά όχι όλα για παράδειγμα, μπορούν να εργαστούν ως ναυτικοί, τρίτοι μηχανικοί, δεύτεροι ή πρώτοι, σαν καπετάνιοι , ή να εργαστούν στο φορτηγό ή στο λεωφορείο, να οδηγούν ταξί αλλά τώρα εργασίες που θέλουν πολύ δύναμη που το γυναικείο σώμα δεν είναι φτιαγμένο για κάτι τέτοιο δεν μπορούν όπως για παράδειγμα χτίστες , ελαιοχρωματιστές , δεν είναι τόσο εύκολο για μια γυναίκα να κάνει τέτοιες εργασίες

8) Σ- Ποια η θέση των γονιών σας στην επιλογή του συγκεκριμένου αντικειμένου που επέλεξε να σπουδάσεις. Είχαν ίδια ή διαφορετική άποψη από την δική σου και γιατί;

E- Με στήριζαν απόλυτα στην απόφασή μου

9)Σ- Ποιόν θα χαρακτήριζες πιο απαιτητικό και ποιόν πιο αυστηρό τον πατέρα σου , τη μητέρα σου και γιατί;

E- Την μητέρα μου, γιατί η μητέρα είναι στην ουσία «ο άνδρας της οικογένειας» , είναι και από την φύση της λίγο αυταρχική άρα ταιριάζει και περισσότερο σε αυτό το ρόλο(γελάει). Ο μπαμπάς μου δεν ασχολούνταν τόσο με θέματα σπιτιού ήταν πιο πολύ στη δουλειά του και όταν ερχόταν σπίτι ήταν από τους μπαμπάδες που θα σου κάνουν όλα τα χατίρια, δε συμμετείχε στην διαπαιδαγώγηση.

10) Σ- Επομένως, θεωρείς ότι η οικογένειά σου έπαιξε ρόλο στην διαπαιδαγώγηση που έχεις σήμερα και αν ναι σε ποιους τομείς;

E- Ναι έπαιξε ρόλο στο χαρακτήρα μου για παράδειγμα, σαν άνθρωπος είμαι αγχώδης και η αυτοεκτίμησή μου είναι χαμηλή και θεωρώ ότι και επειδή η μητέρα μου είναι αγχώδης από τη φύση της , πέρα δηλαδή από το μιμητικό κομμάτι ότι το παιδί αυτό που βλέπει το αναπαράγει, υπάρχει πολύ έντονος μιμητισμός , το άγχος της την επηρέαζε και στο τρόπο που με διάβαζε στο σχολείο . Ήταν αγχώδης σαν άνθρωπος, δούλευε κιόλας ώρες και ερχόμενη από το σπίτι κουρασμένη έπρεπε να αναλάβει δυο παιδιά , είχε ως αποτέλεσμα να μην έχει ούτε υπομονή μαζί μου στο διάβασμα, με αποτέλεσμα να μου φωνάζει ή να χρησιμοποιεί κάποια λόγια που με έκαναν να πιστεώω ότι είμαι ανεπαρκής και καθώς μεγάλωνα αναπαρήγαγα αυτά τα σχήματα . Το καλό είναι ότι έχει ηθική και μου το έχει μεταδώσει και αυτό , είναι υπομονετικός άνθρωπος σε πράγματα όπως το να της μιλήσεις , να της πεις τα προβλήματά σου, το έχω και εγώ στους άλλους ανθρώπους, δε θέλει να φέρνει τον κόσμο σε δύσκολη θέση , είναι ευγενική όπως και

εγώ και μου έχει μεταδώσει ότι οι γυναίκες πρέπει να είναι ανεξάρτητες , να έχουν τη δουλειά τους .

Σ-Πείτε μου τι ακριβώς έχετε σπουδάσει λίγο πιο αναλυτικά για το αντικείμενό σας

Ε- Έχω τελειώσει ψυχολογία στην Αγγλία, μεταπτυχιακό στην ψυχολογία της υγείας και έχω μπει σε ένα πρόγραμμα ειδίκευσης που σπουδάζω γνωσιακή συμπεριφορική ψυχοθεραπεία, το οποίο πρόγραμμα είναι τριετές και το τελειώνω σε λίγες βδομάδες

12)Σ-Ωραία, θα μπορούσες να μου πεις ποια είναι η δουλειά σου στην Ελλάδα και πως τη βρήκες;

Ε- Το πρωί εργάζομαι σε μια ΜΚΟ που λέγεται και προσφέρει υποστήριξη σε καρκινοπαθείς και στην οικογένειά τους. Δούλεψα αρχικά ως εθελόντρια εκεί, γιατί έψαχνα εθελοντικά να βρω κάτι στην αρχή και μετά από κάποια χρόνια μου έκαναν την πρόσληψη και το απόγευμα δουλεύω σε φροντιστήριο Αγγλικών ενώ παράλληλα κάνω και ιδιαίτερα Αγγλικών

13)Σ- Θα μπορούσατε να μου πείτε τώρα τι δουλειές έχετε κάνει συνολικά και γιατί τις επιλέξατε ;

Ε- Πολλές δουλειές έχω κάνει. Καταρχάς όσο ήμουν στην Αγγλία και έκανα τις βασικές μου σπουδές είχα δουλέψει ως σερβιτόρα σε μια pub- ελληνική ταβέρνα , είχαν Έλληνες και σερβίρανε είτε μπίρες, είτε ελληνικά φαγητά . Άλλη δουλειά που έκανα στην Αγγλία ήταν καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο που σπούδαζα. Στην ουσία ήταν ένα μάθημα που έβαζαν δευτεροετής και τριτοετής να διδάσκουν πρωτοετής ένα μάθημα που λεγόταν «προφορικές παρουσιάσεις» πάνω στην ψυχολογία. Αυτά έχω κάνει στην Αγγλία. Όταν γύρισα από Αγγλία έκανα ιδιαίτερα αγγλικών σε παιδάκια και παράλληλα δούλευα στη σταθερή και κινητή τηλεφωνία σαν υπάλληλος ώστε να μαζέψω λεφτά και να κάνω το μεταπτυχιακό μου και επειδή ακόμη δεν είχα άδεια ασκήσεως επαγγέλματος δεν μπορούσα να εργαστώ ως ψυχολόγος.

Σ- Και τι χρειαζόταν ώστε να έχεις άδεια;

Ε- Για να έχεις άδεια ώστε να αναγνωριστείς από ΔΟΑΤΑΠ να κάνεις και μεταπτυχιακό ένα χρόνο, για αυτό γύρισα από Αγγλία, εργάστηκα και έφυγα ξανά για Αγγλία ώστε να κάνω το μεταπτυχιακό μου. Το τελείωσα , ήρθα στην Ελλάδα και από τότε εργάζομαι εκεί που εργάζομαι και σήμερα

14) Σ- Σκέφτεστε να κάνετε άλλη δουλειά ; Ποια θεωρείτε για εσάς καλή δουλειά και ποια θα θέλατε να έχετε

Ε- Σκέφτομαι να κάνω μια δουλειά πάνω στον κλάδο μου αλλά σε διαφορετικό πλαίσιο , δηλαδή αν εργαστώ σε ένα φορέα όπου να προετοιμάζει έγκυες γυναίκες που πρόκειται να γεννήσουν και τους προετοιμάζει για αυτό, δηλαδή τα άγχη τους πάνω σε αυτό το νέο ρόλο, γιατί με ενδιαφέρει πολύ η ψυχολογία της εγκύου και το θεωρώ πολύ σημαντικό για την πρόληψη της επιλόχειας κατάθλιψης. Ανέκαθεν με ενδιέφερε να ασχοληθώ με αυτό το κομμάτι γιατί στο μεταπτυχιακό μου που είναι της υγείας και σχετίζεται πολύ . Είχα ασχοληθεί με τη ψυχολογία των γυναικών ασθενέστερα που δεν μπορούν να μείνουν έγκυος εύκολα και ανατρέχουν σε τεχνικές γονιμοποιήσεις και πτυχιακή που έκανα στο μεταπτυχιακό συνέκρινε την ικανοποίηση της γυναίκας με τη

γέννα συγκρίνοντας γυναίκες που γέννησαν με φυσικό τρόπο τοκετό στο νερό σε αντίθεση με γυναίκες που γέννησαν σε ένα νοσοκομείο με επισκληρίδιο και τη βοήθεια των φαρμάκων .

Σ- πολύ ενδιαφέρον αυτά που μου λες.. και τις γυναίκες της βοήθησε αυτό

Ε- Ναι, το αποτέλεσμα της έρευνας ήταν αυτές που γεννήσαν στο νερό παρόλο που υπήρχε πολύ μεγάλος πόνος είχαν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό την αίσθηση του ελέγχου και αυτό τις έκανε ψυχολογικά να αισθάνονται πιο ικανοποιημένες με τη γέννα τους και πιο κοντά με το παιδί τους . Και αν γίνεται να προσθέσω και το εξής εκτός από το να εργαστώ σε ένα φορέα ή να ασχοληθώ αποκλειστικά με γυναίκες εγκύους θα ήθελα να ανοίξω και το δικό μου γραφείο ως part time όπου να βλέπω και τέτοιες γυναίκες αλλά και άλλα περιστατικά , θα ήθελα το δικό μου χώρο να μην συνεργάζομαι απαραίτητα με άλλους. Όπως επίσης θα ήθελα να γράψω και βιβλία, όχι αποκλειστικά μόνο για ψυχολογία. Από μικρή μου λέγανε ότι είχα φαντασία και μάλιστα στην αδελφή μου για να φάει της έλεγα παραμύθια.

15) Σ- Στην τωρινή σου δουλειά ποια τα καθήκοντα, το ωράριο και ο μισθό σου. Είσαι ικανοποιημένη;(απαντήθηκε και η 16, η περιγραφή μιας μέρας στη δουλειά και η 17,Εάν ασφαλίζεται ;)

Ε- Τα πρωινά εργάζομαι στη φιλανθρωπική οργάνωση που σας είπα , εκεί αναλαμβάνω ψυχολογική υποστήριξη από το τηλέφωνο , από το skype, chat και από το email και επίσης αναλαμβάνω συνεδρίες διαζώσης δηλαδή ατομικά ραντεβού , όπως επίσης ασχολούμαι με το ηλεκτρονικό μας κατάστημα . Γιατί ο φορέας παρέχει δυνατότητα σε ανθρώπους να παραγγείλουν το βιβλίο του ιδρυτή του φορέα ή κάποια βραχιολάκια λόγω του ότι και εμείς έχουμε οικονομική ανάγκη λόγω του ότι είμαστε μη κερδοσκοπική οργάνωση. Άρα παίρνω τις παραγγελίες και τις ετοιμάζω κιόλας δεν κάνω και μόνο δουλειά ψυχολόγου αλλά και γραμματέας , κάποιες φορές ετοιμάζω και τον καφέ του ιδρυτή του φορέα άρα κάνω και δουλειά γραμματειακή. Δουλεύω 9-2.30 , μισθός 400 ευρώ χωρίς ένσημα δεν είμαι ικανοποιημένη και από τις 4-7 σε φροντιστήριο Αγγλικών από το οποίο βγάζω 120 ευρώ αλλά ασφαλίζομαι και από 7-9 κάνω ιδιαίτερα Αγγλικών όπου μηνιαία άλλα 100 ευρώ περίπου .

Σ- Δεν είσαι λοιπόν ικανοποιημένη ;

Ε- Λόγω της κατάστασης που επικρατεί στην Ελλάδα θεωρώ ότι παίρνω πάνω από το μέσο όρο , θεωρώ πως είμαι προνομιούχα γιατί πρώτα από όλα έχω δουλειά και βγάζω κοντά στα 620 ευρώ και λόγω του ότι δεν έχω πολλά έξοδα καταφέρνω και ανταποκρίνομαι στις ανάγκες. Άρα μπορώ να πω πως είμαι ικανοποιημένη αυτή τη δεδομένη στιγμή γιατί δουλεύω όλη μέρα για αυτά τα λεφτά.

18)Σ- Ανήκεις σε κάποιο σωματείο ή γενικά σε κάποια συλλογική οργάνωση λήψεως αποφάσεων και αν ναι σε τι θεωρείς ότι σε έχει βοηθήσει ;

Ε- όχι δεν ανήκω ούτε στο σύλλογο ψυχολόγων ακόμη γιατί δεν το θεωρώ απαραίτητο αυτή τη στιγμή αλλά σκοπεύω να το κάνω και να γραφτώ και στο σύλλογο ψυχολόγων μέσα στον επόμενο χρόνο αλλά και στο BACP της Αγγλίας. Αυτός είναι ο σύλλογος επαγγελματιών υγείας της Αγγλίας και θα ανήκω επειδή τελειώνω και αυτό το πρόγραμμα γνωσιακής συμπεριφορικής ψυχοθεραπείας που να γνωρίζεται.

19)Σ- Σας αρέσει η δουλειά σας ; Ποια τα θετικά και ποια τα αρνητικά ;

Ε- Έτσι όπως έχουν δομηθεί οι εργασίες μου αυτή τη στιγμή γιατί κάνω δυο διαφορετικές δουλειές καθηγήτρια αγγλικών και ψυχολόγος θα πω το εξής. Η μια συμπληρώνει την άλλη δημιουργείται, δηλαδή μια ισορροπία . Το πρωί σαν ψυχολόγος διαπραγματεύομαι θέματα που αφορούν τον καρκίνο και το θάνατο κατά επέκταση είναι κάτι βαρύ να το κάνεις καθημερινά επί χρόνια αλλά το γεγονός ότι μετά εργάζομαι στο φροντιστήριο και έρχομαι σε επαφή με παιδάκια τρίτης δημοτικού και τετάρτης όπου τα παιδιά συμβολίζουν τη ζωή , με βοηθούν να ξεχνιέμαι μου βάζουν μια απίστευτη νότα σε όλο αυτό το καθημερινό και αισθάνομαι κάπως σαν να αποφορτίζομαι αρά για αυτό πιστεύω για αυτές τις 2 δουλειές που κάνω αν και διαφορετικές μου δημιουργούν μια ισορροπία. Δεν θα ήθελα όμως να δουλεύω μόνιμα στο φορέα αυτόν που ασχολείται μόνο με τον καρκίνο . Σε επηρεάζει γιατί όσο καλός θεραπευτής και να είσαι δεν έχει να κάνει μόνο με τον άνθρωπο αλλά και με τον καρκίνο άρα και ο αντίπαλος (καρκίνος) είναι πολύ δυνατός αντίπαλος άρα όσο καλά και να κάνεις τη δουλειά σου έχει να κάνει και με το πόσο μπροστά είναι ο καρκίνος.

20)Σ- Ποιο θεωρείς το πιο σημαντικό κατά τη δικιά σου άποψη που πρέπει να υπάρχει σε ένα εργασιακό περιβάλλον για να αισθάνεται κανείς ικανοποίηση ;

Ε- Σεβασμό, κατανόηση και εκτίμηση και εννοείται να υπάρχει μια φιλική ατμόσφαιρα

21) Σ- Θεωρείτε ότι σέβονται την εκπ/ση σας και ανταποκρίνεται η δουλειά σας στα προσόντα σας ;

Ε- Τις περισσότερες φορές θα έλεγα ναι , υπάρχουν κάποιες φορές όμως πολύ λίγες μετρημένες στα δάκτυλα όπου αισθάνομαι πως όχι και θεωρώ πως η δουλειά μου ανταποκρίνεται στα προσόντα μου.

22) Σ- Οι σχέσεις σας με τους συναδέλφους και τους εργοδότες θα τις υποστηρίζατε φιλικές ή ανταγωνιστικές

Ε- Φιλικές θα έλεγα, δεν είχα κάποιο πρόβλημα

23)Σ- Θα ήθελα πρώτα από όλα να μου πεις οι γονείς σου εργάζονται ; Τι δουλειές έχουν κάνει στο παρελθόν

Ε- Ο πατέρας μου αυτή τη στιγμή είναι άνεργος και εργάζεται η μητέρα μου. Στο παρελθόν και οι 2 είχαν δικό τους κατάστημα στο Μαρούσι με ασημικά και στη συνέχεια άνοιξαν άλλα δυο και σε άλλες 2 περιοχές τα οποία αναγκάστηκε να τα κλείσει λόγω της κρίσης , τότε έμειναν άνεργοι για μεγάλο διάστημα . Αυτή τη περίοδο η μητέρα μου έπιασε δουλειά, φροντίζει μια κυρία με άνια τα πρωινά όπου η μητέρα μου για να κάνει αυτή τη δουλειά όταν έκλεισε το μαγαζί πήγε σε ΕΠΑΛ και να σπουδάσει βοηθός νοσηλεύτριας , τελικά θεωρήθηκε μεγάλο υπέρ τελικά για τη δουλειά που κάνει τώρα. Ο πατέρας μου παραμένει άνεργος κάνοντας περιστασιακά κάποιες δουλειές 1 φορά το μήνα περίπου.

24)Σ- Όταν πήγαινες σχολείο ποια ήταν τα ενδιαφέροντά σου και πως προτιμούσες να περνάς τον ελεύθερο χρόνο σου σπίτι ή έξω .

Α- Όταν πήγαινα σχολείο δεν είχα πολύ ελεύθερο χρόνο για να έχω ενδιαφέροντα γιατί όλο διάβαζα εξαιτίας του άγχους που λέγαμε ωστόσο στο δημοτικό ,γιατί τώρα μίλησα

περισσότερο για γυμνάσιο- λύκειο, πήγαινα μπαλέτο , μοντέρνο- παραδοσιακούς χορούς , κολυμβητήριο και αρμόνιο για ένα διάστημα αλλά από όταν ξεκίνησα το γυμνάσιο δε είχα πολύ χρόνο και κόπηκαν όλες οι ελεύθερες δραστηριότητες και τις λιγοστές φορές που είχα μου άρεσε η τηλεόραση , το cinema οι βγαίναμε έξω με τους γονείς μου και πηγαίναμε σε εστιατόρια, καφετέριες

Σ- Έβγαινες συχνά έξω με τους γονείς σου

Ε- Τουλάχιστον δυο φορές τη βδομάδα

25)Σ-Οικονομικά θα έλεγες ότι συμβάδιζες με το μέσο όρο της τάξης σου ;

Ε-Ναι, ναι, δημοτικό ίσως και σε καλύτερη θέση , γυμνάσιο-λύκειο παρόμοια αλλά πηγαίνοντας στο Πανεπιστήμιο σε κατώτερη θα έλεγα από τους υπόλοιπους γιατί από τότε ξεκίνησαν και τα οικονομικά προβλήματα.

Σ- Επηρέασε όλο αυτό τη στάση σου απέναντι στα υπόλοιπα παιδιά

Ε- Την στάση μου όχι αλλά την αυτοεκτίμησή μου ναι , αισθανόμουν άσχημα του τύπου γιατί να μπορεί η τάδε να παραγγείλει ότι θέλει και εγώ να κοιτάω το πορτοφόλι μου πόσο κοστίζει για να το παραγγείλω, το θεωρούσα αδικία

26)Σ- Ποια η σχέση σου με τους εργοδότες. Σε πληρώνουν κανονικά ;

Ε- Η σχέση μου είναι καλή με τους εργοδότες μου, στα ιδιαίτερα κανονικά πληρώνομαι καθημερινά , στο φροντιστήριο από πιο πριν κιόλας από τις αρχές του μήνα μας προ πληρώνει το μισό μήνα και το άλλο μισό στο τέλος , στη ΜΚΟ που εργάζομαι μας πληρώνουν μετά από δυο μήνες. Μένουμε δυο μήνες απλήρωτοι και σε συνδυασμό ότι δεν παίρνουμε και ένσημα δεν είναι και ότι καλύτερο . Τώρα ας πούμε που θα δουλέψω τον Ιούνιο μας είπε ότι δεν έχει λεφτά και θα πληρωθούμε το Σεπτέμβρη

27) Σ- Ωραία, τώρα θα μπορούσατε να μου πείτε που ξοδεύεται συνήθως τα χρήματά σας. Είναι αρκετά για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών;

Ε- Ναι θεωρώ πως είναι αρκετά για όλες μου τις ανάγκες αυτή τη στιγμή δηλαδή μπορώ με αυτά τα λεφτά που βγάζω και να κάνω την προσωπική μου θεραπεία και ο κάθε ψυχολόγος οφείλει, πρέπει αν θεωρεί τον εαυτό του σωστό ψυχολόγο να έχει κάνει την προσωπική του θεραπεία. Με τα λεφτά που βγάζω μπορώ και πληρώνω και την ψυχολόγο μου και τη σχολή μου αλλά γράφτηκα και σε ένα άλλο σεμινάριο όπου είναι άλλοι 2 μήνες και πληρώνω και αυτό , πληρώνω την κάρτα των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς , τη ζούμπα μου που είναι 30 ευρώ το μήνα και έχω και λεφτά για τα προσωπικά μου έξοδα και μου μένουν και λεφτά στην άκρη. Βέβαια, δεν μου περισσεύουν αρκετά ώστε να πω ότι μετά από ένα χρόνο θα έχω κάποια λεφτά στην άκρη να ανοίξω ένα γραφείο , να κάνω ένα γάμο με τη σχέση μου, δηλαδή δεν μου μένουν λεφτά τόσα ώστε να σχεδιάσω κάτι μακροπρόθεσμο και τόσο σημαντικό όπως ένας γάμος ή ένα γραφείο.

28) –Σ Ποια είναι η άποψή σας για τα επιδόματα του κράτους, έχετε πάρει στο παρελθόν και πιστεύετε ότι σας έχουν βοηθήσει;

Ε- Ναι έχω βοηθηθεί θεωρώ πως ήταν αρκετά. Πήρα πέρσι επίδομα ανεργίας γιατί εργαζόμουν στο φροντιστήριο μέχρι το Μάιο και πήγα στον ΟΑΕΔ πήρα επίδομα όπου

ήταν και περισσότερα από ότι έβγαζα στο φροντιστήριο το μήνα και τα έπαιρνα Ιούνιο, Ιούλιο, Αύγουστο και το Σεπτέμβρη που το ξανάρχισα σταμάτησα το επίδομα. Αν και μου μείωσε κατά πολύ τις ώρες το φροντιστήριο και δεν νομίζω φέτος να μπορέσω να πάρω επίδομα, περιμένω την απάντησή τους.

Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά

Ηλικία : 29

Φύλο: άνδρας

Τόπος Καταγωγής : Αθήνα, Ελλάδα

Οικογενειακή κατάσταση : Άγαμος

Μορφωτικό επίπεδο του ίδιου και της οικογένειάς του : Απόφοιτος λυκείου με ένα πτυχίο ΙΕΚ, η αδελφή μου είναι φοιτήτρια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η μητέρα μου απόφοιτη λυκείου και ο πατέρας μου απόφοιτος λυκείου στο εξωτερικό-Καναδά

Εισόδημα : 5000 ευρώ το χρόνο περίπου ανάλογα τις ώρες

1)Σ-Ωραία θα ήθελα να μου πείτε τι σπουδάσατε και ποια ήταν η πρώτη σας επιλογή σύμφωνα με το μηχανογραφικό σας

Ε- Η πρώτη μου επιλογή ήταν σχολές θεωρητικών επιστημών και τελικά σπούδασα δίκτυα υπολογιστών. Αν και δεν θυμάμαι καλά η πρώτη μου επιλογή ήταν αρχαιολογία και ιστορία στο μηχανογραφικό

2)Σ-Θέλω να μου πείτε πρώτα από όλα πως θα χαρακτηρίζατε τον εαυτό σας στο σχολείο, σαν ένα καλό, μέτριο μαθητή , τι;

Ε- Μέτριο θα έλεγα

3)Σ- Πως θα περιέγραφες τις σχέσεις με τους άλλους συμμαθητές σου, κοινές απόψεις είχατε ή συγκρουσιακές και σε ποια θέματα ;

Ε- Στα περισσότερα είχαμε κοινές απόψεις γιατί όταν φοιτούσα στο σχολείο εγώ δεν υπήρχαν όλα αυτά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Υπήρχε ένα πιο ανεπτυγμένο επίπεδο ανθρώπινης επαφής , θα έλεγα, και με τον καθένα ξεχωριστά αλλά και με το σύνολο σαν κοινωνικό σύνολο του μικρόκοσμου του σχολείου.

Σ- Δηλαδή σε κανένα σημείο δεν είχατε διαφορετικές – συγκρουσιακές απόψεις για κάποιο ίσως κοινωνικό ή πολιτικό ζήτημα

Ε- Ποδοσφαιρικά μόνο αν θα μπορούσαμε να το πούμε έτσι και μουσικά, δηλαδή άλλοι ήταν οι σκυλάδες, οι μεταλάδες ή οι ροκάδες μέχρι αυτό το σημείο. Τότε το σχολείο δεν ήταν ένας έντονα πολιτικοποιημένος χώρος αν εξαιρέσουμε κάποιες ομάδες προσυλλιστικού χαρακτήρα

4)Σ- Παρατηρούσες στο σχολείο γενικότερα διακρίσεις σε κάποιους συμμαθητές σου λόγω κάποιου χαρακτηριστικού τους, αν ναι πες μου και ένα παράδειγμα

Ε- Όπως και να το δούμε σε ένα μικρόκοσμο του σχολείου δεν έπαιζε ρόλο η καταγωγή του άλλου όσο η εμφάνιση η «φλόρικη» που λένε κάποιοι. Ήταν περισσότερο κατά πόσο διέφεραν από το σύνολο και όχι αν ήταν μαύρος ή κίτρινος

Σ- Δηλαδή δεν θα επηρέαζε αν για παράδειγμα κάποιος ήταν Αλβανικής καταγωγής

Ε- Όχι δεν επηρέαζε σε τέτοιο βαθμό ώστε να πούμε ότι δεν κάνουμε παρέα κάποιον επειδή είναι Αλβανικής καταγωγής, περισσότερο ας πούμε μπορούσαμε να μην κάνουμε παρέα κάποιον επειδή δεν έκανε μπάνιο παρά επειδή ήταν Αλβανικής καταγωγής, μερικές φορές όμως τύχαινε να είναι και το ίδιο άτομο.

5)Σ- Πότε κάνατε τις πρώτες σκέψεις για το τι επάγγελμα θα ακολουθούσατε και τι έπαιξε ρόλο σε αυτό. Σας βοήθησε κάποιος φορέας ή το οικογενειακό-φιλικό περιβάλλον

Ε-Πιστεύω ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα με όλα του τα ψεγάδια μόνο και μόνο επειδή σου δίνει ένα ευρύ φάσμα εγκυκλοπαιδικών γνώσεων και σου δίνει σχεδόν όλα τα μαθήματα που θα μπορούσες να διδαχθείς σε γενική παιδεία άλλο που αργότερα θεωρείται δεδομένο ότι θα πρέπει να εξεταστούμε και σε αυτά, σου δίνει την επιλογή να διαλέξεις πεδίο, δηλαδή, υπάρχουν τα μαθήματα, φυσικής, χημείας για όλους που είναι σε πολύ πιο ανεπτυγμένο επίπεδο από το εξωτερικό, υπάρχουν και τα μαθηματικά και οι θεωρητικές επιστήμες πάντα, οπότε μπορείς λίγο πολύ να έχεις μια πρώτη εικόνα για το τι σου αρέσει να κάνεις. Σαφώς και είχαμε μάθημα προσανατολισμού αλλά όταν βλέπεις που έχεις φυσική κλίση, βλέπεις ότι μπορείς να διαβάσεις το μάθημα της ιστορίας ή των κειμένων και αποδίδεις καλά ξέρεις ότι αυτόματα σου αρέσει κάτι από το θεωρητικό κομμάτι, ενώ αν είσαι καλός φυσική- χημεία είσαι καλός του θετικού και πάει λέγοντας

Σ- Το κατανοώ αυτό αλλά θα ήθελα να μου πείτε πια ήταν η πρώτη –πρώτη σας σκέψη για το τι επάγγελμα θα ακολουθήσετε άσχετα αν το κάνατε η όχι

Ε- Θα έλεγα πρώτη δημοτικού αστροναύτης (γελάει) αλλά αυτό δεν είναι η απάντηση. Η πρώτη μου ολοκληρωμένη εικόνα παρήλθε κάπου στη δευτέρα- τρίτη γυμνασίου, εφόσον είχαμε αρχίσει να διδασκόμαστε Ιλιάδα και Οδύσσεια θαρρώ ότι τα μαθήματα αυτά δεν θα έπρεπε να αφαιρεθούν ποτέ από τα σχολεία. Μπαίνει το μυαλό σου σε μια ανάλυση διαφορετική, δηλαδή μαθαίνεις, βλέπεις που βαδίζει το θεωρητικό κομμάτι αν σε καλύπτει αυτό και είδα ότι μπορεί να είμαι πιο αποδοτικός στην χρήση του προφορικού λόγου και γραπτού και ότι μου άρεσαν πολύ περισσότερο τα γράμματα από τους αριθμούς. Σε αυτό το κομμάτι επέλεξα σιγά σιγά την Ιστορία και Αρχαιολογία γιατί μου άρεσε άλλο που αργότερα κατάλαβα ότι στην Ελλάδα παρόλη την ιστορία που έχουμε δεν γίνεται συστηματική δουλειά. Μου άρεσε να διαβάζω κεφάλαια μπροστά γιατί με ενδιέφερε το θέμα άσχετα αν εξεταζόμασταν ή όχι το βιβλίο της ιστορίας ήταν

αυτό που διαβάζαμε ολόκληρο, μόνο και μόνο αυτό το γεγονός έπρεπε να μου ξέρεις είσαι καλός σε αυτό το κομμάτι πρέπει να ασχοληθείς, ίσως βοήθησε και το γεγονός ότι έχω καλή μνήμη.

6)Σ-Θεωρείτε ότι η μόρφωση παίζει ρόλο στην επιτυχία και στην εργασία σήμερα;

Ε- Όχι δεν παίζει απολύτως κανένα ρόλο απλά είναι η πρώτη εικόνα , όπως όταν καλούμε έναν άνθρωπο και το πρώτο συμπέρασμα βγαίνει από την εξωτερική του εμφάνιση στην τροπή που θέλουμε να πάρει η σχέση μας μαζί του έτσι και αυτό. Είναι αυτό η πρώτη επαφή, δηλαδή ένα πτυχίο μπορεί να σου αποδείξει ότι ξέρεις να κάνεις κάτι αλλά δεν μπορεί να αποδείξει εάν είσαι καλός σε κάτι λόγω του πως γίνεται η δουλειά στα πανεπιστήμια. Είναι αυτό αν κόβει το μάτι σου ή αν έχεις οικονομικούς πόρους από πίσω να μπορείς να κάνεις κάτι κάποια στιγμή επειδή έχεις οξυδέρκεια να δεις στη σωστή στιγμή με τη σωστή επένδυση τότε θα πας μπροστά απλά κάποιοι άνθρωποι μπορούν να φτάσουν πιο εύκολα λόγω ενός πτυχίου που έχουν πάρει γιατί τους αποδεικνύει πιο εύκολα ότι μπορούν να κάνουν κάτι και επομένως να εργαστούν σε αυτό το κάτι.

7)Σ- Ωραία επομένως τώρα πάμε στην επόμενη ερώτηση, ποια είναι η άποψή της οικογένειάς σου για αυτό που λέμε γυναικεία- ανδρικά επαγγέλματα σήμερα; Για παράδειγμα το επάγγελμα του δικηγόρου ή ταξιτζή που θεωρούνταν καθαρά ανδρικό επάγγελμα ή κάποιο χειρωνακτικό(απάντησε και την 11 για το πια είναι η δική του άποψη)

Ε- Η οικογένεια μου δεν έχει κάποια ιδιαίτερη σχέση στα γυναικεία- ανδρικά επαγγέλματα, όλα τα επαγγέλματα μπορούν να γίνουν και από τους δυο το θέμα είναι αν κάποια πρέπει να γίνονται για άλλους λόγους π.χ. όταν βλέπεις μια γυναίκα όπως είπες και εσύ να οδηγά ταξί σκέφτεσαι άμα της τύχει κάτι πως θα μπορέσει να αντιδράσει , οπότε πρέπει να το κάνει;

Σ- Τι εννοείτε να της τύχει κάτι

Ε- Δεν θα πω το προφανές να την κλέψουν με οποιονδήποτε τρόπο θα πω ότι ο ταξιτζής- ο οδηγός φέρνει ευθύνη για τους επιβάτες του και μια γυναίκα έχει τη σωματική δύναμη να βγει από ένα όχημα να τραβήξει τους επιβάτες έξω αν χρειαστεί, αυτό είναι το ερώτημα.

8) Σ- Ποια η θέση των γονιών σας στην επιλογή του συγκεκριμένου αντικειμένου που επέλεξες να σπουδάσεις. Είχαν ίδια ή διαφορετική άποψη από την δική σου και γιατί;

Ε- Είχαν παρόμοια άποψη μαζί μου και με βοήθησαν σε αυτή την επιλογή γιατί σπούδασα δίκτυα που ήταν και είναι μια αναπτυσσόμενη τεχνολογία , είναι κάτι στο οποίο είμαι καλός οπότε βοήθησε αρκετά αυτό απλά όταν δούλεψα στον κλάδο αυτό είδα ότι δεν με καλύπτει , δεν με γεμίζει σαν άνθρωπο, και εφόσον έχω τη δυνατότητα με βοηθούν τώρα να άνω κάτι πιο διαφορετικό ώστε να είμαι κοντά σε αυτό που ήθελα εξ αρχής

9) Σ- Ποιόν θα χαρακτηρίζες πιο απαιτητικό και ποιόν πιο αυστηρό τον πατέρα σου , τη μητέρα σου και γιατί;

E- Τον πατέρα μου σαν συνολική προσωπικότητα είναι πιο αυστηρός σε κάθε περίπτωση.

10)Σ- Επομένως, θεωρείς ότι η οικογένειά σου έπαιξε ρόλο στην διαπαιδαγώγηση που έχεις σήμερα και αν ναι σε ποιους τομείς;

E- Προφανώς, η οικογένεια είναι το πρώτο σχολείο και το μεγαλύτερο σχολείο γιατί ό τι βλέπουμε μέσα στην οικογένεια έχουμε την τάση να το επαναλαμβάνουμε, οπότε η οικογένειά μου με βοήθησε στις αρχές και στις πεποιθήσεις που έχω πάρει. Θεωρώ ότι δεν έχουν πράξει κάτι λάθος

12)Σ-Ωραία, θα μπορούσες να μου πεις ποια είναι η δουλειά σου στην Ελλάδα και πως τη βρήκες;

E- Εργάζομαι σε μια εταιρεία ντεμί part-time , ημιαπασχόληση βασικά , κάνω το IT στην εταιρεία αυτή είναι εν μέρει στον τομέα που έχω σπουδάσει

Σ- IT?

E- Υποστήριξη στα υπολογιστικά συστήματα, την βρήκα αυτή την εργασία από site εύρεσης εργασίας.

13)Σ- Θα μπορούσατε να μου πείτε τώρα τι δουλειές έχετε κάνει συνολικά και γιατί τις επιλέξατε ;

E- Υπήρχαν οικογενειακές επιχειρήσεις όπου από μικρή ηλικία πήγαινα και βοηθούσα με όποιον τρόπο μπορούσα .

Σ- Τι ακριβώς οικογενειακές επιχειρήσεις

E- Ένα κατάστημα πώλησης ρούχων και ένα που πουλούσε σκάφη

14) Σ- Σκέφτεστε να κάνετε άλλη δουλειά ; Ποια θεωρείτε για εσάς καλή δουλειά και ποια θα θέλατε να έχετε

Προφανώς και θα ήθελα να ήμουν πρόεδρος μιας πολυεθνικής εταιρείας αλλά αυτό δεν είναι εφικτό. Δουλειά την οποία έτσι θα ήθελα να κάνω θα ήταν στέλεχος διοίκησης επιχειρήσεων με νομική κατάρτιση από τη στιγμή που έτσι και αλλιώς από Σεπτέμβρη θα ξεκινήσω.

15) Σ- Στην τωρινή σου δουλειά ποια τα καθήκοντα, το ωράριο και ο μισθό σου. Είσαι ικανοποιημένος;

E- Επειδή είναι μεγάλη εταιρεία εκτός εάν δεν έχουμε κάποια προγραμματισμένη συντήρηση των συστημάτων το ωράριο είναι αρκετά ευέλικτο και είναι ένας λόγος που βρίσκομαι εκεί. Τα καθήκοντά μου όπως είπα είναι να διασφαλίζω τη σωστή λειτουργία των υπολογιστικών συστημάτων της εν λόγω εταιρείας. Ο μισθός είναι ανάλογα με την ώρα που εργάζομαι και πλέον είναι ο κατώτατος.

Σ- Είστε ικανοποιημένος από όλο αυτό

E- Σαφώς και δεν είμαι , όπως έχει προέλθει η κρίση δεν υπάρχουν καινούριες εταιρείες να κάνεις κάποιο project κατασκευής , υπάρχουν μόνο οι συντηρήσεις , στο δικό μου κλάδο σε αυτόν που είμαι τώρα είναι το στήσιμο στην ουσία είναι σαν να

φτιάχνεις ένα κτίριο, όπως κάνεις τη δόμηση από την αρχή εκεί καθορίζεται και η συνέχειά του αν θα είναι προβληματικό ή λειτουργικό και καμία εταιρεία δεν πρόκειται να προβεί σε πλήρη αναδόμηση των συστημάτων της τουλάχιστον για την επόμενη 20 ετία. Φεύγοντας οι παλιές εταιρείες δεν υπάρχουν νέες να τις αντικαταστήσουν, οι υπόλοιπες όπως σας είπα έχουν φτιάξει μια υποδομή με αλλαγές συγκεκριμένων τμημάτων που μένουν στάσιμα έτσι μπαίνουμε σε ένα κομμάτι της συντήρησης που αυτό κόβει την ουσία όλη της δουλειάς μου.

16)Σ- Θα μπορούσατε να μου περιγράψετε μια μέρα στη δουλειά σας

Ε- Πηγαίνεις στη δουλειά σου, κάθεσαι στον υπολογιστή σου, μπαίνεις στο σύστημα προφανώς και σου έρχονται οι βλάβες. Οι βλάβες είναι χωρισμένες σε τρεις κατηγορίες, στις απλές με δυνατότητα επιδιόρθωσης 5 ημερών, στις βλάβες που είναι πιο σημαντικές και χρειάζονται υποκατάσταση εντός της ημέρας και στις άμεσες που είναι πολύ σημαντικές και χρειάζεται το ταχύτερο δυνατό αποκατάσταση. Ανάλογα με το φόρτο εργασίας καθορίζεται και το πρόγραμμά σου όταν οι βλάβες καθορίζονται στην ώρα τους δεν έχουμε φόρτο εργασίας

17) Σ- Στη δουλειά που βρίσκεστε αυτή τη στιγμή ασφαλίζεστε?

Ε- Βεβαίως

18)Σ- Ανήκεις σε κάποιο σωματείο ή γενικά σε κάποια συλλογική οργάνωση λήψεως αποφάσεων και αν ναι σε τι θεωρείς ότι σε έχει βοηθήσει;

Ε- Όχι δεν ασχολούμαι γιατί όπως σας είπα δεν είναι κάτι που θέλω να κάνω για πολύ ακόμα οπότε θα θεωρούσα λίγο ως πολύ το να ξεκινήσω να ασχολούμαι με κάτι που σε μικρό χρονικό διάστημα δεν θα έχω το χρόνο ούτε και τη θέση για να συνεχίσω να το κάνω.

19)Σ- Σας αρέσει η δουλειά σας; Ποια τα θετικά και ποια τα αρνητικά;

Ε- Προφανώς και μου αρέσει μέχρι κάποιο βαθμό γιατί είναι κάτι που επέλεξα να κάνω απλά όταν πρώτα από όλα, με ενοχλεί ότι δεν μπορώ να φτιάξω ένα καινούριο έργο ή δεν μπορώ να συμμετάσχω στην κατασκευή ενός μεγάλου έργου με ενοχλεί αυτό περισσότερο από όλα και ότι υπάρχει μια στασιμότητα και αυτό που μου αρέσει είναι ότι βοηθά πολύ η δυνατότητα άμεσης επίλυσης δηλαδή σε κρατά σε μια εγρήγορση, σου δίνει τη δυνατότητα να σκέφτεσαι γρήγορα και να εργάζεσαι ως ένα σύνολο μια ομάδα, ως μια αθλητική ομάδα επιτρέψτε μου να πω, με ένα συντονισμό και μια αμεσότητα για να πετύχει το άμεσο αποτέλεσμα

20)Σ- Ποιο θεωρείς το πιο σημαντικό κατά τη δικιά σου άποψη που πρέπει να υπάρχει σε ένα εργασιακό περιβάλλον για να αισθάνεται κανείς ικανοποίηση;

Ε- Συνεργασία πάνω από όλα πρέπει να υπάρχει, σεβασμός, κατανόηση φόρτου εργασίας και διαμερισμού του φόρτου, τουλάχιστον στον δικό μου τομέα. Παρότι στο ίδιο τμήμα υπάρχουν άλλες ειδικότητες για άλλα πράγματα. Ένας web developer για να γίνω πιο συγκεκριμένος που έχουμε στη δουλειά όταν έχουμε πολλές βλάβες ενώ η δουλειά του είναι να συντηρεί και να ενημερώνει τη σελίδα συνέχεια, μπορεί κάλλιστα όπως και το έχει πράξει ο άνθρωπος να μας βοηθήσει σε βλάβες εντός της εταιρείας

ώστε να έχουμε μικρότερο φόρτο εργασίας και να μην μας χτυπήσουν βλάβες , έχουμε timelines όπως σας είπα , και με βάση αυτό παίρνουμε και ποσοστό, το τμήμα μας αξιολογείται για το αν τις έχει λύσει τις βλάβες που έχουμε μέσα στο συγκεκριμένο χρονικό περιθώριο, οπότε ουσιαστικά ο άνθρωπος βοηθά και εμάς.

21) Σ- Θεωρείτε ότι σέβονται την εκπαίδευσή σας και ανταποκρίνεται η δουλειά σας στα προσόντα σας ;

Ε-Όχι γιατί υπάρχουν πολλοί χρήστες ακόμη που είναι ανίδεοι με τους υπολογιστές, όταν σε αποκαλεί κάποιος τρελό επιστήμονα μόνο και μόνο επειδή ξέρεις να φτιάχνεις ένα υπολογιστή όσον και να ναι δεν είναι ότι πιο ωραίο θες να ακούσεις ακόμη και εάν το λέει με όλη την καλή διάθεση και πρόθεση που θα μπορούσε να έχει .Θεωρώ ότι μας λένε κομπιουτεράκιδες όλους , έχουμε πάρα πολλές ειδικότητες στον τομέα των υπολογιστών, οι οποίες πολλές φορές είναι μακριά η μια από την άλλη, δηλαδή ένας προγραμματιστής ας πούμε μπορεί να μην έχει ιδέα για το πώς φτιάχνεται hardware ένα σύστημα. Το να θεωρούν επειδή έχεις ένα πτυχίο πληροφορικής τα ξέρεις να τα κάνεις όλα, πρώτα από όλα δεν συνεπάγεται αυτό και δεν υπάρχει ο διαχωρισμός αυτό .

Σ- Επομένως σας βάζουν να ασχοληθείτε και με πράγματα που δεν είναι της ειδικότητάς/ πτυχίου σας

Ε- Στο δικό μου τμήμα υπάρχει κατανόηση δεν τίθεται το θέμα αυτό ιδιαίτερα σε άλλα όμως εξωτερικά γραφεία είναι συχνό το φαινόμενο ή σε κάποιο άλλο τμήμα ας πούμε.

22) Σ- Οι σχέσεις σας με τους συναδέλφους και τους εργοδότες θα τις υποστηρίζατε φιλικές ή ανταγωνιστικές

Ε- Κοιτάζτε πάντα υπάρχει ο ανταγωνισμός ποιος μπορεί να λύσει ένα πρόβλημα, γιατί είναι πάνω από όλα θέμα status πάνω στο τμήμα γιατί αν κάποιος δεν μπορεί να λύσει κάτι και φωνάζει κάποιους άλλους αυτόματα παραγκωνίζεται αλλά υπάρχει και το κομμάτι της βοήθειας και συνεννόησης τουλάχιστον σε επίπεδο ομοίων συναδέλφων , δηλαδή να συζητήσουμε αν δούμε μια βλάβη που δεν είναι συνηθισμένη , μπορούμε να πούμε σήμερα μου έτυχε αυτό θα γράψουμε ένα κειμενάκι λέγοντας για να ξέρουν και οι επόμενοι το πρόβλημα και πώς να το επιλύσουν . Εμείς στο τμήμα έχουμε καλή συνεργασία γιατί έτσι βοηθά να τελειώνει ο φόρτος εργασίας πολύ πιο εύκολα

23)-Σ οι γονείς σου εργάζονται ; Τι δουλειές έχουν κάνει στο παρελθόν

Ε- Αυτή τη στιγμή όχι. Διατηρούσαν επιχειρήσεις, στον εμπορικό κλάδο κυρίως από ρούχα ως σκάφη

24)Σ- Όταν πήγαινες σχολείο ποια ήταν τα ενδιαφέροντά σου και πως προτιμούσες να περνάς τον ελεύθερο χρόνο σου σπίτι ή έξω .

Ε-Κοιτάζτε τότε και να θέλαμε δεν είχαμε να κάνουμε κάτι εντός σπιτιού οπότε καταφεύγαμε συνήθως έξω εκτός και αν ο καιρός δεν το επέτρεπε. Πιο μικροί βγαίναμε στην πλατεία- γήπεδο για να παίζουμε και πιο μετά σε πάρκα να καθόμαστε με κάποιο ραδιόφωνο να ακούμε μουσική και να κάνουμε ανούσιες συζητήσεις φιλοσοφικού χαρακτήρα(γελάει) και πιο μετά σε καφετέριες και διάφορους χώρους διασκέδασης

25)Σ-Οικονομικά θα έλεγες ότι συμβάδιζες με το μέσο όρο της τάξης σου ;

E- Ήμουν πολύ πάνω από το μέσο όρο της τάξης μου

26)Σ- Ποια η σχέση σου με τους εργοδότες αυτή τη στιγμή. Σε πληρώνουν κανονικά ;

E- Πληρώνουν κανονικά . Επειδή είναι εταιρεία τους άμεσους εργοδότες μας δεν τους γνωρίζουμε(γελάει).

27) Σ- Ωραία, τώρα θα μπορούσατε να μου πείτε που ξοδεύεται συνήθως τα χρήματά σας. Είναι αρκετά για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών;

E- Κοιτάζτε, από τη φύση του ο άνθρωπος δεν είναι ποτέ ικανοποιημένος με τίποτα , θέλει πάντα το κάτι παραπάνω , τώρα επειδή δεν έχω κάποια άλλα έξοδα έχω μόνο τα δικά μου προσωπικά έξοδα λόγω το ότι σπίτι δικό μου έχω , δεν είμαι ικανοποιημένος προφανώς αλλά αυτά τα χρήματα μου δίνουν τη δυνατότητα να κάνω κάποια μικρά ταξιδάκια και κυρίως οδικά και για πολύ προσωπικές ανάγκες.

28) Σ- Ποια είναι η άποψή σας για τα επιδόματα του κράτους, έχετε πάρει στο παρελθόν και πιστεύετε ότι σας έχουν βοηθήσει;

E- Ποια? Δεν έχω πάρει και θεωρώ ότι τα κριτήρια που έχουν είναι μη ρεαλιστικά. Υπάρχουν πολλοί άνθρωποι συνάδελφοί μου που το είχαμε συζητήσει αυτό , πληρωνόμαστε πλέον ωρομίσθια σύμβαση είναι πολύ πιο δύσκολα να καταφέρεις να μαζέψεις αυτά τα ένσημα που χρειάζεται σε περίπτωση που το χρειαστείς.

Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά

Ηλικία : 25

Φύλο: Γυναίκα

Τόπος Καταγωγής :Κρήτη, Ελλάδα

Οικογενειακή κατάσταση : Άγαμος

Μορφωτικό επίπεδο του ίδιου και της οικογένειάς του : έχει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών, οι γονείς έχουν τελειώσει το λύκειο

Εισόδημα : 400 ευρώ το μήνα περίπου

1) Σ- Ξεκινάμε στην πρώτη λοιπόν ενότητα, πρώτα από όλα ποια ήταν η πρώτη σου επιλογή για το τι θα σπουδάσεις τελειώνοντας το σχολείο και τι τελικά σπούδασες;

E- Πολιτικές Επιστήμες είχα ως πρώτη επιλογή και αυτό σπούδασα

2) Σ- Θέλω να μου πείτε πρώτα από όλα πως θα χαρακτηρίζατε τον εαυτό σας στο σχολείο, σαν ένα καλό, μέτριο μαθητή , τι;

Ε- Μέτριο προς καλό μαθητή

3) Σ- Πως θα περιέγραφες τις σχέσεις με τους άλλους συμμαθητές σου, κοινές απόψεις είχατε ή συγκρουσιακές και σε ποια θέματα ;

Ε-Σε όλα τα επίπεδα είχαμε συγκρουσιακές σχέσεις γιατί ήταν άλλο το εκπαιδευτικό επίπεδο της οικογένειάς μας , το πραγματικό επίπεδο, το υπόβαθρο που έχει ο καθένας. Στο σχολείο είχαμε άτομα άλλου επιπέδου πιο κάτω από το δικό μου και δεν μπορούσες εύκολα να έρθεις σε επικοινωνία , άλλες ήταν οι αντιλήψεις και τα ενδιαφέροντα , πάντως θεωρούσαν τον εαυτό τους ότι ανήκαν σε μια ελίτ , ήταν το παιδί του γιατρού, του δικηγόρου, του βουλευτή. Διαφορές έβλεπες και από πλευρά του βουλευτή άλλη αντιμετώπιση για το παιδί του δικηγόρου ή του γιατρού. Πάντα καλοπιάνανε τα παιδιά αυτά, έδειχναν ότι τα στηρίζανε, μπορεί να μην άξιζαν κιόλας τους βαθμούς αυτούς και όμως γιατί είχαν αυτή τη κοινωνική υπόσταση την ανώτερη είχαν άλλη μεταχείριση.

4)Σ- Παρατηρούσες στο σχολείο γενικότερα διακρίσεις σε κάποιους συμμαθητές σου λόγω κάποιου χαρακτηριστικού τους , αν ναι πες μου και ένα παράδειγμα π.χ. έπαιζε ρόλο αν κάποιος ήταν Αλβανικής καταγωγής

Ε- Υπήρχαν κάποιες διακρίσεις αλλά σε σχολεία που δεν ήταν τόσο της ελίτ δεν υπήρχε τέτοιο θέμα . Στο γυμνάσιο πήγαινα σε ένα μέτριο σχολείο όπου εκεί πήγαιναν παιδιά μεταναστών αλλά δεν υπήρχε θέμα, φάνηκε ότι ενσωματώνονταν. Ήταν πολύ ενεργά με πολύ τσαγανό και δεν μου φάνηκε ότι αποκλείνονταν σε κανένα επίπεδο. Απλώς είχαν ίσως κάποιες μαθησιακές δυσκολίες οι «ξένοι» αλλά επειδή ήταν κανονικό σχολείο η πλειονότητα είχε πρόβλημα λίγοι ήταν αυτοί που ξεχώριζαν οπότε δεν φαινόταν και το πρόβλημα. Στο γυμνάσιο οι καθηγητές ήθελαν να στηρίζουν όλα τα παιδιά που ήταν μέτριου επιπέδου , δεν είχαν οι γονείς τα εισοδήματα ή την κοινωνική τάξη για να τα στηρίζουν. Στο λύκειο που πήγα σε σχολείο της ελίτ τα πράγματα ήταν διαφορετικά.

Σ- Ιδιωτικό σχολείο ;

Ε- Δημόσιο ήταν αλλά ήταν όλη η αφρόκριμα , εκεί οι καθηγητές έκαναν διάκριση βοηθούσαν κυρίως τα παιδιά αυτά που ήταν υψηλού εισοδήματος και τα στηρίζαν , τα υπόλοιπα δεν τα στηρίζαν και τα παιδιά άλλης εθνικότητας ντρεπόντουσαν να πουν ότι δεν έχουν λεφτά και είναι από την Αλβανία και παρουσίαζαν ψεύτικα πράγματα για τον εαυτό τους ότι δεν είναι Αλβανοί.

Σ- Επομένως η διάκριση δεν ήταν τόσο λόγω καταγωγής αλλά θα λέγαμε περισσότερο βάση το εισόδημα του καθενός

Ε-Ναι , ναι το εισόδημα ήταν

5)Σ- Πότε κάνατε τις πρώτες σκέψεις για το τι επάγγελμα θα ακολουθούσατε και τι έπαιξε ρόλο σε αυτό. Σας βοήθησε κάποιος φορέας ή το οικογενειακό-φιλικό περιβάλλον

Ε- Όταν ήμουν πρώτη λυκείου και έβλεπα προοπτικές να συνεχίσω , επέλεξα επάγγελμα με βάση τους βαθμούς που έπαιρνα στο σχολείο και έβλεπα ότι κατά μέσο όρο θα μπορούσα να πιάσω αυτά τα μόρια που έπιασα στις πανελλήνιες, από εκεί και πέρα δεν έψαξα να εμβαθύνω στην επαγγελματική αποκατάσταση του επαγγέλματος και της κοινωνικής καταξίωσης της οποίας έχει, γιατί σαν παιδί δεν το σκεφτόμουν έτσι. Η

οικογένειά μου έλεγε πρέπει να κοιτάξεις ένα επάγγελμα που έχει κοινωνική καταξίωση, που έχει ένα καλό εισόδημα, εγώ δεν ήθελα να σπουδάσω κάτι που δεν μου άρεσε μόνο και μόνο για αυτούς τους λόγους, γιατί δεν μπορούσα να το φανταστώ καν , ήθελα να αισθανθώ την ολοκλήρωση μέσα από τις σπουδές , την καλλιέργεια , την μόρφωση και όχι κάτι που θα μου το επέβαλλαν για οικονομικούς λόγους.

6)Σ-Θεωρείτε ότι η μόρφωση παίζει ρόλο στην επιτυχία και στην εργασία σήμερα;

Ε-Σίγουρα παίζει ρόλο, αλλά πιστεύω ότι ένα πτυχίο δεν επαρκεί ,χρειάζονται γενικές γνώσεις και συνδυαστικές στα διάφορα επιστημονικά αντικείμενα. Δεν μπορεί κάποιος άνθρωπος να μπει στα οικονομικά και να μείνει στα οικονομικά , πρέπει να ξεφύγει από αυτά , να δει λίγο και τη νομική πλευρά , την πολιτική πλευρά. Έναν άνθρωπο που θα είναι πολυδιάστατος στο θέμα της εργασίας, διαφορετικά δεν μπορεί να επιβιώσει γιατί ο ανταγωνισμός είναι πολύ μεγάλος και ειδικά από τη στιγμή που εργοδότες θέλουν έναν εργαζόμενο που θα τους καλύψει όλες τις ανάγκες και όχι έναν εξειδικευμένο εργαζόμενο

7)Σ- Ωραία επομένως τώρα πάμε στην επόμενη ερώτηση, ποια είναι η άποψή της οικογένειάς σου για αυτό που λέμε γυναικεία- ανδρικά επαγγέλματα σήμερα; Όπως για παράδειγμα το επάγγελμα του ταξιτζή ή του δικηγόρου

Ε- Εγώ πιστεύω πως δεν έχουν συντηρητική άποψη να πουν α αυτό είναι γυναικείο επάγγελμα ή αυτό είναι ανδρικό. Έχουν μια πιο προοδευτική αντίληψη ως προς τα επαγγέλματα και είναι οι συνθήκες της εποχής που έχουν αλλάξει και πλέον δεν υπάρχουν , δεν υφίστανται οι έμφυλες διακρίσεις.

8) Σ- Ποια η θέση των γονιών σας στην επιλογή του συγκεκριμένου αντικείμενου που επέλεξες να σπουδάσεις. Είχαν ίδια ή διαφορετική άποψη από την δική σου και γιατί;

Ε- Είχαν διαφορετική άποψη από τη δικιά μου , γιατί σαν άνθρωποι που έβλεπαν τις αλλαγές στην αγορά εργασίας και επειδή ζούσαν την αγορά , ήξεραν ότι η αγορά έχει διακρίσεις , ήταν πολύ απαιτητικοί και ήθελαν μια δουλειά για εμένα που θα μου εξασφάλιζε το καλύτερο βιοτικό επίπεδο. Δεν συμφώνησαν και δεν συμφωνούν με τις επιλογές μου αλλά ήθελα να ικανοποιήσω και τις ψυχικές μου ανάγκες και όχι μόνο τις υλικές .

9)Σ- Ποιόν θα χαρακτήριζες πιο απαιτητικό και ποιόν πιο αυστηρό τον πατέρα σου , τη μητέρα σου και γιατί;

Ε- Πιο αυστηρό θεωρώ τον πατέρα μου ίσως επειδή ως επιχειρηματίας και επειδή όλα τα χρόνια δούλεψε , δεν έμεινε έγκυος ποτέ ώστε να μείνει σπίτι και να μεγαλώσει τα παιδιά . Θεωρώ ότι είχε μια άλλη άποψη για τα πράγματα ίσως και επειδή είχε ζήσει στο εξωτερικό , είχε ταξιδέψει και η μάνα μου δεν έχει ταξιδέψει , δεν έχει βγει από τα στενά όρια της οικογένειας εκεί υπήρχε και η μεγαλύτερη αυστηρότητα από τον πατέρα μου να προοδέψω στη ζωή μου και να αποκτήσω εφόδια . Έχει να κάνει με τον πολιτισμό που έχει ο καθένας και βγαίνει στα παιδιά του, σου λέει για παράδειγμα αυτό π.χ μην το κάνεις γιατί βάση της εμπειρίας μου δεν θα σου βγει , κάνε αυτό ή προσπάθησε να βελτιώσεις αυτό , σου διευρύνει τους ορίζοντες

10) Σ- Επομένως, θεωρείς ότι η οικογένειά σου έπαιξε ρόλο στην διαμόρφωση του χαρακτήρα που έχεις σήμερα και αν ναι σε ποιους τομείς;

E- Πιστεύω ότι σε όλους τους τομείς έχω επηρεαστεί πάρα πολύ και το επίπεδό μου το οφείλω στο επίπεδο της οικογένειάς μου, το εκπαιδευτικό και όλες μου τις κλίσεις γιατί μέσα από εκεί τις έχω αναπτύξει. Σε θέματα ηθικής, κοινωνικής υπόστασης, να στέκομαι κοινωνικά, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, ίσως και την κοινωνική ευαισθησία και ίσως το να μην κάνω διακρίσεις στους ανθρώπους με βάση το χρώμα, τη φυλή

11) Σ- Ποιά είναι η δικιά σου άποψη για ανδρικά-γυναικεία επαγγέλματα και πως το τεκμηριώνεις

E- Πιστεύω ότι οι γυναίκες δεν έχουν απαρτίσει όλους τους κλάδους, δεν έχουν δείξει ακόμη τη δυναμικότητά τους, ακόμη υπάρχουν αυτές οι διακρίσεις επειδή όπως είπαμε δεν υπάρχουν γυναίκες να δουλεύουν σε οικοδομή αλλά υπάρχουν γυναίκες αρχιτέκτονες, πολιτικοί μηχανικοί, δεν θα κάνουν δουλειές που χρειάζονται μυϊκή δύναμη και κυρίως εκεί δεν θα δεις Έλληνες αλλά μετανάστες, οπότε υπάρχουν διακρίσεις αν και προσπαθούμε σήμερα να πάψουν να υπάρχουν.

12) Σ-Θα μπορούσες να μου πεις ποια είναι η δουλειά σου στην Ελλάδα και πως τη βρήκες;

E- Μέσα από το οικογενειακό μου περίγυρο την βρήκα, μέσα από γνωριμίες. Δυστυχώς αυτή τη στιγμή που οι κρίση είναι τόσο μεγάλη και η ανεργία των νέων είναι στο 60% είναι πολύ δύσκολο να σε πάρει ένας εργοδότης μπορεί να έχεις δώσει το βιογραφικό σου παντού και να μην βρίσκεις γιατί ζητούν και παράλογα πράγματα εκτός από κάποια κονέ οικογενειακά, φιλικά. Για παράδειγμα, έχουμε δει να ζητούν ανθρώπους για να μοιράσουν φυλλάδια και να ζητούν πτυχίο ξένης γλώσσας proficiency να έχεις, αυτό τη σχέση έχει με το ότι ο άλλος μοιράζει φυλλάδια στο σταθμό του μετρό. Μήπως οι εργοδότες έχουν υπερβολικές απαιτήσεις και ίσως ο γνωστός δεν θα ζητήσει τόσα πολλά, ίσως και να προσαρμοστεί σε κάποιο βαθμό. Μπορεί να μην σου δώσει τόσα πολλά χρήματα αλλά ίσως συμφέρει από το να είναι άνεργος κάποιος και αποκτά ταυτόχρονα αυτή την εμπειρία

Σ- Η δουλειά σου λοιπόν πως είναι ακριβώς

E- Κάνω γραμματειακή υποστήριξη σε ένα δικηγορικό γραφείο

13) Σ- Τι δουλειές έχετε κάνει συνολικά και γιατί τις επιλέξατε ;

E- Στο παρελθόν επέλεξα εργασίες που έκαναν με επικοινωνία, γραμματειακή υποστήριξη στο παρελθόν και εξυπηρέτηση θελοντικά. Τις επέλεξα γιατί θεωρούσα ότι μπορούσαν να μου διευρύνουν τους ορίζοντες όσον αφορά τις επαφές, δεν ήταν μόνο το οικονομικό αλλά και το κομμάτι των γνωριμιών που ήθελα να κατακτήσω

14) Σ- Σκέφτεστε να κάνετε άλλη δουλειά ; Ποια θεωρείτε για εσάς καλή δουλειά και ποια θα θέλατε να έχετε

E- Σίγουρα μια δουλειά πάνω στο αντικείμενό μου, πάνω σε αυτό που έχω σπουδάσει, πάνω σε κάποιον εγκεκριμένο οργανισμό, φορέα, ή κάποιον φορέα που μπορούν να παρθούν αποφάσεις, λήψεως αποφάσεων, πιο εξειδικευμένα για αυτό που επέλεξα για τη ζωή μου, χρησιμοποιώντας όλες τις δυνατότητες των πτυχίων και των γνώσεων μου.

15) Σ- Στην τωρινή σου δουλειά ποια τα καθήκοντα, το ωράριο και ο μισθό σου. Είσαι ικανοποιημένη;

E- Το ωράριο είναι ευρύ , μπορεί να ξεκινά 10 το πρωί που ανοίγει το γραφείο. Κάποιες φορές μπορεί να πρέπει να είμαι και πιο νωρίς να έχω τακτοποιήσει κάποια θέματα.

Σ- Είναι μερικής απασχόλησης?

E- Είναι full-time και μερικές φορές μπορώ να πω ότι δεν κάνεις δωρο , ξέρεις ότι θα φύγεις πολύ αργά το βράδυ γιατί ο δικηγόρος σε χρειάζεται εκεί ανα πάσα ώρα και στιγμή και ξέρεις ότι δεν θα σου δώσει περισσότερα χρήματα για αυτό. Δεν ικανοποιούμε από αυτό , για αυτό ψάχνω κάτι πάνω στο αντικείμενό μου, κάτι που εργοδοτικά θα είναι καλύτερο , απλώς αυτή τη στιγμή προσπαθώ να πάρω εργασιακή εμπειρία και δεν είναι και η καλύτερη επιλογή που μπορώ να κάνω αλλά είναι μέχρι να βρω το κάτι καλύτερο, να γνωρίσω ανθρώπους, να συστηθώ σε άλλους ανθρώπους και να βρω αυτό το οποίο θέλω

16)Σ- Θα μπορούσες να μου περιγράψεις μια μέρα στη δουλειά σου

E- Πηγαίνεις 9 ώρα στο γραφείο, ετοιμάζεις τα πράγματα, είσαι έτοιμος να υποδεχθείς τους πελάτες , μετά από λίγη ώρα έρχεται ο δικηγόρος τον ενημερώνεις για τα προβλήματα που υπάρχουν , σε ενημερώνουν και εκείνοι για το τι θα γίνει σήμερα , θα μείνεις στο γραφείο ή θα πας μαζί τους στα δικαστήρια , να κρατάς όλους τους φακέλους , μετά θα πρέπει να σηκώνεις μονίμως τα τηλέφωνα και να ενημερώνεις τους πελάτες για το πότε μπορούν να συναντήσουν τη δικηγόρο. Είναι βέβαια, η αρχειοθέτηση όλων των εγγράφων, όλη αυτή η διοίκηση που πρέπει να γίνει ώστε να λειτουργεί νορμάλ, η δαχτυλογράφηση γιατί πολλά αρχεία πρέπει να δαχτυλογραφηθούν και αυτό είναι πολύ επίπονη διαδικασία .

17)Σ- Σε ασφαλίζουν?

E- Δεν με ασφαλίζουν απλώς μου δίνει τον κατώτατο μισθό ανασφάλιστα. Η λογική του συγκεκριμένου προσώπου είναι ότι δεν θέλω να έχω άλλες ευθύνες να συναναστραφώ με τον ΟΑΕΔ , δεν θέλουν να έχουν έξοδα θέλουν να έχουν περισσότερο κέρδος

18)Σ- Ανήκεις σε κάποιο σωματείο ή γενικά σε κάποια συλλογική οργάνωση λήψεως αποφάσεων και αν ναι σε τι θεωρείς ότι σε έχει βοηθήσει ;

E- Σε πολιτικό φορέα θεωρώ ότι έχω πάρει κάποιες εμπειρίες και κάποιες γνωριμίες μέσα από αυτή την οργάνωση αλλά δεν θεωρώ ότι στο θέμα εύρεσης εργασίας μπορούσαν να με βοηθήσουν. Είμαι απλά στο σύλλογο του πτυχίου μου αυτή τη στιγμή όχι κάτι παραπάνω

19)Σ- Σας αρέσει η δουλειά σας ; Ποια τα θετικά και ποια τα αρνητικά ;

E- είναι ο φόρτος εργασίας και ότι δεν έχει καλές απολαβές. Τα θετικά είναι έρχεσαι σε επαφή με ανθρώπους , κάνεις γνωριμίες και διασυνδέσεις μπορώ να πω . Βλέπεις κάποιον σε ένα γραφείο , τον γνωρίζεις , τον εξυπηρετείς , τον ξανά συναντάς κάπου , δεν ξέρει πόσα παίρνεις και τι δουλειά μπορείς να κάνεις σε ένα γραφείο. Μέσα από συναναστροφή με άλλους ανθρώπους , βλέπεις και άλλα πράγματα είναι και η κοινωνική εμπειρία πάνω σε θέματα αχ τι έκανε ο άλλος , πως το διαχειρίστηκε , ποιά η

ζωή του άλλου, παίρνεις ιδέες. Όχι μόνο να είσαι καλός εργαζόμενος αλλά διευρύνονται οι ορίζοντές σου πάνω στο τι έχουν κάνει οι άλλοι άνθρωποι, οι ιδέες και επηρεάζονται κιόλας θετικά ή αρνητικά

20)Σ- Ποιο θεωρείς το πιο σημαντικό κατά τη δικιά σου άποψη που πρέπει να υπάρχει σε ένα εργασιακό περιβάλλον για να αισθάνεται κανείς ικανοποίηση ;

Ε- Πιστεύω ότι αυτό που μετράει πάρα πολύ είναι να υπάρχει ένα άλλο άτομο και να πρέπει να συνεργαζόμαστε γιατί είναι πάρα πολλά αυτά που πρέπει να κάνω και πρέπει να τα βγάλω μόνη μου εις πέρας . Είναι αυτό η τσιγκουνιά του εργοδότη , τα φορτώνει όλα σε έναν εργαζόμενο και δεν θέλει να πάρει άλλον, μας ξεζουμίζουν

Σ- Και όχι μόνο αυτό αλλά σε βάζουν να κάνεις και πράγματα τα οποία δεν είναι κατά αποκλειστικότητα η δουλειά σου ή το αντικείμενό σου

Ε- Ναι μπορεί να μου πει παράγγειλέ μου και έναν καφέ μέτριος με γάλα , θα έρθει ο deliveras θα πρέπει να τον πληρώσω, να πάω ταχυδρομείο να στείλω κάποια έγγραφα με courier. Δεν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής εργασίας , στη συγκεκριμένη περίπτωση και να μην πάρει κάποιο άτομο για τις εξωτερικές δουλειές , θα χρησιμοποιήσει ένα άτομο εμένα, το οποίο θα πάει και στο ταχυδρομείο, να τακτοποιήσω και το γραφείο , όλες τις δουλειές και εξωτερικές και εσωτερικές

21) Σ- Θεωρείτε ότι σέβονται την εκπ/ση σας και ανταποκρίνεται η δουλειά σας στα προσόντα σας ;

Ε-Δεν πιστεύω ότι σέβονται την εκπ/ση πολλές φορές όταν έχει να κάνει με άλλο κλάδο σου λένε τι άποψη έχεις , άλλη γνώμη αλλά δεν πιστεύω ότι θα σου δώσουν περισσότερα χρήματα ή θα σε τιμήσουν με βάση το πτυχίο που έχεις. Για αυτούς είσαι ένας εργαζόμενος που πρέπει να κάνει τα πάντα, ένα πολύ μίξερ , πρέπει να διαχειριστεί όλα και όταν πας σπίτι σου μετά το γραφείο είσαι κατάκοπος με αποτέλεσμα μετά από ένα χρονικό διάστημα να μην μπορείς να είσαι αποδοτικός και ίσως καταστρέψει και την υγεία του. Έχει ανάγκη ένας άνθρωπος από ένα καλό βιοτικό επίπεδο και να έχει υγεία ο άλλος όμως μπορεί να τον κατασπαράξει. Είναι λάθος αυτό που κάνει ο εργοδότης αυτός γιατί είναι και απάνθρωπο να τα φορτώνεις όλα σε ένα άνθρωπο, δεν έχεις προσωπική ζωή , όλη σου η ζωή είναι από την ώρα που ξεκινά το γραφείο μέχρι την ώρα που κλείνει και πέφτεις ένα πτώμα στο κρεβάτι σου για να κοιμηθείς και να πας την επόμενη μέρα να δουλέψεις, είναι ένας φαύλος κύκλος για αυτό και δεν έμεινα

22) Σ- Οι σχέσεις σας με τους συναδέλφους και τους εργοδότες θα τις υποστηρίζατε φιλικές ή ανταγωνιστικές

Ε-Περισσότερο ανταγωνιστικές. Αλλά στο συγκεκριμένο κομμάτι δεν θα έλεγα ανταγωνιστικές γιατί εγώ δεν είμαι δικηγόρος αλλά πολιτικός επιστήμονας . Έχω άλλο υπόβαθρο όμως κατά καιρούς παίρνει άτομα για πρακτική άσκηση χωρίς να τα πληρώσει απλώς επειδή είναι γνωστά άτομα και χρειάζονται εργασιακή εμπειρία επειδή κάνουν την άσκησή τους για να πάρουν το πτυχίο της νομικής εκεί υπάρχει ανταγωνισμός , δεν γνωρίζουν πολλά πράγματα , τα περισσότερα τα ξέρουν στη θεωρία μόνο και υπάρχει το θέμα το ποιόν εν τέλει θα κρατήσουν στο τέλος στη δουλειά αλλά και μεταξύ των δικηγόρων υπάρχει μεγαλύτερος ανταγωνισμός για τις υποθέσεις. Αφού τις φυλούν σαν κόρη οφθαλμού και τα άτομα που παίρνουν στο γραφείο είναι πολύ

έμπιστα που ξέρουν ότι δεν θα πουλήσουν τις υποθέσεις σε ανταγωνιστές δικηγόρους γιατί για να γίνει ένα δικαστήριο χρειάζονται δυο πλευρές είναι αντίδικες οι πλευρές αυτές έτσι μέσα στον ανταγωνισμό μπορεί ο δικηγόρος ο άλλος να σου πει δουλεύεις εκεί δώσε μου πληροφορίες και πράγματα αλλά εσύ δεν θα το κάνεις , το βλέπεις πιο συναισθηματικά να μην προδώσεις αυτό που κάνεις ,θεωρείς ότι είναι ηθικό γιατί βλέπεις τη προσπάθεια που κάνει για να κερδίσει την υπόθεση, να αποκτήσει φήμη κ.α. υπάρχει πάντα ο ανταγωνισμός αλλά και οι αποτυχίες μπορεί να μην κερδίσει κάποιες υποθέσεις.

23)Σ- Θα ήθελα πρώτα από όλα να μου πεις οι γονείς σου εργάζονται ; Τι δουλειές έχουν κάνει στο παρελθόν

Ε-Συνταξιούχοι , στο παρελθόν και οι δυο ήταν επιχειρηματίες , η μαμά μου ασχολούνταν με τον τουρισμό και με mini-market και ο πατέρας μου με την εστίαση , προσπαθούσε να το συνδυάσει και με τον τουρισμό .

24)Σ- Όταν πήγαινες σχολείο ποια ήταν τα ενδιαφέροντά σου και πως προτιμούσες να περνάς τον ελεύθερο χρόνο σου σπίτι ή έξω .

Ε- Επειδή είχα πολύ ανάγκη τους γονείς μου , ήθελα να τους βλέπω συνέχεια επειδή λόγω των επαγγελματιών τους , ήταν εκτός , προτιμούσα να κάνω δραστηριότητες εντός του σπιτιού, αυτό μπορώ να πω ήταν και ανα φεγγάρια , δηλαδή ανάλογα με την ηλικία μου πάθαινα μια κρίση, την μια ήθελα να βγαίνω έξω να συναναστρέφομαι με παιδιά, την άλλη να εντάσσομαι σε συλλόγους που να κάνουμε κοινά χόμπι , να χορεύουμε δηλαδή παραδοσιακούς χορούς , να τραγουδάμε παραδοσιακά τραγούδια , να μπαίνουμε στην παράδοση. Όταν ήθελα να περνάω χρόνο με τους γονείς μου , προτιμούσα να μένω σπίτι και να έχω κάποιο εσωτερικό χόμπι να ασχολούμαι με τη ζωγραφική , να κάνω πράγματα που θα έκανα στο σπίτι ή με λιγότερους ανθρώπους

25)Σ-Οικονομικά θα έλεγες ότι συμβάδιζες με το μέσο όρο της τάξης σου ;

Ε-Στο Γυμνάσιο ήμουν πιο πάνω οικονομικά, στο λύκειο θα έλεγα όχι γιατί σίγουρα οι γονείς μου δεν έπαιρναν το μισθό του βουλευτή και τις μίζες του ή το φακελάκι του γιατρού

Σ- Κάτι σαν το κολέγιο που έχουμε εδώ?

Ε- Ναι εκεί έβλεπες πολύ έντονα τις κοινωνικές τάξεις μέχρι και σήμερα

26)Σ- Ποια η σχέση σου με τους εργοδότες. Σε πληρώνουν κανονικά ;

Ε- Με πληρώνουν κανονικά στο τέλος του μήνα, μπορώ να πω ότι με τις πληρωμές είμαστε εντάξει για αυτόν αυτά τα χρήματα που δίνει είναι ψίχουλα έχει την οικονομική δυνατότητα για να μοιράσει πολλά περισσότερα χρήματα και νομίζω ότι δεν έχει σεβασμό στο χρήμα. Μπορεί να είναι τσιγκούνης ως εργοδότης αλλά στο γραφείο του και για τον εαυτό του θα πάρει το καλύτερο για να δείξει την καλύτερη εικόνα , ότι ανήκει σε μια ελίτ , σε θέματα άλλα πολύ ανοιχτοχέρης λοιπόν εκεί δεν υπάρχει σεβασμός στο χρήμα , δεν έχει κρίση πως να διαχειριστεί το χρήμα του γιατί βγάζει τόσα πολλά και κάνει τόσο πολύ οικονομία στο κομμάτι να πληρώσει τον εργαζόμενο και να δείξει την εικόνα ότι έχει το καλύτερο και το πιο οργανωμένο δικηγορικό γραφείο, ότι αυτό που φορά είναι μάρκα, η τσάντα , τα παπούτσια του

27) Σ- Ωραία, τώρα θα μπορούσατε να μου πείτε που ξοδεύεται συνήθως τα χρήματά σας. Είναι αρκετά για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών;

Ε- Πιστεύω ότι αυτή τη στιγμή επειδή είναι πολύ λίγα τα χρήματα δεν μπορώ να πω ότι αποθηκεύω στην άκρη κάτι , είναι για πολύ βασικές ανάγκες, μπορώ να σου πω ότι το μήνα με 400 ευρώ βγάζω το μήνα, αναγκαστικά θα πρέπει να με χρηματοδοτήσει και κάποιος άλλος, γιατί αν σκεφτώ να πληρώσω μόνη μου και ενοίκιο δεν υπήρχε περίπτωση να τα βγάλω εις πέρας. Αυτά τα οποία παίρνω είναι ίσα- ίσα για την κάλυψη των δικών μου προσωπικών αναγκών και επειδή μένω μαζί με άλλους μοιράζομαι και τα έξοδα του σπιτιού, το ρεύμα το νερό, την ανάγκη για γιατρούς, διότι ότι πληρώνεις παίρνεις σε όλες τις υπηρεσίες γιατί αν θες μια καλή υγεία θα πρέπει να την πληρώσεις κανονικά, οπότε φαντάσου δεν μπορώ να φανταστώ τον εαυτό μου ότι θα ψωνίσω , έχω να πάω για ψώνια 2 χρόνια. Αναγκάζεσαι να παίρνεις πράγματα για παράδειγμα από Lidl που είναι κατώτερης ποιότητας , επομένως δεν υπάρχει και ποιότητα ζωής αν για παράδειγμα θες ένα καλό γιατρό θα ξέρεις ότι δεν θα φας καλά ή θα φας διαφορετικά όχι κρέας κάθε μέρα όπως συνήθιζες προ κρίσης ή ψάρι 1-2 φορές τη βδομάδα ακόμη και αν είσαι με άλλα άτομα ή την οικογένειά σου δεν βγαίνει γιατί είναι και η φορολογία πολύ μεγάλη . Ο πληθωρισμός μας εμποδίζει από το να είμαστε καταναλωτικά όντα. Θα πρέπει να γίνει μια διεύθυνση από τη πολιτεία σχετικά με το πως θα πρέπει φορολογικά να υπάρχει ένα δίκαιο καθεστώς . Έχουν μειωθεί και οι συντάξεις και όλα αυτά δυσχεραίνουν την κατάσταση. Έτσι, είναι δύσκολο σήμερα κάποιος να μείνει μόνος του ή να ανοίξει τη δική του φωλιά, να κάνει οικογένεια στην πορεία.

28) Σ- Ποια είναι η άποψή σας για τα επιδόματα του κράτους, έχετε πάρει στο παρελθόν και πιστεύετε ότι σας έχουν βοηθήσει;

Ε-Όχι δεν έχω πάρει κάποιο. Πιστεύω ότι εκεί που θα έπρεπε να βοηθήσουν , δεν βοηθάνε γιατί είναι πολύ λίγο και υπάρχουν επιδόματα στην Ελλάδα που δίνονται και δεν έχουν αντίκτυπο, για να στο εξηγήσω ένας άνθρωπος παίρνει επίδομα ανεργίας αλλά σε σχέση με το επίδομα ανεργίας που θα έπαιρνε κάποιος στην Γερμανία δεν είναι τίποτα. Αυτός ο άνεργος λιμοκτονεί , γενικά πιστεύω ότι υπάρχουν και τα ψεύτικα επιδόματα που κατά καιρούς έχουν δώσει τα πολιτικά κόμματα και ακόμη δίνονται, τώρα με την κρίση και πολιτική αστάθεια είναι σε μεγαλύτερο βαθμό αλλά στο παρελθόν έχουν δοθεί , πολύ σπίνια πήραν επιδόματα χωρίς να τηρούν τα κριτήρια μόνο και μόνο των γνωριμιών. Θεωρώ ότι αυτό δεν είναι αξιοκρατικό διότι από το εκπαιδευτικό μας σύστημα πρέπει να αναδειχθεί ότι αυτό επιβαρύνει τους πολίτες ότι είναι ανήθικο , επιβαρύνει το κράτος. Πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι αυτό που κάνει δεν είναι σωστό και κάποιος που έχει πραγματικά ανάγκη δεν το παίρνει , πρέπει να αλλάξει η λογική από το εκπαιδευτικό σύστημα και επειδή η νέα γενιά έχει ζήσει και προ κρίσης , τα καταλαβαίνει και ίσως λόγω διαφορετικού σημείου αναφοράς

Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά

Ηλικία : 26

Φύλο: Άνδρας

Τόπος Καταγωγής :Κρήτη- Άνδρος, μισός-μισός

Οικογενειακή κατάσταση : Άγαμος

Μορφωτικό επίπεδου του ίδιου και της οικογένειάς του : ιδιωτική σχολή ο ίδιος, ,μητέρα απόφοιτη λογιστικής, αδελφή φοιτήτρια τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Εισόδημα : 600 καθαρά

1)Σ- πρώτα από όλα ποια ήταν η πρώτη σου επιλογή για το τι θα σπουδάσεις τελειώνοντας το σχολείο και τι τελικά σπούδασες;

Ε- Πρώτη επιλογή εμποροπλοιάρχων Ασπρόπυργου, δεν πετύχαμε, ιδιωτική σχολή χειριστής ιατρικών συσκευών

2) Σ- Θέλω να μου πείτε πρώτα από όλα πως θα χαρακτηρίζατε τον εαυτό σας στο σχολείο, σαν ένα καλό, μέτριο μαθητή , τι;

Ε- Χείριστο(χαμογελάει)

3) Σ- Πως θα περιέγραφες τις σχέσεις με τους άλλους συμμαθητές σου, κοινές απόψεις είχατε ή συγκρουσιακές και σε ποια θέματα ;

Ε- Συγκρουσιακές γιατί ήμουν αντίθετος στα περισσότερα

Σ- Όταν λες περισσότερα;

Ε- Ήθελα απλά να κάνω τη διαφορά. Σε όλα τα θέματα ήμουν ενάντια σε όλα

4)Σ- Παρατηρούσες στο σχολείο γενικότερα διακρίσεις σε κάποιους συμμαθητές σου λόγω κάποιου χαρακτηριστικού τους , αν ναι πες μου και ένα παράδειγμα π.χ. έπαιζε ρόλο αν κάποιος ήταν Αλβανικής καταγωγής

Ε-Όχι καμία. Μόνο σε κανα δυο περιπτώσεις μεταξύ συμμαθητών , όταν κάποιο παιδί δεν συμβάδιζε με τα υπόλοιπα και ήταν διαφορετικό , λίγο χαζούλι αν θα μπορούσαμε να πούμε

5)Σ- Πότε κάνατε τις πρώτες σκέψεις για το τι επάγγελμα θα ακολουθούσατε και τι έπαιξε ρόλο σε αυτό. Σας βοήθησε κάποιος φορέας ή το οικογενειακό-φίλικό περιβάλλον

Σ- Στα 8 μου γιατί όλη μου η οικογένεια ήταν καπετάνιοι

6)Σ-Θεωρείτε ότι η μόρφωση παίζει ρόλο στην επιτυχία και στην εργασία σήμερα;

Ε- Όχι καμία. Περισσότερα λεφτά βγάζουν άτομα που δεν έχουν πτυχίο γιατί πολύ απλά κανένας εργοδότης δεν θέλει να πληρώσει το πτυχίο σε οποιαδήποτε δουλειά και να είναι , μιλάω για τον ιδιωτικό τομέα. Στο δημόσιο τομέα πολύ απλά δεν βρίσκεις θέση

7)Σ- ποια είναι η άποψή της οικογένειάς σου για αυτό που λέμε γυναικεία- ανδρικά επαγγέλματα σήμερα; Όπως για παράδειγμα το επάγγελμα του ταξιτζή ή του δικηγόρου(απαντήθηκε και η 11)

E- Δεν υπάρχει γυναικείο ή ανδρικό επάγγελμα. Τρίτος σε θέση μηχανικών είναι η γυναίκα

8) Σ- Ποια η θέση των γονιών σας στην επιλογή του συγκεκριμένου αντικείμενου που επέλεξες να σπουδάσεις. Είχαν ίδια ή διαφορετική άποψη από την δική σου και γιατί;

E- Το συγκεκριμένο αντικείμενο το επέλεξαν οι γονείς μου καλώς ή κακώς γιατί είπα από τη στιγμή που απέτυχα κάτι πρέπει να κάνω στη ζωή μου, οπότε ας πάει στο καλό ας κάνουμε αυτό.

9)Σ- Ποιόν θα χαρακτήριζες πιο απαιτητικό και ποιόν πιο αυστηρό τον πατέρα σου , τη μητέρα σου και γιατί;

E- Δεν υπήρχε πατέρας.

Σ- Δεν υπήρχε πατέρα... Η μητέρα σου?

E- Σίγουρα αυστηρή , σίγουρα απαιτητική γιατί έπαιζε το ρόλο και των δυο γονιών , οπότε καλώς ή κακώς έπρεπε να ήταν

10) Σ- Επομένως, θεωρείς ότι η οικογένειά σου έπαιξε ρόλο στην διαμόρφωση του χαρακτήρα που έχεις σήμερα και αν ναι σε ποιους τομείς;

E- Όχι κανένα.

Σ- Κάποιο χαρακτηριστικό ίσως σε θέματα οργάνωσης ή οτιδήποτε άλλο?

E- Βασικά, στο τωρινό χαρακτήρα ναι αλλά γενικότερα στο χαρακτήρα και ιδιαίτερα στο παρελθόν οι παρέες.

Σ- Στο τωρινό σου χαρακτήρα , κάποιο χαρακτηριστικό?

E- Κυρίως, μέσω κάποιων εργασιών που έκανα που καλώς ή κακώς ήταν κοπιαστικές και κατάλαβα ότι σήμερα για να ζήσεις πρέπει να φιλήσεις και κάποιες κατουρημένες ποδιές.

12)Σ-Θα μπορούσες να μου πεις ποια είναι η δουλειά σου στην Ελλάδα και πως τη βρήκες;

E- Αυτή τη στιγμή είναι υπεύθυνος καταστήματος σε χώρο ηλεκτρονικού τσιγάρου . Τώρα το πως το βρήκα είναι παράξενη ιστορία. Στην προηγούμενη εργασία ήμουν σε χώρο ,πωλητής σε είδη ύπνου και σπιτιού, τα εισοδήματα εκεί πέρα ήταν τεράστια πενταψήφια ποσά καθημερινά ,γιατί ήταν από τις μεγαλύτερες παγκόσμιες εταιρείες , οπότε όταν έμαθαν κάποιοι γνωστοί μου τέτοια δουλειά, μου είπαν απλά ότι σκεφτόμαστε να βρούμε έναν υπάλληλο σε λίγο καιρό, σε ενδιαφέρει? Και η απάντηση ήταν ναι γιατί στην προηγούμενη δουλειά , έβγαλα μέχρι και φλεβίτιδα στα πόδια οπότε έψαχνα για κάτι

13)Σ- Τι δουλειές έχετε κάνει συνολικά και γιατί τις επιλέξατε ;

E- Φορτωτής λαχαναγοράς εθελοντικά γιατί ήταν η αποθήκη της μητέρας μου , οπότε δούλευα εκεί πέρα για να βοηθήσω λίγο οικονομικά. Μετά η άλλη στρώματα ύπνου κ.α. , και τώρα στο χώρο του ηλεκτρονικού τσιγάρου

14) Σ- Σκέφτεστε να κάνετε άλλη δουλειά ; Ποια θεωρείτε για εσάς καλή δουλειά και ποια θα θέλατε να έχετε σαν να λέμε ονειρική δουλειά

Σ- Τη στιγμή που θα δεις κάτι σαν ονειρική δουλειά , θα σταματήσουν να σου αρέσουν όλα τ 'άλλα. Είσαι αναγκασμένος να κάνεις όλα τ 'άλλα, οπότε δεν μπορείς να κάνεις ονειρική δουλειά, πολύ απλά θα χάσεις και αυτό που έχεις. Αυτή τη στιγμή δεν ψάχνω κάτι διαφορετικό αν εμφανιστεί ναι αλλά δεν είναι ότι ψάχνω. Αυτή τη στιγμή έχω αυτή τη δουλειά , αυτό είναι το ψωμί μου και πρέπει να το κρατήσω

15) Σ- Στην τωρινή σου δουλειά ποια τα καθήκοντα, το ωράριο και ο μισθό σου. Είσαι ικανοποιημένος;

Ε- Υπερβολικά ικανοποιημένος. Κανονικά το ωράριο είναι 9-5 από εκεί και έπειτα λόγω το ότι η εργοδότηρια είναι λίγο χα χα χου χου ξεφεύγουμε από το 8 ωρο, παρόλα αυτά υπάρχουν υπερωρίες που πληρώνονται περισσότερο από το κανονικό μισθό και τις μετράμε τις υπερωρίες. Ο μισθός για ένα άτομο της ηλικίας μου είναι πολύ καλός 600 στο χέρι, μιλάμε για γύρω στα 750 , 800 μεικτά συν τις υπερωρίες και το γεγονός ότι είμαι υπεύθυνος καταστήματος , έχω ένα ποσοστό bonus επί των πωλήσεων , το οποίο τώρα κυμαίνεται στο 3% του συνολικού τζίρου του μαγαζιού . Από εκεί και πέρα τα καθήκοντα είναι πωλήσεις λιανικής, πωλήσεις χονδρικής , παραγγελίες για το κατάστημα, εύρεση νέων προϊόντων, τεχνική υποστήριξη

16)Σ- Θα μπορούσες να μου περιγράψεις μια μέρα στη δουλειά σου

Ε- Επειδή είναι ηλεκτρονικό τσιγάρο και αφορά την υγεία του άλλου, αυτό που κάνεις τις περισσότερες φορές είναι να το καθαρίζεις το χώρο, σκούπα, ξεσκονόπανο , όλα. Δε θέλει να δει ο άλλος ότι σε αυτό που θα καπνίσει υπάρχει έστω και λίγη σκόνη. Από εκεί και έπειτα καθημερινά refill στα ράφια , όσες φορές χρειαστεί, αγοράζει κάποιος κάτι απευθείας πρέπει να το ανανεώσεις στο ράφι. Τσεκάρισμα του email μια φορά την ώρα για να δω αν μου έχει έρθει παραγγελία , στα τηλέφωνα σπαταλώ πολύ ώρα γιατί όλοι έχουν απορίες και όλοι θέλουν να λυθούν οι απορίες μέσω τηλεφώνου . Αυτό λειτουργεί και λίγο αρνητικά γιατί όταν έχεις στο μαγαζί πελάτη λιανικής και είναι ο άλλος στο τηλέφωνο ,αναγκαστικά λες σε αυτόν στο τηλέφωνο συγγνώμη πρέπει να σας κλείσω. Δεν το βλέπει ωραία, θα πάρει κάπου αλλού το τηλέφωνο και ίσως χάσει τον πελάτη.

17)Σ- Σε ασφαλίζουν?

Ναι, ναι για αυτό είπα και για μεικτά πριν

18)Σ- Ανήκεις σε κάποιο σωματείο ή γενικά σε κάποια συλλογική οργάνωση λήψεως αποφάσεων και αν ναι σε τι θεωρείς ότι σε έχει βοηθήσει ;

Ε- Όχι δεν ανήκω, είμαι για τον εαυτό μου και μόνο

19)Σ- Σας αρέσει η δουλειά σας ; Ποια τα θετικά και ποια τα αρνητικά ;

Ε- Τα αρνητικά κάθε πωλητή οποιοδήποτε πωλητή είτε αυτός είναι στα καλλυντικά, είτε στο ηλεκτρονικό τσιγάρο είναι ότι κάθε μέρα έχει να κάνει με τόσους ανθρώπους , όπου συνήθως το 20-30% αυτών θα σου προκαλέσουν σίγουρα πολλά νεύρα αλλά θα πρέπει να είσαι με το χαμόγελο. Τώρα το αρνητικό του ηλεκτρονικού τσιγάρου είναι ότι είναι ένα αντικείμενο όπου όταν ο άλλος δεν σκοπεύει να ξοδέψει λεφτά πάνω σε αυτό,

επειδή ότι πληρώνεις, παίρνεις, είναι ότι πρέπει να το προσέχεις πάρα πολύ σαν μηχανήμα και κανείς δεν το κάνει και την ευθύνη δεν την ρίχνουν ποτέ στον εαυτό τους αλλά στο κατάστημα και στον υπάλληλο πάντα. Το θετικό είναι ότι έρχεται κόσμος και τον βλέπεις με χαμόγελο έρχεται άλλος και σου λέει ανέβηκα τέσσερις ορόφους και δεν λαχάνιασα καν και επίσης καταπολεμάς και τις καπνοβιομηχανίες λίγο και το κράτος σαν κράτος , τις κυβερνήσεις επειδή χάνουν πολλά δισεκατομμύρια το μήνα.

20)Σ- Ποιο θεωρείς το πιο σημαντικό κατά τη δικιά σου άποψη που πρέπει να υπάρχει σε ένα εργασιακό περιβάλλον για να αισθάνεται κανείς ικανοποίηση ;

Ε- Πρώτα από όλα, πρέπει από πλευράς εργοδότη που κανείς πλέον δεν το κάνει να υπάρχει μια ανεκτικότητα, δεν γίνεται να έχεις τον υπάλληλό σου να δουλεύει 12 ώρες , εγώ το έχω γιατί η εργοδότηρια είναι και λίγο φίλη μου, να τον πληρώνεις 8 και να περιμένεις να παράγει έργο, αυτό το πράγμα είναι ανάκουστο. Χειρότερα θα τα κάνεις όλα, πολλούς περισσότερους πελάτες θα χάσεις γιατί ο ίδιος δεν θα έχει όρεξη για εργασία. Όπως είπα και πριν πρέπει να υπάρχει πλήρης καθαριότητα , θες ο άλλος που θα μπει να νιώθει άνετα, ότι μπορεί να ακουμπήσει παντού, να νιώθει σαν στο σπίτι του ένα πράγμα , να κινείται μέσα στο χώρο, να μην χρειάζεται να σκέφτεται τι είναι αυτό πάνω στο τραπέζι. Να υπάρχει μια ζεστασιά και στα χρώματα του καταστήματος και στο φωτισμό του καταστήματος , θα τον κάνει τον άλλον να νιώθει σαν το σπίτι του, να είναι πιο ανοικτός, μια ζεστασιά να υπάρχει, ώστε να αγοράσει περισσότερα πράγματα . Να υπάρχει οικειότητα από τους υπαλλήλους, εγώ στους πελάτες δεν λέω γεια σας , θέλω να σας εξυπηρετήσω , τι θα θέλατε και να πάω να τους πουλήσω κάτι ακριβό, θα γυρίσω και θα πω χύμα στον πελάτη για αυτό θα πληρώσεις 2 ευρώ λιγότερα αλλά θα κάνεις βλακεία να το πάρεις γιατί έχει αυτό το κακό , μπορώ να στο δείξω και τώρα. Αν επιλέξει υγρά και μου πει δώσε μου να δοκιμάσω τη σοκολάτα πρώτα, θα του πω, ξέρεις κάτι η σοκολάτα είναι μούφα δεν την έχει πετύχει. Όταν σε βλέπει ότι είσαι ειλικρινής μαζί του και δεν πας να του φας τα λεφτά θα ξανά έρθει και τη επόμενη φορά θα βγάλεις τα πενταπλάσια από αυτά που μπορεί την πρώτη φορά να έχασες.

21) Σ- Θεωρείτε ότι σέβονται την εκπ/ση σας και ανταποκρίνεται η δουλειά σας στα προσόντα σας ;

Ε- Η εκπαίδευση ευτυχώς ή δυστυχώς στον τομέα που είμαι δεν παίζει κανένα ρόλο , είμαι στον ιδιωτικό τομέα σε πωλήσεις . Οτιδήποτε έχει ο χώρος μπορείς να το μάθεις εκείνη τη στιγμή . Σαν εκπαίδευση το 80% από αυτά που μαθαίνεις είναι άχρηστα που δεν θα σου χρειαστούν ως και ως το λύκειο , μετά μαθαίνεις πράγματα που είναι πολύ σχετικά αν καταφέρεις να ακολουθήσεις το αντικείμενό σου. Στο σχολείο σαν σχολείο δεν έχει χρησιμεύσει πουθενά.

Σ- Δεν έχεις πιάσει τον εαυτό σου να σε έχουν βάλει και σε δουλειές οι οποίες δεν αφορούν το πόστο που σε έχουν αναθέσει

Ε- Σίγουρα, αλλά αυτό δεν είναι θέμα εκπαίδευσης , είναι θέμα εκπαίδευσης προ εργασίας για αυτό το λόγο υπάρχει και η εκπαίδευση στην εργασία είτε μια βδομάδα ή παραπάνω. Εγώ πέρασα εκπαίδευση ένα μήνα για αυτή την εργασία, για τη θέση που έχω, 2 μήνες δωδεκάωρα κανονικά κάθε μέρα . Οτιδήποτε χρειάζεσαι για την εργασία το μαθαίνεις εκείνη τη στιγμή

Σ- Το καταλαβαίνω, απλά θέλω να πω ότι υπάρχει και ένα είδος εκμετάλλευσης που βάζουν τον εργαζόμενο να αναλάβει και κάποια άλλα καθήκοντα τα οποία δεν ήταν στην αρχική τους συμφωνία ή στο πόστο που τους είχαν τοποθετήσει.

Ε- Αυτό εννοείται, αλλά και ο εργαζόμενος αν θέλει να κρατήσει τη δουλειά του , δεν έχει δικαίωμα να πει όχι δυστυχώς , γιατί θα έπρεπε να ήταν δικαίωμα γιατί πολύ απλά θα πάει κάποιος άλλος , ο οποίος χρειάζεται περισσότερο τα λεφτά. Αυτό που είπα και πριν ότι καλώς- κακώς πρέπει να φιλήσεις και κάποιες κατουρημένες ποδιές και να πεις και ευχαριστώ. Ειδικά αν έχεις πίσω σου μια οικογένεια, ένα παιδί, κάποιον συγγενή με πρόβλημα ή και άνεργοι γονείς.

22) Σ- Οι σχέσεις σας με τους συναδέλφους και τους εργοδότες θα τις υποστηρίζατε φιλικές ή ανταγωνιστικές

Ε- Είμαι εγώ μόνο συνήθως, αλλά μέσα στο κατάστημα οι σχέσεις είναι καθαρά επαγγελματικές όσο είμαστε στο χώρο εργασίας. Από τη στιγμή που σχολάζω εγώ και έρχεται εκείνη , η εργοδότη, είναι φιλικές , αν τύχει και είμαστε στο κατάστημα μαζί καθαρά επαγγελματικές

23)Σ- Η μητέρα σου λοιπόν από ότι έχω καταλάβει δεν εργάζεται . Τι δουλειές έχει κάνει στο παρελθόν

Ε- Έχει τελειώσει λογιστική, έχει εργαστεί ως λογίστρια για διάφορους , έφυγε από εκεί επειδή υπήρχα εγώ , έκανε και την αδελφή μου και έμεινε σπίτι να μας προσέχει, οπότε έψαξε να βρει δουλειά μετά από κάποια χρόνια, δεν βρήκε και άνοιξε την δική της αποθήκη στη λαχαναγορά, εργάστηκε εκεί μέχρι που η λαχαναγορά κατέρρευσε

24)Σ- Όταν πήγαινες σχολείο ποια ήταν τα ενδιαφέροντά σου και πως προτιμούσες να περνάς τον ελεύθερο χρόνο σου σπίτι ή έξω .

Ε- Βόλτες. Αλλά γενικά στο δημοτικό δεν έκανα πολλά γιατί έμενα σε εντελώς διαφορετική συνοικία και οι φίλοι μου ήταν μακριά. Αργότερο γυμνάσιο- λύκειο όλη μέρα βόλτες, αθλητισμό μπάσκετ, γυμναστήρια, κάθε μέρα έτσι την πέρναγα

25)Σ-Οικονομικά θα έλεγες ότι συμβάδιζες με το μέσο όρο της τάξης σου ;

Ε-Στο δημοτικό ναι, ίσως και να ήμουν λίγο πιο πάνω και από το μέσο όρο της τάξης μου, μετέπειτα όχι ήταν πιο κάτω τα πράγματα.

26)Σ- Ποια η σχέση σου με τους εργοδότες. Σε πληρώνουν κανονικά ;

Ε- Έχω το εξής καλό ότι έχω το δικαίωμα να ζητήσω και το μισθό μου όποια στιγμή θέλω , όπου κανείς δεν έχει το δικαίωμα αυτό, να της πω ότι πληρώνομαι εβδομαδιαία , είτε δεκαπενθήμερο , οτιδήποτε. Έχω τέτοια καλομεταχείριση να το πω και έτσι. Μια παρένθεση, είμαι ο μόνος υπάλληλος στο κατάστημα αυτό , το συγκεκριμένο είναι ανοιχτό εδώ και 2, 5 χρόνια , είμαι ο τρίτος ή ο τέταρτος υπάλληλος και έχω μείνει ένα χρόνο + στο κατάστημα.

27) Σ- Ωραία, τώρα θα μπορούσατε να μου πείτε που ξοδεύεται συνήθως τα χρήματά σας. Είναι αρκετά για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών;

Ε- Όχι γιατί έχω τη μητέρα μου που είναι άνεργη και την αδελφή μου που προς το παρών σπουδάζει και δεν θέλω να εργαστεί . Σίγουρα από αυτά τα λεφτά κάποια πάνε στο σπίτι, κάποια στη μητέρα μου , κάποια μένουν στη τσέπη μου, είναι ίσα ίσα προς το χαμηλό. Από εκεί και έπειτα δεν μπορώ να εργάζομαι όλη την ημέρα και να μην έχω 10 ευρώ στην τσέπη μου να πάω για ένα καφέ, ένα ποτό, δηλαδή και να θέλω να συνεισφέρω περισσότερα από τη στιγμή που θα το κάνω αυτό αφαιρώ όλη μου την ελευθερία, δεν βγαίνει έτσι καλώς ή κακώς χρειάζεσαι κάποια στιγμή μια διασκέδαση.

28) Σ- Ποια είναι η άποψή σας για τα επιδόματα του κράτους, έχετε πάρει στο παρελθόν και πιστεύετε ότι σας έχουν βοηθήσει;

Ε- Δεν έχω πάρει κανένα επίδομα, ούτε ανεργίας , ούτε τίποτα , θα μπορούσα να είχα πάρει από τη προηγούμενή μου δουλειά, αν δεν δούλευα μαύρα γιατί δούλεψα και μετά το πεντάμηνο αφού έληξε η σύμβαση και δούλευα με μαύρα, οπότε δεν φαινόταν πουθενά. Το ζήτημα είναι ότι καλώς ή κακώς είμαι κατά της ελευθερίας που γίνονται στα επιδόματα, η Σάρα και η Μάρα μπορεί να πάει να πάρει από κάποιο επίδομα. Είχαν βγάλει και το καταργήσανε το επίδομα μηνιαίου ελάχιστου εισοδήματος , ξέρω άτομα που δεν έχουν εργαστεί μια ώρα στη ζωή τους και πήραν το επίδομα αυτό.. γιατί ρε παιδιά υπάρχουν άτομα που είναι άνεργα, έχουν δουλέψει σαν τα σκυλιά και τα χρειάζονται πραγματικά.

Σ- Θεωρείς όμως για τα άτομα που όντως τα έχουν ανάγκη είναι αρκετά?

Ε- Δεν θα έλεγα αρκετά, αλλά κάτι που θα τους βοηθήσει λίγο γιατί όταν δεν υπάρχει τίποτα και το δαχτυλάκι βοήθειας είναι πολύ μεγάλο

Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά

Ηλικία : 23

Φύλο: Γυναίκα

Τόπος Καταγωγής : Αθήνα, Ελλάδα

Οικογενειακή κατάσταση : Άγαμος

Μορφωτικό επίπεδου του ίδιου και της οικογένειάς του : ΤΕΙ η ίδια , μητέρα λύκειο, πατέρας δημοτικό

Εισόδημα : 200 ευρώ το μήνα περίπου

1) Σ- Ξεκινάμε στην πρώτη λουπόν ενότητα, πρώτα από όλα ποια ήταν η πρώτη σου επιλογή για το τι θα σπουδάσεις τελειώνοντας το σχολείο και τι τελικά σπούδασες;

Ε- Τελειώνω Διοίκηση Μονάδας Υγείας και Πρόνοιας και η πρώτη μου επιλογή ήταν διατροφολογία

2) Σ- Θέλω να μου πείτε πρώτα από όλα πως θα χαρακτηρίζατε τον εαυτό σας στο σχολείο, σαν ένα καλό, μέτριο μαθητή , τι;

E- Ναι καλό μαθητή στο ΕΠΑΛ που πήγαινα

3) Σ- Πως θα περιέγραφες τις σχέσεις με τους άλλους συμμαθητές σου, κοινές απόψεις είχατε ή συγκρουσιακές και σε ποια θέματα ;

E- Ουδέτερη θα θεωρούσα τη σχέση μεταξύ μας . Συγκρούσεις νομίζω σε όλες τις ηλικίες υπάρχουν ανάλογα και το χαρακτήρα του ατόμου. Εγώ γενικά πήγαινα πιο πολύ στο νόμιμο , στο ηθικό, δηλαδή εγώ διάβαζα ήμουν συνεπής συγκριτικά με το πλήθος

4)Σ- Παρατηρούσες στο σχολείο γενικότερα διακρίσεις σε κάποιους συμμαθητές σου λόγω κάποιου χαρακτηριστικού τους , αν ναι πες μου και ένα παράδειγμα

E- Πιο πολύ ρατσισμό . Υπήρχαν άτομα από την Αλβανία , έκαναν ομάδα μεταξύ τους και οι Έλληνες αντιμετώπιζαν τους Αλβανούς και οι Αλβανοί τους Έλληνες έτσι

5)Σ- Πότε κάνατε τις πρώτες σκέψεις για το τι επάγγελμα θα ακολουθούσατε και τι έπαιξε ρόλο σε αυτό. Σας βοήθησε κάποιος φορέας ή το οικογενειακό-φιλικό περιβάλλον

Σ- Είχα σκεφτεί το τι θα γίνω από τότε που πήγαινα δημοτικό , ήθελα να γίνω δασκάλα δηλαδή καμία σχέση . Βέβαια, μεγαλώνοντας άλλαξαν τα πρότυπά μου και αυτό που επέλεξα να κάνω ήταν με τη βοήθεια της μαμάς μου.

6)Σ-Θεωρείτε ότι η μόρφωση παίζει ρόλο στην επιτυχία και στην εργασία σήμερα;

Σ- Δημιουργεί γνώσεις και βάση για το μέλλον σου είτε ακολουθήσεις αυτό που σπούδασες είτε όχι

7)Σ- Ωραία επομένως τώρα πάμε στην επόμενη ερώτηση, ποια είναι η άποψή της οικογένειάς σου για αυτό που λέμε γυναικεία- ανδρικά επαγγέλματα σήμερα;

E- Ισότητα σε όλα τα επαγγέλματα σήμερα κυριαρχεί , αυτό μου έχουν διαδώσει

8) Σ- Ποια η θέση των γονιών σας στην επιλογή του συγκεκριμένου αντικειμένου που επέλεξες να σπουδάσεις. Είχαν ίδια ή διαφορετική άποψη από την δική σου και γιατί;

E- Ίδια άποψη με τη δική μου γιατί η μητέρα μου ήταν στη νοσηλευτική, εκείνη με παρότρυνε να περάσω στη συγκεκριμένη σχολή.

9)Σ- Ποιόν θα χαρακτήριζες πιο απαιτητικό και ποιόν πιο αυστηρό τον πατέρα σου , τη μητέρα σου και γιατί;

E- Τη μητέρα μου θα χαρακτήριζα πιο αυστηρή και απαιτητική γιατί αυτή είναι θεωρώ η βάση της οικογένειας , εκείνη κουμαντάρει τα πάντα, οπότε ναι είναι πιο αυστηρή στα άτομα της οικογένειας

10) Σ- Επομένως, θεωρείς ότι η οικογένειά σου έπαιξε ρόλο στην διαμόρφωση του χαρακτήρα που έχεις σήμερα και αν ναι σε ποιους τομείς;

E- Νομίζω ότι σε κάθε άνθρωπο παίζει ρόλο η οικογένεια, λειτουργεί σαν πρότυπο , πλάθει το χαρακτήρα του παιδιού. Νομίζω σε όλα τα θέματα με έχει επηρεάσει μέχρι

τώρα. Σίγουρα στην ηθική, στα πρότυπα, στην συμπεριφορά σου, στον τρόπο που μιλάς, διαχειρίζεσαι τα πράγματα, τις σχέσεις σου

11) Σ- Ποια είναι η δικιά σου άποψη για ανδρικά-γυναικεία επαγγέλματα και πως το τεκμηριώνεις

Ε- Στην κοινωνία υπάρχει πολύς ρατσισμός απέναντι στις γυναίκες αλλά δε θεωρώ ότι υπάρχουν γυναικεία ή ανδρικά επαγγέλματα και το έχω αποδείξει στο μέγιστο τώρα, δηλαδή ότι μπορεί να κάνει ένας άνδρας μπορώ να το κάνω και εγώ, είτε θέλει σωματική δύναμη είτε θέλει μυαλό. Δεν υπάρχει διαχωρισμός απλά τα πρότυπα της οικογένειας το κάνουν να υπάρχει ένας διαχωρισμός

12)Σ-Θα μπορούσες να μου πεις ποια είναι η δουλειά σου στην Ελλάδα και πως τη βρήκες;

Ε- Την βρήκα ύστερα από πολλές συνεντεύξεις, από πολλά βιογραφικά. Αυτή τη στιγμή είμαι πωλήτρια και catering σε βαπτίσεις τα σαββατοκύριακα ενώ παράλληλα σπουδάζω. Τη μια τη βρήκα με πολλά βιογραφικά και την άλλη μου την προτείνανε

13)Σ- Τι δουλειές έχετε κάνει συνολικά και γιατί τις επιλέξατε ;

Ε- Βασικά ο λόγος που σπουδάζω είναι γιατί θέλω να είμαι ανεξάρτητη οικονομικά. Έχω δουλέψει ως τηλεφωνήτρια, σε παιδότοπο, έχω προσπαθήσει να κάνω τη νοσηλεύτρια(χαμογελάει), πωλήτρια σε κινητή τηλεφωνία, σε catering

14) Σ- Σκέφτεστε να κάνετε άλλη δουλειά ; Ποια θεωρείτε για εσάς καλή δουλειά και ποια θα θέλατε να έχετε

Ε- Θεωρώ ότι δεν θα ήθελα να μείνω στάσιμη σε μια δουλειά, θα ήθελα να εξελίζομαι οπότε θα ήθελα να δοκιμάσω τον εαυτό μου σε πολλές δουλειές και όχι μόνο σε μια ώστε να καταλήξω σε κάτι καλύτερο. Κάθε δουλειά εκτός από καθαρίστρια, κάτι πέρα από απλό καθαρισμό. Θεωρώ καλύτερη δουλειά για εμένα, δουλειά πάνω στο αντικείμενό μου σαν ονειρική θα έλεγα να διοικώ σε ένα νοσοκομείο

15) Σ- Στην τωρινή σου δουλειά ποια τα καθήκοντα, το ωράριο και ο μισθό σου. Είσαι ικανοποιημένη;

Ε- Τα καθήκοντά μου είναι η πώληση, που περιέχει επικοινωνία με τον κόσμο, χαμόγελο, ευδιαθεσία, το να είσαι παντός καιρού, δηλαδή να προσαρμόζεσαι πολύ εύκολα στις καταστάσεις. Το ωράριο απογευματινό κυρίως, δουλεύω τετράωρο στα 200 ευρώ, η άλλη δουλειά είναι σαββατοκύριακα οχτάωρο άλλα 200 εκεί όμως γίνεται μερικές φορές το μήνα για αυτό και δεν το ανέφερα στην ερώτηση για το μισθό. Από θέμα δουλειάς είμαι ικανοποιημένη στη δεύτερη και από τους συναδέλφους και από εργοδότη, από την άλλη είμαι ικανοποιημένη εκτός από τα ανώτερα στελέχη και τους διευθυντές

16)Σ- Θα μπορούσες να μου περιγράψεις μια μέρα στη δουλειά σου;

Ε- Ξεκινάω 5 η ώρα το απόγευμα, αυτό σημαίνει ότι πρέπει να είμαι νωρίτερα στη δουλειά, οπότε έχω ένα χρόνο με τους συναδέλφους μου να κάτσω να μιλήσω. Από τις 5 η ώρα που θα αρχίσω εξυπηρετώ πελάτες. Με τα προβλήματά τους θα πρέπει να προσαρμόζεσαι στην προσωπικότητα του κάθε πελάτη και η καθημερινότητά μου πρέπει

να έχει ευδιαθεσία και χαμόγελο. Έχω τα διαλείμματά μου , το βράδυ τα διαδικαστικά όταν πρέπει να κλείσεις τις εκκρεμότητες και να τις παραδώσεις στους από πάνω για να ξέρεις τι έχεις κάνει στην ημέρα σου

17)Σ- Σε ασφαλίζουν;

Ε- Ναι στο ΙΚΑ

18)Σ- Ανήκεις σε κάποιο σωματείο ή γενικά σε κάποια συλλογική οργάνωση λήψεως αποφάσεων και αν ναι σε τι θεωρείς ότι σε έχει βοηθήσει ;

Σ-Όχι, όχι δεν ανήκω

19)Σ- Σας αρέσει η δουλειά σας ; Ποια τα θετικά και ποια τα αρνητικά ;

Όχι σε ποιόν άλλωστε αρέσει η δουλειά του, σου αρέσει απλά αυτό που σου αποφέρει η δουλειά σου και όχι η δουλειά σου στην ουσία. Τα θετικά στη δουλειά μου λόγω το ότι έχω ένα πολύ καλό περιβάλλον , είναι ένα ευδιάθετο, συνεργατικό περιβάλλον, η ομαδικότητα κυριαρχεί κυρίως. Τα αρνητικά είναι επειδή υπάρχουν πολλά προβλήματα λόγω της κρίσης σήμερα είναι ότι αντιμετωπίζεις ανθρώπους που είναι έτοιμοι να σε κατασπαράξουν, λες και εσύ καθημερινά , λες και εσύ φταις για τα προβλήματα τα δικά τους συν ότι οι διοικήσεις σου φέρονται τελείως εκμεταλλευτικά

20)Σ- Ποιο θεωρείς το πιο σημαντικό κατά τη δικιά σου άποψη που πρέπει να υπάρχει σε ένα εργασιακό περιβάλλον για να αισθάνεται κανείς ικανοποίηση ;

Ε- Ομαδικότητα, συνεργασία, να μην κοιτάζει το δικό σου συμφέρον αλλά και του άλλου, να υπάρχει ανταμοιβή , να κοιτάς τους στόχους που σου λένε ότι πρέπει να διεκπεραιώσεις, να υπάρχει εξέλιξη , μάθηση, κίνητρα και να βλέπεις τους ανώτερους σε διάθεση φιλική απέναντί σου και να υπάρχει επιβράβευση σε οτιδήποτε κάνεις, να υπάρχει ένα μπράβο και μια εκτίμηση

21) Σ- Θεωρείτε ότι σέβονται την εκπ/ση σας και ανταποκρίνεται η δουλειά σας στα προσόντα σας ;

Ε- Νομίζω ότι ο κόσμος δεν ξέρει αν έχεις σπουδάσει η όχι οπότε όχι. Θεωρώ ότι επειδή κρύβομαι πίσω από την ταμπέλα της πωλήτριας , νομίζουν ότι είμαι και αμόρφωτη

22) Σ- Οι σχέσεις σας με τους συναδέλφους και τους εργοδότες θα τις υποστηρίζατε φιλικές ή ανταγωνιστικές

Ε- Ο ανταγωνισμός υπάρχει παντού σε όλες τις σχέσεις, πλέον μπορώ να πω δεν είναι τόσο ανταγωνιστικές , πιο πολύ ομαδικές, φιλικές. Με τους εργοδότες δεν υπάρχει ανταγωνισμός σε καθοδηγούν τι πρέπει και τι δεν πρέπει να κάνεις, περισσότερο τυπική θα χαρακτήριζα τη σχέση με τους εργοδότες.

23) Σ-Οι γονείς σου εργάζονται ; Τι δουλειές έχουν κάνει στο παρελθόν

Ε- Η μαμά μου δημόσιος υπάλληλος στη νοσηλευτική, ο μπαμπάς μου μέχρι τώρα έχει κάνει πολλές δουλειές. Έχει δουλέψει σε ταξί, οικοδόμος, έχει δουλέψει σε φανοποιία που είναι το κύριο επάγγελμά του. Αυτή τη στιγμή λόγω κρίσης δουλεύει μόνο ως φαναποιός

24)Σ- Όταν πήγαινες σχολείο ποια ήταν τα ενδιαφέροντά σου και πως προτιμούσες να περνάς τον ελεύθερο χρόνο σου σπíti ή έξω .

E- Το κύριο ενδιαφέρον μου , που με κυνηγά μέχρι τώρα ήταν τα μαθηματικά και καθόμουν με τις ώρες να λύσω ασκήσεις. Τα ενδιαφέροντα μου ήταν κολυμβητήριο και πιάνο μια περίοδο και συνήθως ήμουν εντός σπιτιού. Τώρα λόγω του λιγοστού μου χρόνου, απλά συναντιέμαι με αγαπημένα πρόσωπα για να περάσω ευχάριστα

25)Σ-Οικονομικά θα έλεγες ότι συμβάδιζες με το μέσο όρο της τάξης σου ;

E-Νομίζω ναι, όλη σε παρόμοια κατάσταση ήμασταν

26)Σ- Ποια η σχέση σου με τους εργοδότες. Σε πληρώνουν κανονικά ;

E- Ναι είναι πολύ τυπικοί με την πληρωμή και οι δυο μου εργοδότες , απλά δίνουν λίγα

27) Σ- Ωραία, τώρα θα μπορούσατε να μου πείτε που ξοδεύεται συνήθως τα χρήματά σας. Είναι αρκετά για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών;

E- Νομίζω πως αυτή τη στιγμή που με συντηρούν οι γονείς μου, αν έμενα μόνη μου όχι δεν είναι αρκετά, δεν βγάζω και τα απαραίτητα για να ζήσω , τώρα που ζω με τους γονείς μου ένα καφέ θα μπορούσα να το κάνω

28) Σ- Ποια είναι η άποψή σας για τα επιδόματα του κράτους, έχετε πάρει στο παρελθόν και πιστεύετε ότι σας έχουν βοηθήσει;

E- Επειδή στο παρελθόν όλοι λίγο πολύ τα είχαμε ζήσει, δεν υπάρχει πλέον τίποτα σε επίδομα, ίσα ίσα αν είσαι πολύτεκνος ή κάτι παραπάνω για να μπορείς να πάρεις επίδομα, τώρα είναι και λίγο ζημιογόνο γιατί πρέπει να πληρώσεις για αυτό, οπότε είναι απαράδεκτα τα επιδόματα. Είχα πάρει ως φοιτήτρια ένα επίδομα, όχι σε εμένα προσωπικά αλλά το είχαν δώσει στους γονείς μου. Έπαιρνα ένα ποσό επειδή ήμουν φοιτήτρια και τρίτεκνη. Σε κάποια περίοδο είχαν βοηθήσει γιατί τα λεφτά ήταν αρκετά μπορώ να πω